

550

20/1/7

64

నారాయణదాన

పంచశతి

[దాసుగారి తెలుగు శతకములు]

54

కృతికర్త :

మ హా క వి

శ్రీ ఆదిత్య నారాయణదాసు

సంపాదకుడు :

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

ప్రచురణ :

క్రిష్ణా ఇండస్ట్రీస్ వారి సౌజన్యముతో

సం. 15

నంబర్ - 20

30/1/74

దానభారతీ ప్రచురణలు : ౧౨

నారాయణదాస

పంచశతి

[దాసుగారి తెలుగు శతకములు]

ఎ.వి. బొన్ గ్రామ పంచాయతీ, తణుకు
ప్రభుత్వ పంఖా... 307/57
శ్రీ...

కృతికర్త :

మ హా క వి

శ్రీ ఆదిభట్ట నారాయణదాసు

సంపాదకుడు :

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

ప్రచురణ :

రామక్రిష్ణా ఇండస్ట్రీస్ వారి సౌజన్యముతో

మొదటికూర్పు
1000 ప్రతులు
ఆగష్టు, 1976.

సర్వ స్వామ్య సంకలితము
ప్రాప్తిస్థానములు :
ఉపాధ్యాయుల సావిత్రమ్మ
C/o శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు
4-2-13, చంద్రమాళినగర్
గుంటూరు-2

వెల 5 రూ.

ముద్రణ
శ్రీ పి. రామకృష్ణమూర్తి
మేనేజింగు డైరెక్టర్
వెల్ కమ్మెన్స్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, బ్రాడ్వేలు గుంటూరు-2

ముద్రాపక ప్రశస్తి

శా। శ్రీ లొప్పారీ మహాంధదేశమున వాసింజెంది, సాహిత్య కే
 లీ లోలత్వమునంది, సాహృదము నోలింబెంచి, విద్యస్మ నో
 బ్జాలంకారత సంఘటించి, సుకవీంద్రానేక కావ్యాళి మా
 లా లక్ష్మీకములై చెలంగెడిని మేల్కర్పార సారభ్యముల్

శా। ఆ సారభ్యము రూపమై వెలసెనో? అ సాహృదమ్మెల్ల పెన్
 మూసంబోసిన మూర్తి నై భవమొ? సాంపుల్ నింపు సాహిత్య కే
 లీ సాభాగ్యమొ? రామచంద్ర కరుణాలీలా విశేషమ్మొ! పే
 ర్వాసిన్ గప్పురపుం బసందు రుచిమత్ప్రారంభ మేపారెనో?

సీ। శ్రీరామ చరణ రాజీవ సద్భక్తుడై
 పరమ పావనధర్మ ఫక్కి నెటింగి
 పృథు యజ్ఞశీల పవిత్ర చరితుడై
 పుణ్యవాసనల పెంపునందనర్చి
 కేశవతీర్థ సంకీర్తిత శ్రీరామ
 చరితముద్రణ ధురంధురతదాల్చి
 రామనామధ్యాన రసవస్మనోవృత్తి
 సకల సజ్జనమైత్రి సంతరించి

గీ। మహిత నీతాసతీ మనో మధురమూర్తి
 రాముడై కృష్ణవెభ వారాముడగుచు
 పరిమలద్దివ్య కర్పూర వంశజుధి
 చంద్రముడు రామకృష్ణాంబు సాధుశీలి

శ్రీ నారాయణ దాస పంచశతి ముద్రింపించి దాతృత్వ దీ
క్షా నై పుణ్యము మెచ్చు కోల్గొనెడి శ్రీ కర్పూర వంశోద్భవున్
శ్రీనిండారెడు భోగభాగ్యములతోఁ జెన్నారు శశ్వత్క లా
శ్రేణి ప్రాణముగాఁగఁ బోచు హరి మా శ్రీరామకృష్ణాగ్రణిన్

పూర్వ జన్మార్జితమైన పుణ్యమెల్ల
నమల కర్పూర పరిమళమై తనర్ప
సుకవి విద్వత్కులారాధనకు సతమ్ము
నొప్పుఁగావుత ధనము పరోపకృతిగ

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

శ్రీః

దా స ద ర్శ న ము

ప్రపంచమున సారస్వత రేఖ నిత్యనూతనము నిరంతరమునై
పల్లవించుట రసజలలోక మెఱుగనిదికాదు. ఆసారస్వతము బహు రూప
మయ్యు సంగీత సాహిత్యాత్మకమగుట సర్వ విదితము.

“సంగీత మథ సాహిత్యం సరస్వత్యా స్తనద్వయమ్
ఏక మాపాత మథుర మన్యదాలోచనా మృతమ్”

అను నభియుక్తికి సంపూర్ణ లక్ష్యములైనవారు జయదేవ
నారాయణ తీర్థ ప్రభృతులు. సామగాన ప్రేయుడగు పరమాత్మ సాన్ని
ధ్యము వారికి లభించినంత సుళువుగా శీఘ్రముగా నితరులకు లభింపదు.
అట్టి వారిని విజ్ఞాన పూర్ణులనియు పూర్ణ పురుషులని పెద్దలు వ్యవ
హరించుట కద్దు. శ్రీమదజ్ఞాడాది భట్ల నారాయణ దాసుగారు మహా
పూర్ణ పురుషుడు. కేవల సంగీత సాహిత్యములే కాక కథా గాన నృత్య
కవితాది నానా రసవత్కలా నిధానమైన వారగుట పుంభావ సరస్వతి
యనుటయు నతి శయోక్తి కాదు. శాస్త్ర సంపత్తి వానికన్నింటికి
జీవభూతమైనది. అన్నింటికంటె వారి యాదార్యము విరక్తి సర్వత్ర
గోచరించును. ఆవారి సర్వవిజ్ఞాన విధానమున కీ పంచశతి ఒక విశిష్ట
మణి దీపిక.

సాధారణముగా సంస్కృతాంధ్ర కవులు శతకముల నత్యధి
కముగా నాదరింతురు. ఈ యాదరణమునకు హేతువులను పెక్కురు
పెక్కు విధములుగా నూహించిరి. కావ్యరచనా యోగ్యతకై యిష్ట
దైవ ప్రార్థనాత్మకమైన ఒక అభ్యాసమని చాలమంది యభిప్రాయము.
అది త్రోసి రా జనరానది. ఈశతకములు మాత్ర మట్టివికావు. వీని
ప్రత్యేకత విలక్షణముగా గోచరించును. నారాయణదాస వ్యక్తిత్వము
నెఱిగిన వారెవ్వరైనను అభ్యాస మాత్రమనలేరు. ఆయన సహజ

పాండిత్య ప్రజ్ఞాపాభవోపేతుడు. తొలి మలి పద్యములు ఓకే సమయ
మన వ్రాయబడినట్లుండుట వీరి సర్వప్రత్యేకతకు పరమో దాహృతి.
వీరి పద్య యొక్కటి స్థిరమైనది. పద్యముగాని పాటగాని మాటగాని
వ్రాసినదానిని మరల మరల జూచి హెచ్చు లాచ్చులను సరిచేయునల
వాటులేదు. మహారణ్యభూమి వలెనే, నిమ్నాన్నతములతో సహజ
ప్రకృతివలెనే వీరికవిత్వము శోభిల్లు చండును, కృతిమత యనునది వీరికి
బాతిగా నచ్చనిది. సర్వప్రపంచ విషయములు వీరి బుద్ధికి గోచ
రించును. సాంప్రదాయికములు వీరికి నచ్చనిచో నిర్భయముగా నా
విషయము నుద్ఘాటించుదురు. సహేతుకముగ నిర్ధారింతురు.

మహాకవులు కొందరు శతక రచనలు చేయుటలో తాత్పర్య
మేమియూ యని యాలోచించినచో స్వార్థబుద్ధికంటెను పరార్థబుద్ధియే
స్పష్టమగును. తా మేదే వముయొక్క కృపకు పాత్రులై కలిగిన బాధ
లను నివారించుకొన్నారో అట్టి బాధ లెవ్వరికినేని కలిగిన నా స్తుతులచే
నాదే వతములు ఆవారి బాధలు తీర్చునుగదా ! లోకమున కుపకరించు
నన్న మేలియూహయే ఈ శతకరచనకు కారణము. చూడగా మూక
పంచశతి యిట్టిదేకదా ? తత్పరాయణముచే బుద్ధిహీనులెందరెందరో
మహాకవులగుట లోకమెరుగునుగదా ! అట్టి మహిమగల శతక
సంపుటియీ పంచశతి.

ఇందు సూర్యనారాయణ శతకము మొదటిది. సూర్యనారా
యణుడు ప్రత్యక్షుడై వము. లోకమునకు ఆరోగ్యప్రదాత. నారాయణ
దాసులో వట్టి నారాయణుడుకాడు. సూర్యనారాయణుడు. ఇన్ని
సంబంధములతో ఈ శతకము సాగినది.

“ఆరోగ్యం బాస్కరాదిచ్చేత్ శ్రీయమిచ్చేద్ధుతాశనాత్
ఐశ్వర్య మీశ్వరాదిచ్చేత్ మోక్షమిచ్చేజ్జనార్దవాత్

అను నభియుక్తికి ప్రకారము సూర్యభగవానుని వలన నారో
గ్యము నొందుట మయూరాది మహాకవుల చరిత్రలు తెలుపుచున్నవి.

ఈ మహాకవి కేవల మారోగ్యమేకాక ఆరోగ్యాది మోక్షపర్యంతము సూర్యభగవానునే ఉపాసింపవలెనని తన సిద్ధాంతము స్పష్టపఱచినారు. సూర్యదేవుని నవరసమూర్తిగా చిత్రించుట మాత్రము ఈ మహాకవికే చెల్లినది.

“కమలాశీన్ విగసింపజేయునెడ శృంగారంబు, హాస్యంబు దు
ర్దమ మందేహ తమిస్రమారణమునన్, రౌద్రాద్భుతో ద్వీర సం
క్రమ బీభత్స భయానకంబులు అసత్కారుణ్యముం దావకీ
నమహాభక్తులయందు, న స్తగిరి పొంతన్ శాంతభావంబు నీ
వమరంజేయుదు నిత్యనిర్గుణుడవై హా : సూర్యనారాయణా :”

ఇది దాసుగారి పద్యతి. ఆయనబుద్ధికి అగమ్యములేదు. లోకము నందలి సర్వపదార్థములను మేధావి లోకోత్తరముగా సర్ది యనుభవించ వలెను. ఆమేధ వీరికి వలసిదంతయున్నది.

ఈ మహాకవి సర్వమతసిద్ధాంత సారసర్వస్వగ్రహణ పారీణత అబ్బురముగొల్పును.

“సరిగబొద్దులు విన్న భావముగ. హంసల్ సత్తుగా, దర్కికుల్
పరమాణుస్థితిగా, బహుప్రకృతిగా, బల్మారు సాంఖ్యుల్ సదా
ధర మీమాంసకులెల్ల గమ్మగ : బరంధా ముమ్ముగా యోగులం
దురు, నేనో మఱిసీవే సర్వమని యందున్ సూర్యనారాయణా :”

దీనికిమూలము ప్రసిద్ధమైన శ్లోకమున్నది. నేనో మఱిసీవే సర్వ మని యందున్ అనుట శ్రీ నారాయణదాసవ్యక్తిత్వము.

దాస నిశ్చయమిది

నీ దాసుండగు వానికాపదలురానేరా, వాకప్రబ్బినన్
సూడిన్నీకులు నిల్వనట్లు వడినెంతో దూరమైపోవు, త్వ
త్పాదాంభోరుహచింత నొషధము తప్పన్ లేదు పాయంబువే
లేదె నన్ భవరోగమూర్చుటకుఁ దండ్రీ : సూర్యనారాయణా :

ఐహాకాముష్మిక సోఖ్యదాతృత్వము సూర్యభగవానుని ధర్మ
మనిగదా వీరినిశ్చయము. వారి భక్తితత్పరతకిది పరమ దృష్టాంతము.

“ఊహాపోహలు శాస్త్రశోధనములున్ యుక్తుల్ క్రతుస్సానముల్
సోహమ్మంచువచించుటల్” వృధలు, సత్యంబున్ దయన్ గల్గియు
త్సాహంబొప్పగ భక్తితో భవదుదంచన్నామ సంకీర్తనం
బాహాసేయక మోక్షమబ్బుటెటులయ్యా! సూర్యనారాయణా!”

నిరంతర భగవన్నామ సంకీర్తనముకంటె మోక్షమునకు
సాధనమింకొకటి లేనేలేదని వారి విశ్వాసమును హుబముఖముల
చిత్రించి తెల్పినారు. నవ విధ భక్తులలోనిదగు సంకీర్తనభక్తి మూఢ
భక్తిగా తానుస్వీకరింపలేదు. ఈ గ్రంథోప సంహారమును తిలకింపుడు.

“అరయంగా సకలశ్రుతిస్మృతి పురాణాద్యర్థ సారంబులు
ల్మలు నాశక్తి కొలందిచూచి తుదకిమ్మై రూఢిగైకొంటి సం
సరణాంభోధిదరింపఁ జేయుటకు యుష్మద్భక్తి దప్పన్య మీ
సరలోకంబున లేదు పాయమవి యన్నా! సూర్యనారాయణా!”

ఇదివారి నిశ్చయము. సకలశ్రుతిస్మృతి పురాణాదులను మధించిన
వినూత్న విచిత్ర విశేష విజ్ఞానముతో మధింపగా నవసీతమువోలె
వెలువడిన పరమ సిద్ధాంతము భక్తి. ఆభక్తి నవవిధములు గావున
సంకీర్తన పరమమోక్షసాధనము.

“మోక్షసాధన సామగ్ర్యాం భక్తిరేవగరీయసీ” అనియు

“భక్తిరేవైనం గమయతి, భక్తివళః పురుషః” అనియు

శ్రుతిస్మృతులు చెప్పుచున్నవిగదా! శ్రీమద్భాగవతాదులు
ఈ విషయమునే ఉద్ఘాటించుచున్నవి గావున శ్రీదాస భక్తి సిద్ధాం
తమున శాస్త్రీయము సర్వజన సంసారసంతరణ సదుపాయమనుటలో
సందేహములేదు.

ఇట్లే ఇందలి పద్యములన్నియు వినూత్నచిత్ర మహావిషయ ప్రతి
పాదకములగుటయేగాక సహజసుందరములు నగుట శ్రీదాస ప్రతిభకు

అపార వ్యుత్పత్తికి పరమ దృష్టాంతములు. అన్ని పద్యములు ప్రథమోదాహరణార్హములే గావునను, నిరవకాశము నేత్తిపై త్రొక్కుట చేతను ఈగ్రంథ ప్రస్తావన నింతటి విరమింపవలసెను.

ఇక రెండవది మృత్యుంజయము. అనగా నిది నిజమైన మృత్యుంజయమే ! సంజ్ఞా మాత్రముగాదు.

మృత్యుంజయుడు పరమశివుడేగదా ? మరల నామధేయమున శివ పద ఘటనమేల ? దాసభారతి నిర్విశేషముగ దొరలివచ్చుననుటకు నామనసొప్పదు, — కావున మొదటి మృత్యుంజయ పదము విశేషణము. ప్రాణాపాయకరవ్యాధిలో నుండగా శ్రీదాసభారతి పరమశివుని స్తుతించినది. అది మృత్యుంజయమైనది. ఈ శతకమును ఎవ్వరు పఠించినను వారెల్ల రపమృత్యుంజేతలగుదురు. కేవల మృత్యుంజయమేకాదు శివముకావలయు. కావుననే నామధేయము మృత్యుంజయము. సంబోధన, జగన్మంగళాత్మకమైన శివనామము సెబాసు !

తొలిపద్యమున సూర్యనారాయణ శతకమునకు వలెనే శ్రీకారాదులులేవు. శ్రీకారాదిగా కావ్యప్రారంభము అనునది సామాన్యము. కాని మహార్తి పూర్ణమగు హృదయముతో స్వామిసన్నిధికి పరువెత్తు దాసభక్తి పరమవిశిష్టముగా సంబోధించినది.

“ఓనాథ దీనరక్షక మానుగమముగావుమా !” మొదలు నూరవది యగు “శివ శివ శివ మృత్యుంజయ ! భవ భవ భవ పాపదూర భక్తాధారా !” వరకు ఏకరూపముగా పరమార్తి బంధురముగా ఇష్టదైవస్తుతి విషయికమైన రతి సాగినది. ఇట్లు సాగుట మహాకవి లక్షణము. లౌకికములగు కామక్రోధాదుల కతీతమైనపుడుగాని ఏవంవిధ మహానిష్ఠ కుదురదు. శాస్త్రవ్యుత్పత్తిగల మహాకవులు శాస్త్రీయ సంప్రదాయము లేట్లు నిక్షేపింతురో ఈ పద్యమునందు గోచరించును. పూర్వార్థమునందు శివ శివ పదములు నావృత్తము చేయుట. ఈయా

వృత్తి పరిసమాప్తిద్యోతకము. ఇంతకంటె చేయవలసిన స్తుతిలేదనుట. ఈ స్తుతియు పరిసమాప్తమైనదనుట. ఇట్టి చమత్కారములు దాసకవితా వాహినిలో కోకోల్లలు దొరలివచ్చును.

ఈ మృత్యుంజయము వారి సోదరులకు వ్యాధి సంక్రమింపగా వైద్యుల సాధ్యమనగా బంధువులు బిక్కమొగములు పెట్టగా నాడీ సంచలన మపమార్గము పట్టగా నారాయణదాస మహాభక్తి ఈ శతకౌషధి సంజీవనీ మహామహిమచే సోదరుని పునరుజ్జీవితుని చేసుకొన్నది. దాసానుభూతియట్టిది.

ఒకపర్యాయము దాసుగారు బందరులో హరికథ చెప్పుటకు వెళ్ళినారట! అపుడు శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారితల్లి నాయనా! మట్టుపట్టినది వానవచ్చిన కథ యెట్లు జరుగునో! అనగా నారాయణ దాసుగారి కథగావున వర్షము రాదమ్మా! అన్నారట! వర్షములేదు. కథ లోకోత్తరముగా సాగినది. ఈ విషయమును శ్రీసత్యనారాయణ గారు వారేచెప్పగా మఱికొందరు పెద్దలతో గలిసి విన్నాను దాసభక్తి మహిమయట్టిది.

నిష్కృష్టము పవిత్రమగు నాభక్తిభావము ఈ శతకములో రూపుగట్టి ప్రవహించినదనుట సహజోక్తియేగాని మెచ్చుగాదు. ఈ శతకమెల్ల తనజోడు కవపాటకాడునైన సోదరుని రోగబాధ నివారణకై దాసహృదయము పడెడి ఆరాటము నూరుపద్యములలోను సాక్షాత్కరించును. “కృయాసిద్ధిస్స త్వేభవతి మహతాం.” అన్నసూక్తికింతకంటె లక్ష్యమేమి కావలెను? ఇందలి పద్యములన్నియు మారేడు దళములవలెనే భాసించును. ప్రతిపద్యము విస్తృత వ్యాఖ్యానార్హము. వివరణము మొదలిడినచో మూల గ్రంథమునకంటె ద్విగుణముగా భారమగును. అన్నిపద్యములును శివమూర్తులే! ఏదేనిదేని హెచ్చు లొచ్చులనలేము. అది దాసప్రతిభ.

“ఇది బిరుదు నీదు భక్తుల
సదయత రక్షించినావు శంకరుడవుగా
పదునాల్గు భువనములలో,
బదపడి చాటుదునికన్న బ్రదికించు శివా!”

చిత్రము! భక్తులను రక్షించుట పరమశివుని బిరుదు. అనగా
అలంకారము. సేవ్యుల కింతకంటె ధర్మమేమున్నది? అలంకారమేము
న్నది? దీని పదునాల్గుభువనములలో చాటుశక్తి మాత్రము ఒక్క
నారాయణదాస మహాశవికే గలదు. ఇది వినిమయము. రక్షణమొకరి
వంతు, దానిని ప్రచారము చేయుట యొకరివంతు. వీరిద్దరు నసాధార
ణులు. సేవ్యసేవకభావము ఇట్లుండవలెగదా!

చివర కొక్క సత్యమును చెప్పుచున్నారు దాసుగారు.

“సత్యము నీదగురక్షణ
సత్యము నీభక్తులెల్ల సౌఖ్యముఁ గొంటల్
సత్యం బీశతకంబని
సత్యత నాయన్నఁబ్రోవు సర్వేశ శివా!”

ఈ శతకము సత్యమనగా శతకాను సంధాతలకు మహాఫలము
మృత్యుంజయాత్మకము తప్పక సిద్ధించునని పరమ ఋషివలెనే పుణ్య
మును అందరకును పంచిపెట్టిడి బౌదార్యము దాసుగారిది.

మూడవది ముకుందశతకము.

ఈశతకారాంభమున సత్యనారాయణ స్తవమున్నది. ప్రతి పద్య
మునను నారాయణ శబ్దమున్నది. మకుటము మాత్రము ముకుందయని.
భగవత్త్వమేకరూపమైనను మూర్తులు తత్ప్రతిపాదక మంత్రములు
భిన్నములుగావున మూర్తి భేదము నంగీకరింప వలెను. తాత్పర్యము
సత్యనారాయణ శతకమేయయ్యును కందపద్యాంతమున నాగణము
అమకదుగావున మోక్షప్రతిపాదకతాద్యోతకమగు ముకుంద శబ్దమును
సవిశేషణముగా మకుటీకరించి తమ తాత్త్వికతను స్పష్టము చేసినారు,

మొదలి శార్దూలముగాక సరిగా నూరు పద్యములు. అందరును తరించుటకీ కందములు వ్రాసినట్లు రచన ఫలమును పరబ్రహ్మసాక్షి కముగా పాఠకులకు ధారవోసినారు. బిందు పూర్వక దకారప్రాసతోడి పద్యము చివర కూడ బిందు పూర్వకద కారముతో నాగుట పద్యమున కొక అందము నిచ్చును. ఇది కేవల శాబ్దికమే యయ్యును అప్రయత్న సిద్ధముగావున వాక్యార్థాపకర కము కాకపోవుట చేతను అధమము మాత్రము కాదు.

ఈ ముకుందశతకము కుందప్రసూన గుచ్ఛము వలెనే గుబాళించు చున్నది. విరజాజి పొట్లమువలె పరిమళించు చున్నది. ఇందం దెందెనను సుఖంబంద భక్తియే యుపాయమని మదికి విందుగా రోగములకు మందుగా భక్తిని భావించి తరించిన మహాభక్తియోగి దాసు గారు.

“మందరధర! రారా! శ్రీత

మందారా! రార! పాపమర్దనరా! గో

విందా! రా! నారాయణ

కుందశితానంద మూల కంద ముక్కుందా!”

ఆటలు మరగిన బాలకృష్ణుని బ్రతివూలుచు పిలుచు యశోదా దేవి ఆరటము ఆప్యాయము ఆహ్లాదము ఈపద్యమున నాలుగు వైపుల జూచుచు పిలుచుటలు తోచుచున్నవి.

హరవిలాసమున నిరు తొండనించి కథలో సిరియాళ్లుని పండిన పిమ్మట పరమశివుడు పిలుపుమనగా తల్లి గద్గదనదద్దళముతో “రారా వణిగ్వంశ వారాశి హిమధామ” అని దిక్కులుచూచి పిలిచినది. తత్తద్వ్యంజన ప్రాకగంధిలములైన అవయములతో వచ్చినాడు. అట్టి పద్య మురుదుగా గాన్పించు చున్నది. నే నరువది నాలుగు లఘువులలో నారాయణునే పిలువగా నీకంత సీసపద్యము కావలెనా అని శ్రీనాథుని వైట కారమూడు చున్నట్లున్నది. ఇద్దరు సార్వభౌములే గావున ఒకరి

నొకరు సరసములాడు కొనుట దొసగుగాదు. ఆసార్వభౌమునకు మీస
లున్నట్లు నేనెఱుగను.

ఈ మహాకవి ప్రాసలను గాని ఉపములను గాని ఉత్పేక్షలను
గాని అందుకొన్నచో బండ్ల నుండి గ్రుమ్మరించినట్లేగాని మహామేఘము
వర్షించినట్లేగాని వేరుగాదు. ఆసేతు శీతాచలము తిరిగితిరిగి అన్ని
సారస్వత ప్రక్రియలందును ప్రథమతంబూల మందు కొన్నవారే. పండ్లి
కిలించి చిత్తమనుట వారెరుగని విద్య. సహృదయ మిత్రుల యెడల,
నిగర్వులు నిరాడంబరులను నగు విద్వాంసుల యెడల వారుచూపెడి
అపారగౌరవము అనన్యసామాన్యము, నాన్యతో దర్శనీయమును.
ఒకటి రెండు పద్యములకే ప్రాసలందక గ్రుడ్లు మిటకరించి ప్రాసలే
మార్పుకొనెడి నేటి చాలమంది కవుల కీశతకము పరమాశ్చర్యమును
కలిగించుటలో వింతలేదు. ఇన్ని ప్రాసలును చమత్కారజనకములై
సహృదయ విస్మయమునే గొలుపునుగాని వచ్చినవే వచ్చుచున్నవని
అసంతుష్టి నీయవు.

అన్ని పద్యముల వెనుకనుండి పురాణగాథలు తొంగిచూచును.
ఉదా.

“బందెలిదెద నిను నెదనిదె

పందెము నీకంటె మొండివాడనురా! గో

విందుండా! నారాయణ!

కందలితానంద మూల కంద ముకుందా!

హృదయమున భగవంతుని బంధించుట యోగులచేతనైనదే
గాని మానవులకు గాదు. ముకుందుని హృదయమున బంధింతునన్న
మాట సంయమిత్య న్యోతకము. గోవిందుండా! అని సంబోధించుట
మరింత విశేషము. ముకుందున కాసంబోధన మిష్టము.

గోవిందేతి యదాఽక్రంద తక్ష్మష్టామాం దూరవాసినమ్

ఋణం ప్రవృద్ధ మివమే హృదయాన్నాపరస్పతి”

చ్రాపది గోవిందా ! యని పిలిచిన ఆ కేక ముకుందుని చెవులబడి
అధమర్ణుని గావించినదట ! దీనికి తిక్కన “ఈగగరాని అప్పు” అని
తెనిగించినాడు. అట్లే ఈ గోవింద పదముకూడ గోశబ్దాభిధేయార్థముల
నన్నింటిని ఆవృత్తిచేయుచు అద్భుతార్థము నొసగుచున్నది. స్వామి
దర్శన మిచ్చినను పోల్చుకొనలేక మఱపుచెందుట ప్రకృతిసహజమైన
సత్యము. భగవత్తత్వము నెఱిగిన వారికందరికినీ ప్రపంచ మసత్య
మనియే తెలియునట ! గర్వనిరాసము భూతదయాభివృద్ధి వారికి పరమ
సమ్మతములు. ఆయుశ్శేషమంతయు భగవద్గుణసంకీర్తనమునకే విని
యోగింపజేయవలయునట ! ఇది భాగవతధర్మము. ఇదిగో !

“నీపాదకమల-సేవయు

నీ పాదార్చకుల తోడి నెయ్యమ్మునితాం

తాపార భూతదయయును

దాసమందార నాకుదయసేయగదే !”

దాసబుద్ధియు దాసకవిత్వము నీజాతివి. వారి కోరికచూడుడు !
ఎందైనను మిత్రులకందరకును భగవద్భక్తి నందింపుమనికాళిందీప్రియుని
కోరుచున్నారు. ఈ శతకము వ్రాసి భగవదంకితము చేసి దాస హృద
యము పొందిన యానందమునకు మేరలేదట ! ఇది సత్యము: సదా
నందమును ఇంతలు వ్రాసి చిట్టచివర

అందఱు దరియించుటకే

కందము లాచంద్రతారకంబుగ మహిలో

నందెఱుపుము నారాయణ !

కందలితానంద మూలకంద ! ముకుందా !

ఇది సర్వ ప్రపంచ సంసార సంతరణ వాంఛ. పరమ హంసలకు
మాత్రము చెల్లినది. వీరికడ చెల్లినది.

వీరు ఆంతరంగికపై రాగ్య సంపత్తి కలవారు. ఆశ్రమ స్వీకారము
లేని వరమహంసలని నాతాత్పర్యము. ఈ శతకమెల్ల హృదయముతో

చదివిన నీయర్థము తెల్లమగును. ప్రతి పద్యము నారాయణ శబ్దాంకితము. మకుటము తదర్థవివరణము చేయుచున్నది.

ఆనంద కందము నారాయణుడే గదా! మిగిలిన యానందములు నిత్యములు గావు. అనిత్యములైన వాని ఆనందములుగా వేదాంతులొప్పురు. కావున పరమహంస సంస్కరణార్హమగు నారాయణ శబ్దమును పద్యాంతమున నిక్షేపింపక పద్యగర్భమున నిమిడ్చినారు. ఇది వారి ఆంతరంగిక నారాయణ పరాయణతను అర్థతః ధ్వనింపచేయుచున్నది. ఇది కావ్యభాషలో ఒక విధమైన శిల్పరచన.

నాల్గవది వేల్పునంద. ఈ వంద పద్యములును గండశిలల వంటి సీస పద్యములు. ఈ వంద పద్యముల కర్థము తడవులాడక చెప్పుట ఎంతవారికేని యసాధ్యమే! చెప్పినచో తెలుగు దేశమున వానికి తెలుగులో నికడోకా లేదు. ఇది నాటు తెలుగు. దీనిని పాఠ్యగ్రంథముగా కూర్చినచో తెలుగు వారికి చక్కని తెలుగు పట్టుపడును. కాని ఇట్టి గ్రంథములు నిర్ణాయకుల దృష్టి కెక్కవు. కష్టములేనికమ్మని పుస్తకములు విద్యార్థుల మనసుల నాకట్టును గదా! విద్వత్తా సంపాదనము నేడు వెనువెను కలెనది.

కవి సింహాచల నారసింహుని నూరు పద్యములలో స్తుతించుచున్నాడు. అన్నియు సీసములు. ఉక్కు కంబమున నలవోకగా నావిర్భవించినవానికి సీసమున సాక్షాత్కరించుటలో సంశయమేమి? అచ్చమైన తెలుగు వృత్తము సీసము. నాటు తెలుగు భాష, అసలు తెలుగు దైవ మప్పన్న. కవి వెలితిలేని తెలుగు మొలక. సంస్కృత భాషకు మార్దవ మాధుర్యములు లేవని తెగువతో పలికెడి తెలుగు డెందముతోనే ఈశతకము నిడిచినది.

‘యతో వాచో నివర్తంతే’ అన్న ఉపనిషద్వాక్య మందుకొని దృశ్యము నదృశ్యమునగు పరమాత్మతత్త్వమును అనిదం పూర్వ ధోర

ణిలో వర్ణించినారు. తొలిచదువులే పరమాత్మను తెలియలేక మళ్ళినవి. వాని కందని నీవు నానాటుమాటల కందెదవా! నాటు మాటలతో మనకు అప్పల నరసన్న నందించినాడు.

“వీనులు లేకీవు వినెదు కన్నులు లేక కనెదు” ఇది పరమాత్మ యొక్క సత్తను వర్ణించుచు అతీంద్రియములైన సర్వకార్య సమాచారములను వివరించుశ్రుతి. అచ్చముగా తెలుగు మంత్రముగా ఆర్షదృక్కుతో ఉపాసించినారు. దాసనిశ్చయ మెంతనిక్కచ్చియో! పులిపొదుగు పిదుకబోవనోనట! పామునోటనైన చేయి పెట్ట వచ్చునట! మొసళ్ళ రేవున స్నానమునకు దిగవచ్చునట! పిచ్చికుక్కతో నేస్తము చేయవచ్చునట! నేను తప్ప మరేమియు లేదని కూడు కూటములకు మాత్రమురియాడు కొంటె మాటలు వినరాదట! భగవత్సంబంధములేని వాని సంబంధము పై కార్యములకంటె దుష్కరముగా వెల్లడించినారు. ఇదివారి పరమ నిశ్చయము. వెనుకటి కవులు కూడ ఈ నిశ్చయమును వెల్లడించినారు. కాన హృదయదఘ్నముగా ననుభవింపక అందలి మంచి చెడుగుల నాకళింపుజేసి కొనక దాసభారతి వెలువడదు. పరప్రత్యయ నేయబుద్ధి వారికిగాదు సరిగదా వారి శిష్యులకు కూడలేదు అంతటి స్వతంత్ర నిశ్చయముగలవాడు. అంతటి నిగర్వి. అంతటి రసోన్మాది. అన్నివిధములైన దినుసులు సమ్మేళన కలవాడు ‘నభూతో నభవిష్యతి’ గదా!

దాసచి తవృత్తి ఎంతచక్కగా తీర్చబడినదో!

“అక్కటా ! యాయాస్తి తక్కువ పోతర

మెక్కువ బ్రదుకు నాకెట్లువచ్చె ?

నీవని కాదిద్ది నేఁ గ్రొవ్వనన్ సల్పు

కొన్న సేగికి మారు కుడ్చుచుంటే

తనుగట్టుకొనఁ ద్రాళ్ళు దాఁదెచ్చుకొన్నట్టు

కోరి యీ చిక్కు తగుల్చుకొంటే

దిమ్మడు సీలూడదీసిన తీరున

నే నిట్ట పంటఁ గట్టెడవుకొంటి
ముదిసియున్ జెడ్డవాడుకన్ వదలకుంటి
బిడెమెడని తగవరిలాగు ప్రేయచుంటి
నీగడును వెట్టివానినీవేలెదెట్లు!"
రెంట త్రాగుడు తిండి మెట్టంటు వేల్పు :

గడుసు వెట్టిదనము. గడుసుదనము, వెట్టిదనము. రెండునున్న
వాడే ? కావుననే నీవెట్లెలికొందువయ్యా ! గడుసుదనమును సింహ
ముఖముతో మాన్చి, వెట్టితనమును మానవ దేహముతో మటు
మాయము చేయుమని యభ్యర్థనము. చాల చిత్రముగ భావమును
ప్రకటించుట దాస సహజశక్తి. కంట తడిరాదట ! పొడిపొడిగా
నేడ్వ చేతకాదట ! పట్టిమాటల బండారముగాదురా బాబూ ! పొడి
యేడ్పులు నా చేతగావు. నేను బూటకములవాడను కాను. ఆర్ద్ర
హృదయముతో పరమార్థితోనే నిన్ను పలుకుదును. పాడుకొందు
ననుట.

మంచి నడవడి లేకపోయినచో భగత్సాక్షాత్కారము కలుగదని
ఉపదేశము. ఈ పద్యము ఒక గండరువు. అనుకొన్నట్లు శబ్దములు హత్తు
కొని యొడుగుట కవిపురాసుకృతపరీపాకము.

“దండము దండము దండము దండము

దండము వలమురితాల్పు ? నీకు.

జోహారు జోహారు జోహారు జోహారు

జోహారెరచిదిండి సూడ . నీకు

గొండీలు గొండీలు గొండీలు గొండీలు

గొండీలు కడలి యల్లుండనీకు

కైచాపు కైచాపు కైచాపు కైచాపు

కైచాపుసలఁబుట్టుకంటి ! నీకు

అలకాపరి దీవెలకోల నీకు

మోడు పోయెడు చెమ్మటలాడనీకు

మఱిమఱియు మొక్కులో పెరుమాళ్ళ నీకు

రెంట్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు :-

ఇందు పదముల పోనరు క్త్యము తద్దతమైన భావనై రంతర్యమును
స్పష్టము చేయుచున్నది. దాసదృష్టి విశేషమిది. ఎన్నివిధముల పద్య
మును మలచి విరిచి పఱచి వ్రాయనగునో అన్నివిధముల వ్రాయగల
శక్తి దాసశక్తి.

చివరిపద్యములు అచ్చమగుతే త్వమును భక్తినిచాటును. సాంసా
రికములైన పరిస్థితులన్నియు కల్లజంజాటములైనవి. ఇదివట్టి మాటగాదు.
అను భవముతో పండినమాట. ఆపంటకు తరువాత పద్యము సాక్ష్యము.
సమత్వబుద్ధి.

“విద్యావినయసంపన్నే పండితే గవి హస్తిని
కునిచైవ శ్వపాకేచ పండితాప్సమ దర్శినః”

“సమశ్శత్రౌచ మిత్రేచ—ఇది పరమవైరాగ్య సంపద. ఈ
సంపదకు వైరాగ్యము బీజము. కావున నీ పద్యములు కేవల వాచనిక
ములుగాక అనుభవ పూర్వములనుట కుదుగు కొనుచున్నది. వీరిత త్వ
ము భక్తి ప్రధాన మంటినిగదా! చివరికి వారు శ్రీనారసింహుని కోరెడిది
బక్కటే! అది ధ్యానభక్తికాదు. అనన్యభక్తి. అదినిజముగా నొక
వెట్టి. అదిలేక ముక్తిలేదు. తన ఆరాధ్యదైవమును పసికందునువలె,
స్నేహతునివలె, సోదరునివలె, తండ్రివలె, దల్లివలె, భర్తనువలె,
ప్రభునివలె, ఉపచరించుట. ఉపాసించుట

“నా ముంగిటన్ నిల్వ నాయనా । నీకునే

బోయుదు నాబాడి పొట్టనిండ

నాపాలికిన్ రమ్మ నాయనా । నిన్నుమ

లాకలోముంచి నీకాకమాన్తు

నాకు (గాన్పించుము నాయనా ! నీమేను

నిమిరి నీబడలికల్ నెట్టివెతు

నాచెంత నుండుము నాయనా ! యనయము

నన్నులాగున నినున్నాచుకొందు

చెల్ల బిడ్డలహృద్ కూడెల్ల చలి నుంకుతోనుంటివేనాటి నుండి యిట్లు

లానుమికనైన నావల్కుపానకంబు రెంట త్రాగుదు తిండి మెట్టంటువేల్పు.

ఇది నిజమైన కవికిగావలసిన యార్తి. భాగవతమున నడుగడున ప్రత్యక్షమయ్యెడి భగవద్విషయకరతి. ఇదివీరికి పుట్టుకతో బట్టినది. ఎరువుకాదు.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి మాస్వామిలోని యీ పద్యము గుర్తునకు వచ్చును, పౌర్వాపర్యముతోనిట బనిలేదు. ఏక జాతి ప్రయుక్తమగు భగవదుపచారరూప మనోధర్మమును మాత్రమే మనవిచేయుచున్నాను.

“కరితో ల్పట్టము కొంగుతో పునుక భిక్షపాత్రచేబూని సం
స్కరణం బించుకలేమి మైజడలుమూగన్, బొజ్జ పెల్లాకటన్
సురుగన్ ముమ్మొన కట్టతో తడుముకొంచున్ లచ్చిగేహంబుముం
దర నిల్చున్ భయదీయభిక్షకత కంతంబెప్పు ? విశ్వేశ్వరా !”

ఎందరెందరో పరమశివుని భావించినారు. ఆ శివమూర్తిని ఆ ఆదిభిక్షుని భైక్షవృత్తికి జాలిపడిన వారెందరు? అంతటి పరమార్తి పూర్ణమగు హృదయమెందలు కవులకు కలదు? సరిగా ధూర్జటి తిన్నని ముఖమున జాలిపడినాడు. వీరు స్వయముగానే జాలిపడుచున్నారు. దాసకవిత ఉత్తమజాతిది. మహచ్ఛబ్ద విశేషణ యోగ్యమనుటకు ఇంతకంటె ఉదాహరణ మేమికావలెనో !

ఉపసంహారములో కవి స్యస్తభరత్వము స్పష్టమగుచున్నది. నాటుమాటుతో చెప్పినయ్యా ! నాలోటునెంచవద్దు. నానోరు తెలుగునోరు. ఇంకొకటి నానోటరాదు. వచ్చేనేని సహజముగా

నుండదు. నీ వచ్చమైన తెలుగు దయ్యమవు. — కాని ఒక్కటి. నా కేది లెస్సయో ! ఏదికాదో నేనెఱుగను. నాయం దేదొసగుండెనో గుణముండెనో నేనెఱుగను. నీవే గ్రహించి నాకు కావలసిన కోరికను ప్రసాదింపుము. ఎల్లప్పుడు నిన్నిట్లే పాడుకొనుచు నాడు కొనుచు నూరేండ్లు హాయిగా బ్రతుకనిమ్ము. ఇది దాస ముగ్ధహృదయ లక్షణము. మోక్షము కోరలేదు, కోరనక్కరలేదు. ఇంతకంటె మోక్షమున కధికారి యెవ్వడు ? అది స్వామికి తెలియదా ! కోరని కోర్కె నెనరుతో నొసంగుమనుటలో నిదిచిత్రము ! దాసుగారు సంసారమునకై తాపత్రయము పడినట్లు కన్పింపదు. వారు యోగివైఖరి భూత భవిష్యత్తులను దర్శింపగలవారు. తాను కవియై పుట్టినవాడు గావున తరువాతి వారికి వలసినంత స్తోత్రసంపదను త్రవ్వియిచ్చినాడు

ఐదవది సత్యవ్రతి శతకము. పద్యసంఖ్యా విశేషమును పురస్కరించుకొని లాక్షణికవచనము నందుకొని శతకమని వ్యవహారము సిద్ధము. శతకముగాక మఱేమగునో యన్న అద్వితీయ దాస ప్రతిభా వైదుష్యముల కెత్తినమణి ధ్వజము; సమస్యాపూరణము.

చాలమంది యవధానుల నెఱుగుదుము. మహాశుకవుల నెఱుగుదుము. ఒక్క సమస్యను పూరించుటకే జన్మమెత్తినంత పని యగును. ఒకటి రెండు విధములుగా పూరించు నప్పటికే తడియారును. ఇదేమియో కాని ఒకే సమస్యను నూరు విధములుగా పూరించుట మానవసాధ్యమా ! నాకు మాత్రమేది ప్రశ్నయే !

ఇట్టి విషయమున ఒక సమస్యను నూరువిధములుగా పూరించి సెబాసని పించుకొను నట్టి సామర్థ్యము నాయెఱిగినంతలో దాసుగారికే యున్నది. తడవు కొనకుండ ఒక్క ప్రాసతో వంద విధములైన విషయములను తెచ్చి పూరించుట. ఆపూరణలన్నియు నందడుకులు గాక రమణీయములుగా నుండుట ఎంత అద్భుతము. భారతీచరణ మంజీర ఝళంఝా రావములేగాని ఇవి పద్యములా అనిపించుట ఎంతసుకృతమో !

సమస్య పూరణాత్మకమైనను నీతి బోధకమగుట చిత్రము! కావుననే దీనిని ప్రత్యేకముగా గాక శతక సంపుటిలో చేర్చుట. ఎన్నిలోకాను భవములు? చమత్కారములెన్ని? సత్యప్రకటనములెన్ని? ఆతీరులు గమనింపుడు. ప్రాసలవలెనే ఉపమానములు గూడ కుప్పలు తెప్పలుగా దొరలి వచ్చి పడుచుండును.

“బ్రతుకున సుంకంబెటుగక
స్వతంత్రరాజ్యము సేయు ప్రభువు వలె, పతి
వ్రతవలె సహజకవి వలెన్
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్”

సుంకమాసపడని స్వతంత్రరాజు వలెను, సహజకవి వలెను సత్యవ్రతికి సంతసమిచ్చునట! ఈ సమస్యలో కర్త సతతము అను శబ్దము. ఇది అవ్యయము. తెలుగున ముప్రత్యయము వచ్చినది. ఈ సతతశబ్దము త్రికాలార్థ గర్భితము. ఇది సత్యవ్రతికి సంతసమును కూర్చును. కాలమెట్లు కూర్చును? కాలా భిన్నమైన దైవము కూర్చును. దాసుగారు దేనినైన సహింతురుగాని అసత్యమును సహింపరు. సరిగా తిక్కన్నగారి తీరు కూడ ఇట్టిదే! వీరిరువురు వ్యాసహృదయ మెరిగిన వారు.

“నడవడియను మున్నీటిం
గడవంబెట్టంగ నోడకరణిం దగి తా
నొడ గూడుననిన సత్యము
గడచిన గుణ మింక నొందు గలదే యరయన్—
“సర్వ తీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద
సమధిగమము సత్యముతో సమముగావు”

ఇది సోమయాజిసూక్తి. ఆసూక్తికి ఈ నూరుపద్యములు వివరణము. అని తాత్పర్యము. సత్యవ్రతి హృదయము స్వతంత్రప్రభువు వలె నిర్భీకమై, పతివ్రతవలె ధర్మాధారమై, సహజకవితవలె సత్యాసంద

మయమై యలరారుటలను చక్కగా చిత్రించినాడు. ఈ మువ్వధము
లైన యానందములు చిదచిదీశ్వరానంద సహవ్రతములు. దాసభారతి
చిత్రముగా మహావిషయములను పాఠకహృదయముల హత్తించును.

అసత్యవచనుడు తేలుకాటువలె కన్పించకుండ మిక్కిలి బాధిం
చునట. ఆ బాధ ఓర్వరానిది. అప్పుడు మంత్రమహిమ కావలెను.
అనగా అసత్యములాడువాడు వానితోవన వాడు ఇచ్చుపచ్చిన దబ్బర
లాడుచు పోగా అవి తేలు కాటువలె సజ్జనులను బాధించి తీరునుగదా!
అప్పుడు అసత్యములు విన్న వాడు సిదానించి యాలోచించవలెను. మంత్ర
శబ్దమునకు దేవతా విషయక వర్ణాత్మకత్వమేగాక ఆలోచనమన్న
యర్థము నున్నది. ఆలోచించి నిజమెఱిగిన వానికి మంచి సంతోషమే
కలుగును. దుర్బలుడైన వానికి పుండు లేచిన అది క్రమముగా వ్యా
పించి ప్రాణాపాయము కలిగించినట్లే అన్యతవాక్యము ప్రాణహాని కలి
గించి తీరును. - అసత్యము మెల్లగా చోటు చేసికొని క్రమముగా రోగము
వలె వ్యాపించి పుండయి ప్రాణములు తీయుననుట అనుభవ దూరము
కాని విషయము.

కొన్నిలోపములను నిర్భయముగా చాటుడి ధైర్యము దాస
భారతి సామ్రే!

“క్రతువు మిషపెట్టి ధనముల
నతి నిపుణతఁ జెనటి కూర్చి యాలికి నగలన్
మితి మీఱఁ జెట్టి పొలియఁగ
నతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్”

వీరిహృదయము హింసాత్మకములైన క్రతువులను మెచ్చదు.
వీరి వాఙ్మయములో పెక్కుచోట్ల నీ విషయము ప్రస్తుతము. హింసా
రూపదోషమే గాక, యజ్ఞము మిషతో సంపాదించి దానికై వినియో
గింపక భార్యకు నగలు చేయించు కొనువాడు ఎన్నడేని నీచముగా
మరణించునట! - అప్పుడు సత్యవ్రతికి సంతసము,

“యతి వేషమ్మంగైకాని

మతిహీనుల చెదరగొట్టి మాటున ధంతుం

డతిభోగముల కృశింపగ” — సత్యవ్రతికి సంతసము.

అదికిన బూడెద పట్టెలు, ఉదికిన మడివోవతి నొత్తులు; నదీ
స్నానాదులు సత్యముతో సమములుగావు. అని వీరి సత్యసన్నిహిత
సిద్ధాంతము. మత దంభముతో కావించెడి చక్రకాంక్షితములు; హోమ
వ్యాజమున కావించెడి పశుహింసలు సత్యఫలము నీయజాలవు. ఇది వీరి
సిద్ధాంతము.

ఇట్టి క్రమముతో నీ వంద పద్యములు సమస్యా పూరణ రూప
ముతో శతకమై నీతులను ధర్మములను లోకమున కందించు చున్నవి.

ఇది పంచశతిలోని విషయము. దాస పంచశతి లోకతత్త్వమును
దైవతత్త్వమును మానవ మనస్తత్త్వమును చక్కగా చిత్రించినది. దాసు
గారు చిత్రింపలేని దేదియు లేదని నానమ్మిక. ఎంతటి మహావిషయమున
నైన అలవోకగా ప్రస్ఫుటింపజేయుగలరు. ఇది పుంభారతీ స్వరూపము.
నానా విధరసవత్కలా సర్వస్వ మణి మంజూష దాసుగారు. ఒకపుడు
బ్రహ్మకును సరస్వతికిని ప్రణయ వివాదము పొసగినది. బ్రహ్మ కొంచెము
తొందర పడినాడు. సరస్వతి కొంచెముగా గర్వించినది. ఎవరి ఆత్మ
విశ్వాసము వారిది.

‘నాయవి నాల్గు మోములు’ అన్నాడు ‘అవునా’ అని అవహేళ
నాభివ్యంజకమందహాస మొలికించినది. ‘ఎటు ముద్దిడెదు?’ ఇది బ్రహ్మ
ప్రశ్న. ఇప్పటికి బ్రహ్మమాట నెగ్గినట్లే యున్నది. విజయ సూచక
మందహాసమున చేసినాడు. సరస్వతి యనంత ముఖయన్న సంగతి
ఆసమయమున బ్రహ్మమనస్సున మెదలలేదు. ‘అనంత ముఖన్ నను నెట్లు
ముద్దిడంబోయెదో’ వాణి పరిహాసించినది. అప్పుడు చతుర్ముఖుడు గితుర్ము

ఖండినాడు. ఎవ్వరికిని జెప్పికొన వీలులేదు. గృహకలహము, అందును ప్రణయకలహము. ఉన్నట్లుండి నలువ నారాయణదాసైనాడు. సరస్వతి సిగ్గు బరువున తల వంచినది. జితాస్మియన్నది. ఇది దాసత్వము. ఇది మధుర సరస్వతీ మనస్సరోవర వికసిత పుండరీక మధుర మాధ్వీక ప్రపంచము. బ్రహ్మ ప్రపంచములను ఉపాదాన కారణ సామగ్రీ సముల్లా సముతో చిత్రింపగా; మధుర సరస్వతి మనోహర రసభావ ప్రపంచమును సృష్టించి ముగ్గురు మూర్తుల విలాసములను చిత్రించినది. ఈ చిత్రణ అపూర్వచిత్రణ. రసవత్కల్పనా పరమోదాహరణ భూమి. కవి సహృదయు లక్కడనే కదా విశ్రమించుట.

దాసుగారట్టివారు. దాసభారతి యిట్టిది.

“ప్రాంశులభ్యే ఫలే లోభా దుద్బాహురివ వామనః

అన్నట్లుగా నాకు మిగిలిన పనికి నేను బూనితిని. ఎంత నిర్వ రించితిను? కలను? నేనెగలును. పెద్దల యాదేశమును సంతరించితిన్న సంతోషమేగాని వేరు కాదు. సమగ్ర సందర్భము చేయలేక పోతిన్న బెటుకు నాకులేదు. శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారే యిట్లన్నారు.

“ఈయఖలమ్మునందు. బరమేశ్వరుఁ డెట్టుల నిల్చియుండెనో ఆయఖలమ్ము వచ్చి తనయంతన నుండెన ఆదిభట్ట నా రాయణదాసులో హరికథా కృత భారతి సర్వశిల్ప వి ద్యాయుతి సంస్కృతాంధముల యాకృతియై పెరిమూర్తులై మఱిన్” అంతవారట్లనగా నేనే మనగలను?

దాసభారతిని వర్ణింతు నందునా? మధుర సరస్వతి మాధుర్యము నగ్గించి మూగవోవనో?

నాయవి నాలు మోము ‘లవునా’? ‘యెటు ముద్దిడె’ దంచు నల్వ ఆ ప్యాయముగా హసింపఁగ, — ‘ఆనంతముఖన్ నను నెట్లు ముద్దిడఁ

బోయెదో' అంచు చెల్వినగః 'మద్దిదెదన్ గను' మంచు గల్వ నా
రాయణ దాసుగాగ-త్రవనందు సరస్వతికిన్-నమస్కృతుల్

ఇక సెలవు.

అది బ్రహ్మ సభ. ఉషః కాలము.

ఆ ప్రదేశము చూచిన గురుతు నాకులేదు. ఏదో చిత్రమైన
ఒక అనుభూతి. అట తమస్సులేదు. దుఃఖము లేదు. అలుపులేదు.
ఆత్మానంద కరమైన ఒక సన్నివేశము. దూరదూరముల నుండి
ఉదాత్తానుదాత్త స్వరిత మనోహరమగు వేదధ్వని వినిపించుచున్నది.
ఆధ్వని తరంగములలో నాయాత్మ మంద పవనడోలా విహార సంతృప్తి
కుసుమసుకుమార పరీమళ రేఖవలె పరవశించుచున్నది. అది సార
స్వత మూర్తులు కూడిన ఒక సభ.

ఏ దేశమునందేని ఏభాషయందేని విద్రోహాత్మకములైన పరిణా
మములు ఏర్పడినచో నట్టి సభ జరుగును. ఆ సభకు సర్వవేదాధికారి
యగు బ్రహ్మయే అధ్యక్షుడు. శ్రీవైకుంఠమున పరమాత్మకు నిత్య
సేవా విశేషముల నిమగ్నులైనవారు సైతము ఆసభకు వత్తురు. అది
ఆసభతీరు. ఈ విషయమంతయు నాకంటె ననుభవముగల పెద్దలు
చెప్పుకొనుచుండగా నేను అచటనే వింటిని. ఆ సభను తప్పక దర్శింప
లెనని యుత్కంఠ పెరిగినది.

ఎంత నడచినను ఆసభ దగ్గరయైనట్లే యున్నదిగాని దూరముననే
తోచుచున్నది. తేజోవేగముతో తొందరించితిని. ఆసభ తీరు ప్రదే
శము వద్దకు చేరితిని. నావంటి వారు చాలమంది సభా సందర్శన
సముత్కంఠతో వచ్చిచేరిరి. వారందరు ఎన్ని దేశములవారో ! ఎన్ని
భాషలవారో ! చెప్పలేను.

గంధర్వులు కిన్నరులు కింపురుషులు మొదలగువారు విచ్చేసి నట్లు రామాయణభారత గ్రంథములలోని వర్ణనలనుబట్టి వారి రూపులనుబట్టి గ్రహించితిని. మందాకినీ చామీకర తామరస గంధబంధు రోదారములగు దీవ్యవాయువులు నూతనోత్తేజమును కలిగించినవి. పుణ్యప్రవాహముల స్నానములు చేసినట్లెనది.

అంతలో “వతత్సమగాయన్నాస్తే.” మొదలుగా తైత్తిరీయము నందలి విధానముతో సామగానము ప్రారంభమైనది. ఋషులు దేవతలు వరుసలుగా వచ్చి సభ నింపుచున్నారు. ఆ సభలో శాస్త్రార్థము ప్రారంభమై క్రమముగా కావ్య పరీక్షణమువరకు వచ్చినది. అపుడు నారాయణ తీర్థులవారు, జయదేవులు లీలాశుకులు, పోతన్న, రూపగోస్వామి ప్రభృతులు కొందరొకచో దర్శన మిచ్చినారు. కృష్ణలీలాతరంగిణి గీతగోవింద కావ్యములనుండి గానముచేసిన పిమ్మట తుంబురు నారదులు విచిత్రమైన ప్రశ్న వేసినారు. మోక్షమునకు శాస్త్రములు సాధనములా? భక్తియూ? అని. అప్పటి వరకు తదేకబుద్ధిగా నున్న సభ కించిచ్చలితమై సమాధానమునకై బ్రహ్మనాలుగు ముఖములవై పు నిశ్చలముగా చూచుచున్నది.

బ్రహ్మ నాలుగు మూలలు కలయజూచినాడు.

ఎక్కడనుండియో శంభోయను కేక వినిపించినది. అది మానవ మాత్రులైన వారి కంఠమునుండి వచ్చెడి ఆర్తితో నిండినకేక. ఆధ్వనియే వాయుతరంగములలో తారాడినదో ఆ వాయుతరంగములు సభలో హ్యపించినవి. ఆగాలితాకిడికి వీణలు మ్రోగినవి. మద్దెలలు ధ్వనించినవి. తంబురలు శ్రుతులు సరిచేసికొన్నవి.

అంతలో నొకమూర్తి ప్రత్యక్షమైనాడు. పెద్దమీసాలు. గిరజాల జలపాలజుత్తు పీనకవాట పక్షము. మాంసల వృషస్కంధము. పీవరాజానుబాహుభుజములు. ఫాలభాగమున కుంకుమబొట్టు. నడుమున

కాసె. చెంగావి పట్టుపుట్టము. కాళ్ళ గజ్జియలు. పురుషమోహనా
కారమైన ఒకవ్యక్తి.

ఆయనయే నారాయణదా సనిపించినది. ఒక యామమాత్ర
కాలము సంస్కృత భాషలో హరికథామృతమును వర్షించినదా మహా
పురుషమేఘము. బ్రహ్మ నాలుగు ముఖములతో నెనిమిది కనులతో
మహాసందము నభివ్యక్తము చేసినాడు. వారి యన్నదమ్ములు వచ్చి
నారు. ఎపుడో తాను మహాశుద్ధోరణిలో వ్రాసిన చెప్పిన పంచశతిని
వినిపించినా డామహాకవి. ఆసభకు తెలుగుతోనంత పరిచయములేదు.
సంస్కృత సమాసముల నానందించి మెచ్చినారు.

ఆదర్శనము దర్శనమే! నేను దార్శనికుడనుగానుగదా! సంగీతమా!
నాట్యమా! వీణావాదనమా! మృదంగనిస్వానమా! కవిత్వమా!
శాస్త్రతత్వ వేత్తతయా! హరికథా రచనమా! ప్రపచనమా!
అచ్చమైన సారస్వతమూర్తి దాసుగారు. పనితనమున గలిగిన శిల్పదర్శ
నముకంటె నీదర్శనము పరమోదాత్తసుందరము.

చిత్రము! మరల వెళ్ళునపుడు వారు జయదేవాది మహా పదకవి
సమూహములో నడచుచున్నారు. నేను 'దాసోహ'మంటిని. 'నారాయణ
దాసోహ'మన్నారు వారు. ఒకని మేషము వారునన్ను, నేను వారిని
తెప్పవాల్పక చూచికొంటిమి. ఇప్పుడు మీ శతకములకు పీఠిక వ్రాయు
చున్నానంటిని. చిరునవ్వుతో 'దాసదర్శనమైనది గదా అన్నారు.
ఇది దాసదర్శనమైనది.

నాయందలి నిర్వాజ ప్రేమతో ఆదరముతో ఈపీఠికారచనా
గౌరవమును నాకు దక్కించిన శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు గారికి ఆజ
న్మాంతము కృతజ్ఞుడను. ముద్రాపకులు శ్రీ కర్పూరపు రామకృష్ణ
మూర్తిగారు ముద్రాపకప్రశస్తి కర్తలు.

“సరస్వత్యాస్తత్త్వం కవిసహృదాయాఖ్యం విజయతే”

కోగంటి సీతారామాచార్యులు

శ్రీ

సూర్యనారాయణశతకము

మ॥ ప్రత్యక్షంబుగనీవులోక మలరింపం బెంపఁద్రుంపంబశీ
విత్యంబుంబొడఁ గాంచుచుండి యుజనుల్ని భక్తులెయుండఁబో
కత్యంతంబును లేనిదై వముల సూహంబన్ని నేవెంతురో
స్తుత్యప్రాభవయే మొకోభువనబంధూ సూర్యనారాయణ॥ 1

మ॥ అరవింద ప్రియసీవుదూరముగు నష్టయ్యయ్యొదు ర్ధాంతదు!
స్తర ఘోరాంధతమిస్రమగ్న మయిభూతవ్రాతమా పత్సరం
పరలబొందును నీదుతత్వమెడలిం పన్నర్వమున్నూ న్యమా
నరయన్నీ పెచరాచరంబులు మహాత్మా సూర్యనారాయణా 2

శా॥ జారుల్పోరులు విద్రలుంగలలు కాసల్వాతరోగంబులు
న్మారత్రూరశిలీముఖ ప్రబల సంతాపంబులున్ ఘోఘూర
కారావంబులు దిగ్భ్రమల్మటిదురూహల్పిడలుం బూచులు
న్నీరమ్యాతపమందుఁగల్గు తెటుతండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 3

మ॥ వనజంబుఁగ్గునునిచ్చిచూడ గలువల్వాడన్దమంబూడఁజె
ల్మినిజక్రంబులుగూడఁ డెమ్మెరలకున్నేదిగెల్లాడవే
డ్కనునానావిధపక్షి సంఘములు పాడన్దాపసు లే్వేడనీ
వనురాగంబునఁ దూర్పునంబొడమెతయ్యా సూర్యనారాయణా॥ 4

మ॥ నలునైనంభువిలోనఁజూపి పరిమాణం బెంతయోకల్గుచు
క్కలకుంజాటొసరించి భూమిజలమింకంజేసి ధారాధరం
బులమింటం గలిగించి కూన్యమునకుం బొల్మేర్ఁగల్పించురా
యెలమిన్నీకర కోశలంబహహమాయీ సూర్యనారాయణా॥ 5

మ॥ తమముంగొట్టు ఫిరంగిగుండయవధూతల్పోవుకై వల్యగే
హమణీవృత్తనిదానమాసకలలో గారణ్యదావాగ్నిచ
క్రమమందేహధరాదర ప్రబలవజ్రంబాత్రిమూర్తి స్వరూ
పమయింకెట్టులనిన్నుఁబిల్వఁగనప్పాసూర్యనాయణా॥

6

మ॥ అపురాయెట్టుమతాబుపోల్కినుదయాస్తాద్రిద్వయిందేరివి
న్నువిలోకింపఁగవచ్చుఁదక్కునభమందుంజూడశక్యంబుగా
దువివేకింపఁగజాల్యవార్ధకము లేందుంజల్లగానుండియి
బ్బువినంతాపముఁజేయలేనదినిజంబోసూర్యనారాయణా॥

7

మ॥ నిరతంబున్నినుఁగొందఱుజ్జఞనులగ్నిదాప్రకంబంచుకొగొం
దఱులోకాయతనేత్రమంచుమఱికోంధర్తప్తసౌవర్ణభా
సురగోళంబనికొందఱున్ద్యమణివంచుంబాపురేపోల్పుచుం
దిరిజాత్యంధులుదంతినాధువలెఁదండ్రీసూర్యనాయణా॥

8

మ॥ తొలిరంగెద్దియు లేనిసీకిరణసందోహాబువాశ్శీకరం
బులనానోవిధవర్ణయు క్తమగునప్పోల్కినిన్నిరాకని
ర్మలనిర్లేపితనిత్యకేవలపరబ్రహ్మంబునీవయుని
మ్మలమాయంబులురూపులంజెలఁగెదబోసూర్యనారాయణా॥

9

మ॥ ఉదయాద్రిన్నినుఁజూచినంతవెఱనెఁతోపాటుచీకట్టువెం
టఁదగుల్నిపథకోడివానిదగుకూనల్పదుఁనీడలై
యెదుగన్వానినిరేయితల్లికడకో హఠాత్తుర్పునంబంపునీ
దుదయన్నాతరమాగణింపగుణసింధూసూర్యనారాయణా॥

10

మ॥ సహజంబెవ్వరికై నవృద్ధియునునాశంబంచుసూచింతువీ
వహహాత్తుర్పునఁబుట్టిపశ్చిమముంనందస్తంబునుంబొందిప్ర
త్వహమున్లోకవిడంబనార్థమయినిత్యద్వైతభావంబున
ప్రహినోష్ఠారియువేసకొడవయియన్నాసూర్యనారాయణా॥

11

శా॥ నీవొక్కండవనాదికారణఁడవున్నీ మాయసంభూతులౌ
జీవులజ్జువునందుఁగర్పమటుయోచింపంగనిత్యప్రమో
దావష్టబ్ధజగంబునందుభ్రమచేనత్యంతమునోకము
న్పావెంతు రైలివందియు నైలియక బాహూర్యనారాయణా॥ 12

మ॥ ఒకచోమందతయొక్కచోసమతవేరొక్కంటఁదీక్షత్వమిం
కొకచోనన్నియునుంగ్రమంబుగసదాయొక్కొక్కచోఁగల్గియు
న్నకటాభావమదృశ్యదృశ్యగతియున్పాపించుజ్ఞానంబునీ
యకలంకద్యుతిమాడ్కినిజ్జగతిసయ్యార్యనారాయణా॥ 13

మ॥ కమలాశిన్వికసింపఁజేయు నెడశృంగారంబుహాస్యంబుదు
ర్దమమందేహతమిస్రమారణముననొద్రాద్భుతోద్వీరసం
క్రమభీభత్సభయానకంబులులసత్కారుణ్యముందావకీ
నమహాభక్తులయందుఁగత్తిరిపొంతన్మంతభావంబునీ
వమరంజేయుదునిత్యనిర్గుణఁడవై హాసార్యనారాయణా॥ 14

శా॥ నీకంటెన్మఱివేరులేదయిననిన్నేసీవునానావిధా
స్తోకస్థావరజంగమాభిలజగచ్ఛోద్యంబుగాఁబన్నుచు
స్వీకన్సత్వరజస్తమోగుణములస్గిడింతువాహాకల
న్లోకంబెల్లమనంబెయైనగతినెంతోసూర్యనారాయణా॥ 15

మ॥ తరమానీదగుదివ్యతత్త్వమిదమిత్థమ్మంచుయోజింపనె
వ్వరికై నన్మఱియూహనేయుకొలఁదిన్నల్మాటుసందిగ్ధమా
నరయన్నెమ్మదిదీవినిశ్చలముసేయనాదుగాలోమము
న్సరినిల్చన్వశమెట్టులా ర్తజనరక్షసూర్యనారాయణా॥ 16

మ॥ సరవిన్నేఘములందుఁజంచలతనక్షత్రంబులన్ దేజము
న్మఱియు న్వేడిమిజాతవేదునెడజ్యోత్స్నాపూరముంజంక్రదునం

దురహిఁజూడ్కియు నేత్ర గోళములయందు న్నెక్కువర్ణంబుల
ద్దిరభూతంబులఁగల్గునీవఁనఁగా దేసూర్యనారాయణా॥

17

శా॥ ఏకేమేకయినట్లు సంస్కృతిమదీయేచ్ఛాకృతంబయ్యునా
కాకల్పించెను శోక బంధమన నేలా మెట్లవేదాంతినీ
వేకార్యంబును గారణంబనుచు విన్నే నిత్యముం గొల్పినీ
యాకారంబున భక్తుఁడుండఁబరమాత్మాసూర్యనారాయణా॥

18

మ॥ మనసందర్శనమందు మాత్ర మెతలింపన్జూడవచ్చున్జగం
బును బల్మాఱును పుష్పిదానివెనువై పూటోలికూన్యాకృతి
న్గనుపర్చున్మణిదృశ్యమిద్దిమృగతృష్ణావైఖరిన్మాయయా
ననమానీవెసమస్తసాక్షివిమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

19

మ॥ సరిగాబొద్దులునిన్నభావముగహంసల్పత్తుగాఁదార్కికు
ల్పరమాణుస్థితిగాబహుప్రకృతిగాఁబల్మాఱుసాంఖ్యుల్పదా
ధరమీమాంసకులెల్లఁగర్మగఁబరందామంబుగాయోగులం
దురునేనోమఱినీవెసర్వమవియందున్సూర్యనారాయణా॥

20

మ॥ పరఁగన్జీవులుసఁచరింతురధరోర్ధ్వప్రక్రమత్వంబుగా
నకయన్వేండియునామరూపములుకూన్యంబంచుసూచించుఁద్వ
త్కరముల్గుండగనింటికొప్పుదగురంద్రస్తోమముఁజొచ్చియ
ద్దిరభ్రాతాఱుపరీవృతంబులయిధాత్రిసూర్యనారాయణా॥

21

శా॥ నీభక్తుండగువాఁడెరూపబలశాంతిస్థైర్యలక్ష్మీయుతుం
డౌభావింపఁగసర్వభూతసముఁడౌనత్యంతసత్యవ్రతుం
డౌభవ్యప్రతిభాన్వితుండగువదాన్యశ్రేష్ఠుఁడౌఖ్యాతపా
తాభిఖ్యుండగుదీర్ఘజీవియగునన్నా సూర్యనారాయణా॥

22

మ॥ తలఁపన్వెట్టివితాననిజ్జగమనందర్శంబుగానిత్యని
ర్మలసంపూర్ణనిరీహనిర్గుణపరబ్రహ్మంబునీవయ్యుని

ట్టులగా వించెదవన్న నఘృకమ దెట్టుల్లోఁచులోకంబుల
న్నలుపన్జి త్తముకన్నకారణమెదన్న సూర్యనారాయణా॥

23

మ॥ అనయంబార్తులఁ బెంచుఁగల్గ వలుకండన్యాయవిత్తార్జనం
బునుగై కోఁడువరోపకారమునుసల్పు న్నెద్దలంజేరిన
ద్వినయంబుననుపర్చుభూతసముఁదోఁదెల్లంబుగానీయశ
మ్మునుగీర్తించుఁదరించుసజ్జనుఁడుబాబూసూర్యనారాయణా॥

24

మ॥ దయతోఁబ్రాణులనెల్ల నాత్మవలెసందర్శించుచున్నాదుసం
చయముంగొల్పుచుసూనృతంబనుచుయుష్మత్పాదపంకేరుహ
ద్వయమున్మిక్కిలిభక్తిమైసతతమున్ద్యావించుపుణ్యాత్ముఁడే
భయమున్పొందఁడునీకృపామహిమనస్సాసూర్యనారాయణా॥

25

మ॥ సరిగాసంపదగల్గునప్పుడుమహాసౌఖ్యోన్నతింబొందిప
ల్మఱుగీసర్వజగంబబద్ధమనిసంభాషించువేదాంతియ
ద్దిరకష్టంబుఱవంతవచ్చు నెడనార్తింగుందిసంరక్షకై
పరులన్వేఁడువివేకముందొఁలగియస్సాసూర్యనారాయణా॥

26

శా॥ నీకంటెన్మఱిదిక్కు లేదువడినానేరంబులన్నైఁచియీ
లోకంబందుననంజిరంబునిచియేలోపంబురానీకనన్
నీకీర్తింబ్రకటించనిమ్ముకడునిన్నేనమ్ముకొన్నాఁడనే
నీకుంబిడ్డఁడనుమ్ముజ్ఞాపకముగొంటేసూర్యనారాయణా॥

27

శా॥ నీదాసుండగువానికాపదలురానేరావుకష్టబ్ధిన
న్నాదిసీకులునిల్వనట్లువడినెంతో దూరమైపోవుత్వ
త్పాదాంభోరుహచింతనౌషధముదప్పన్లేదుపాయంబువే
రేదైనన్భవరోగమూఁడుటకుఁదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

28

మ॥ అకలంకంబగుసీమహామహిమనత్యంత ప్రమోదంబుతో
సకలశ్రోతృసుఖావహంబుగలసత్సంగీతసాహిత్యభ

వ్యకళాకల్పనఁజేయుదాసులకుదీర్ఘాయుశ్శుభారోగ్యము
ల్పకటాభీష్టములన్నియుఁజెలఁగనీరాసూర్యనారాయణా॥ 29

మ॥ తొలుదొల్తన్వనితాదిభోగములివెంతోబల్కుభాభాసము
ల్లలఁపంగక్షణభంగురంబులటుమీఁదస్తీర్దుఃఖాకరం
బులటంచుంబలుమాతెఱింగియునుసమ్మోహంబుతోమానలే
రిలనాబోటులికెట్లుకాచెదవొతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

30

మ॥ కట్టామూర్ఖుడఁదామసుంధదురహంకారుడనజ్ఞుడనే
నిట్టులేచునఁబడ్డగుడ్డిపకువ బెద్దానినాడెంబుగ
నెట్టంజాలక దేహయాత్రగొనుచుంటిన్మోహశోకంబుల
నిట్టల్లాడుచునెట్లుప్రోచెదవొతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

31

మ॥ బండ్రాతిన్గఁగింపఁజాలెడుఘనధ్వానంబుతోభాస్కరా
పుండ్రాంచన్ముఖపద్మసీదుయశమున్నొల్పారఁకీర్తించున
నేంద్రంబొకఫమంటనీకకరుణస్వీషించిరక్షించుమో
తండ్రిసంశ్రితలోకబాంధవమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

32

మ॥ అయయోసీపయిభక్తినామదిదృఢంబైనిల్వకుంటన్గదా
మెయికింగొంచెముబాధగల్గునపుడిమ్మైమర్త్యభైషజ్యము
న్భయమూఢాత్ముడనైకొనస్వలనెవావ్యాసీవుగాకెవ్వఁడా
రయవైద్యుండుభవాధిమాన్పుటకునొరాసూర్యనారాయణా॥

33

మ॥ అపురాసర్వచరాచరేకుండవునిత్యానందతేజోమయుం
డవుకారుణ్యపయోధివంచునినువేడ్కన్నముకొన్నాడన
న్నవిరోకింపుముచల్లగాభయములన్నోదోలునీకన్నది
కెక్కువరున్నారుమొఱాలకిలచుటకుఁదండ్రిసూర్యనారాయణా॥

34

శా॥ నాభీతిఁదొలఁగించిపక్కుననునన్నవిఁచినాపద్దిరా
నీభక్తావనచాతురిబొగడఁగానేనెంతవాడన్నతీ

లోభుండంగడుమూఢుఁడన్జపలుఁడన్లోకేశపద్మాపతీ
నీభృత్యుండనునన్నునేమఱుకుతండ్రీసూర్యనారాయణా॥

25

మ॥ వర్షంబున్నడనీయకాకసమునన్వ్యర్థంబుగావారిదో
తక్కుర్షంబుంగలిగించెదేలనిటులుబ్రశీవిధానంగడున్
హర్షంబుజెడిప్రాణులెందెడుఁద్వరప్రసాదించుమాతండ్రీబ
హ్మార్షిప్రస్తువనీయమానకరుణాఢ్యాసూర్యనారాయణా॥

36

మ॥ నెఱినీలీలకునైసమస్తజగముల్నీలోనఁగల్పించుచు
స్సరిగావేదముఖంబునన్ప్రజలకున్గర్త్యముందెల్పుచు
న్మఱికూటస్థుఁడవైననీదుపదపద్మంబులమిదిన్గొల్పున
న్దురితంబీపయినంటనీకుశ్రితబంధూసూర్యనారాయణా॥

37

మ॥ జలమందజ్జితచేఁజొరంబడిశ్రమన్జనున్నచీమన్లృప
న్పలుమాతొడ్డునవైచినందిరుగనాపంబద్దియుంజేరున
ట్లెలదుష్కార్యములందుముగ్గుననునీవెంతోదయన్దేల్చిన
న్సఖిరాసల్పెదనేరములమిటియునప్పాసూర్యనారాయణా॥

38

మ॥ కలలోనీదగుదర్శనంబిడిమహాకారుణ్యముంజూపినా॥
కలరన్నీదుప్రసాదమిచ్చితివియాహాకానిరూఢిన్భవ
ద్విలసద్భక్తిమహాత్వమున్మిగులసుర్విన్నానవుల్నమున
త్తెలమిన్నయెడదివ్యశక్తినిడుతండ్రీసూర్యనారాయణా॥

39

శా॥ నీరంబెంతయులేనియప్పుడుకడున్నిశ్శబ్దమైప్రాణీసం
చారంబేమియుఁగానరాకమఱివిస్సారంబునొచోటవాః
పూరంబబ్బహతాత్తుజతులుముదంబుంజూపుచందాననీ
కారుణ్యంబుననార్తులందెదరువేడ్కసూర్యనారాయణా॥

40

మ॥ యుక్తాయుక్తమేఱింగియున్విహేతులెన్నోమార్లుబోధించినన్
నక్తంబుందివముగ్గునాఘములకున్సంతాపముంబొందియు

స్పృక్తిన్నిస్పృజియించుచుండియునుమానంజాలదుస్సంగమా
సృక్తిన్నన్నికనై నఁబ్రోవుశ్రితరక్షసూర్యనారాయణా॥

41

మ॥ పెనుకొండందలక్రిందఁ బెట్టుకొనియుర్వివ్రాలకై దేవులా
డునటుల్మామకచి త్తసద్మముసనెష్టున్నాదుకొన్నట్టివి
న్నునజస్రాశ్రితవత్సలున్నువనబంధున్మానియా రోగ్యమి
మ్మనినేమర్త్యఖిషక్కులన్దలఁపనేలాసూర్యనారాయణా॥

42

మ॥ శిష్టాచారముసల్పలేనుమఱిదు శ్చేష్టల్విడన్జాలబల్
నష్టంబొందియునీపదాబ్జములదెందంబుంగడున్నిల్పలే
నిష్టంబుండియుఁ దెన్నెఱింగియునుదుర్వృత్తిన్వడిన్మాననేఁ
గష్టాత్ముండనుగాచెదెట్లుననుభింకస్సూర్యనారాయణా॥

43

మ॥ సరిగానీదగుభక్తుఁడెంతయుయధేచ్ఛన్సర్వభోగంబుల
నిరకాలంబునుఖించికాశ్వతయశశ్రీఃగాంచియబ్రంబుగ
న్దరపైఁదానణిమాదివై భవములన్గన్పర్చియాపిమ్మట
న్మరిసీలోనలయంబుఁజెందఁగలఁడన్నాసూర్యనారాయణా॥

44

మ॥ సకలజ్ఞానముగల్గఁజేయఁగలయాచార్యుండునీకంఠెవే
రికలేఁడంచుభవత్పదాంబుజములన్స్పృశ్చీరమందుంచిన
మ్మికతోడంభజియించుదాసులకునిమ్మీసర్వవేదోరుకా
స్త్రక శానైపుణిలోకులద్భుతముఁజెందస్సూర్యనారాయణా॥

45

మ॥ ధరణీన్నీపదభక్తియందలిమహత్త్వంబిట్టిదంచెల్లపా
మరకోటిందెలుపంగనిన్వరములంబ్రార్థించితింగానియ
ద్దిరనీదాసుసికై హికార్థములుప్రీతిన్సల్పలేవెట్టుభం
భరమున్ గృత్రిమపుష్పముల్దనుపునప్పాసూర్యనారాయణా॥

46

మ॥ తనరంగాభువనై కసుందరనధూదంతచ్ఛదాస్వాదనం
బునకై కాదుత్రిలోకరాజ్యవిభవంబుంబొందఁగాఁగాదుకా

స్త్రీనిరూఢప్రతిభావిశేషమగుపఱ్వునోరికాదక్కటా
నినుసత్యంబుగఁజూడకేద్యేదనుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

47

మ॥ అరయన్మానుషజన్మమందుఁగలదుఃఖాగ్నింగడునైపెడు
న్సరిగానై హికభోగవాంఛయనునాజ్యంబట్లులొటన్బవ
త్కరుణావృష్టివిమామకీనభవసంతాపంబుఁజల్లార్చిన
ద్వరగాఁబ్రోవుమునీకుమ్రొక్కెదనుదేవాసూర్యనారాయణా॥

48

మ॥ అవనిన్మానవజన్మమందుఁగలసౌఖ్యంబెన్నఁగానెల్కతో
కవిధానంగడుసన్నమోదుదకుదుఃఖంబెక్కువోనేటిపొ
ర్లువలెన్గావునమామకానుభవమాతోచించిసంసారవా
ర్ధివడిన్దఁబెదనీకృపాతరణిచేశ్రీసూర్యనారాయణా॥

49

మ॥ ధనమారాదుదురాశపోదుపరతత్త్వజ్ఞానమాలేదుయా
వనమానిత్యముకాదువార్ధకమునన్వామాక్షియోజేదుజీ
వనమాయెన్నఁగఁబాదుదుఃఖములకుంబల్మాటట్లుల్గావున
న్నినునేఁగొల్తునిఁకేలవాదుదయఁగన్మీసూర్యనారాయణా॥

50

మ॥ తనరంగాఁబరిపూర్ణభావమునమద్బాల్యంబువోవన్విను
తనమాయోవనసన్నిసాతదశచేతన్సాంతచిత్తుండనై
తినయా రేవయసిప్పుడున్ముదురనెంతేబుద్ధియన్నట్లుట
క్కునుగన్పఱుచిఁకేమినేనగుదునొక్కోసూర్యనారాయణా॥

51

మ॥ అవురాగొంగళిలోనఁదించుఁదలపోయన్వెండ్రుకల్లెక్కనే
యువిధిందప్పులుపట్టుచుండ్రుకడుననోన్యన్యంబువిఠ్రాంతులై
యవనింబండితమానులొజనులుమాయాకల్పితంబైనయా
భవమందెట్లువివేకమబ్బఁగలదబ్బాసూర్యనారాయణా॥

52

శా॥ నీవేదిక్కనినమ్మిసర్వమునకున్నీపై భరంబుంచియే
త్రోవనైవునెఱుంగఁబోకజగమందున్ గ్రుమ్మఱంబూనిత్య

తేనెవా వైభవమిట్టిదంచుః బ్రజకున్దెల్పంగయత్నించున
న్నవెట్టిష్టములిచ్చిప్రోచెదవౌతంద్రీసూర్యనారాయణా॥

53

శా॥ ఇమ్మాడ్కిన్నపదీయనామసుధః గ్రోలింపన్నదాతుచ్చభో
గముంజిత్తమః గోరుమోదకమువేడ్క నేమిపశ్వానంబఖ
దముందబ్బుంమెక్క నేగునటులిద్దాత్రింభశీనై జన
ర్మంబున్నానుపనేరిక క్యముమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

54

శా॥ ఉత్సాహంబునఁదావకీనయశ మెంతోలోకులుప్పొంగను
ద్యత్సంగీతకవిత్యవై భవము చేతంజాటఁగోఁబూనితి
న్మాత్సర్యంబుదొలంగియెల్లప్రజనన్మన్నించునట్టిపుబ
ల్వాత్సల్యంబునఁబ్రోచుచురెడునదియప్పాసూర్యనారాయణా॥

55

మ॥ గుటిగానిన్పజ్జిముంపకెందుకిటులఁగొంతెమ్మకోర్కుల్మటి
న్మటిదుశ్చింతలులేనిపోనియనుమానంబుల్వృథాచేష్టల
ద్దిరనావశ్యముగాకయెంతయునుమచ్చిత్తంబుగల్పించెడి
న్సరిగానీయెడదీనిఁద్రిప్తమిఁకనై నసూర్యనారాయణా॥

56

మ॥ సమతన్లోకులకెల్లభూతదయయున్సత్యంబుబోధించుచు
న్రమణన్నదగుకీర్తిరాల్గరఁగగానప్రౌఢిచేఁజాటుచు
న్రమదంబొప్పఁబరంగనావిముఖతన్వర్తించుచున్రహ్మచ
ర్యమునేసల్పెదనాకుఁదోడుపడుమన్నాసూర్యనారాయణా॥

57

శా॥ ఔన్నత్యంబెదవౌందనీవిమలదివ్యాకారముంజూపినా
కెన్నండివభయంబొసంగిమఱినా యిష్టంబులందీరెచ్చదో
చిన్నప్పేవినునమ్మకొంటినిఁకనీచిత్తంబునాథాగ్యమో
యన్నావేల్పులమిన్నలోకములకన్నాసూర్యనారాయణా॥

58

మ॥ భగిరాయెన్నివిధాలఁజూచిననునీపాదంబుదక్కన్యమి
య్యిలలోఁజింత్యముకొదటంచెఱుఁగఁబోకెంతేవృథాయాసము

న్పలుమోసంబు దురంతశోకముఁడు దిన్నావించు కాంతాధనం
బులకాసింతురునన్ను బోలుజడులబోల్చి సూర్యనారాయణా॥

59

శా॥ నిష్కాపట్యము చెల్లఁబోదకటయీ నిర్భాగ్యచిత్తంబునం
దుష్కార్యంబులతో నడంచిపయి కెంతో నక్కనైచ్యంబుల
న్ముష్కప్రేమయు కూన్యహస్తములు నెందుజూపకుండన్మహా
నిష్కాద్యక్షతఁ బొందరాదుగద తండ్రీ సూర్యనారాయణా

60

మ॥ ప్రతిపాదంబు ప్రమాదయు క్తమయి యెప్పట్లన్దుర జ్ఞానసం
యుతమౌచున్ క్షణభంగురంబయిమఱెంతో బల్కుభాభాసమౌ;
బ్రతుకున్నమ్మివృథా ప్రయాసమునస్వప్న ప్రాయసంసారభౌ
గతతిన్నానఁగలే నెఱింగియు కూభాంగా సూర్యనారాయణా॥

61

మ॥ అలరంగాజగమెల్ల వెట్టియెకదాయా వెట్టికిన్వేవిధా
లిలలో నెవ్వనిపిచ్చి వానికిముదంబెం తేనియున్నాదము
జ్వల మైనంగడుహావిసల్పు మఱిశాంతం బై ననీధ్యానము
న్గలితో కోపకృతింబొనర్చు నిజమన్నా సూర్యనారాయణా॥

62

శా॥ భూతాదర్యమువంటి మాయయెడ సంపూర్ణైక జీవుండుప్ర
స్థితం బైనప్రవృత్తి చేదనుజగచ్చి త్రంబుగాఁజూ చిమో
హాతిక్రాంతుఁడునై ని వృత్తి మెయిస్వీయా ద్వైతభావంబునం
ప్రీతింగంచునటంచు నెంచెదను దండ్రీ సూర్యనారాయణా॥

63

శా॥ వేదాంతంబునకున్ని జానుభవముర్వింజాల దూరంబునిః
భేదాద్వైత మదేడయిట్టులభ వాగ్నింగుందు నేనేడయీ
భేదజ్ఞానము దేహమున్న వఱకుంబీడించెడున్న న్నునిం
కేదారిన్పుణ పెట్టఁజాలెదవు తండ్రీ సూర్యనారాయణా॥

64

శా॥ త్వద్దివ్యాంఘ్రిరో జభక్తియడఁదప్పన్సర్వ వేదంబుల
న్ముద్దల్పూ తీగ్రసించి నంజనుఁడుతన్నుఁదా నెఱుంగండహా

యద్దంబందు నదక్కగన్నుఁగ వస్వీయా కారముంజూచు పె!
 పై దేశంబుననైన నారయఁగఁ దండ్రీ సూర్యనారాయణా॥

65

మ॥ కనుచుండున్సు ఖదుఃఖరూపముల జాగ్రత్స్వప్న కాలంబుల!
 న్గనలేడెయ్యెదియున్సు పుప్తిధన కాంతలగ్న చిత్తుండుకా!
 నినినుంగొల్చు మహాత్ముఁడీ జగములన్ని త్యంబు వీక్షించియు!
 న్మనమందందడిఁ కెవికారములనైన న్సూర్యనారాయణా॥

66

మ॥ పనినాసింపకయే మహాత్ముఁడు మనోవాక్కాయ కర్మంబుల!
 నిను సేవించుచుడునో యతనికిన్ని త్యంబుఁగామాదిశ!
 త్రునికాయంబెడయౌనువెండియునునీరూపంబుగాలోకమె
 ల్లనిరూపించుఁమ్రోదకారియయిలీలన్ సూర్యనారాయణా॥

67

మ॥ జగమందెల్ల క్రియల్నిజంబుగభవత్సంకల్పమూలంబుల
 న్సుఁగడునూధిగనమ్ముభాగవతుఁడెందున్నేదమోదంబులం
 దగులంబోవక సాక్షిమాత్రుఁడయియానందించునీభక్తిక
 న్నగడింపన్భవవార్థితారకమెదన్నాసూర్యనారాయణా॥

68

శా॥ దీపంబెట్లీరులస్వరూపముగనెంతేఁబ్రజ్వలింపించునో
 నీపైభక్తియటుల్సదాత్మమయమున్నేఁజేయుఁగామాదులన్
 హాపద్మాధిపనిత్యతృప్తికయినీధ్యానంబుదక్కన్యమ
 ర్త్యోపాయంబిసుమంతయుంబనికిరాదోసూర్యనారాయణా॥

69

మ॥ సరిగావేదములెల్లరువ్వియునుశాస్త్రంబుల్గుడునోలియు
 న్గురుబోధర్వినియున్నిజానుభవమునోధించియున్మర్త్యుఁడె
 ప్లేఱుఁగున్నీదగునిత్యతత్త్వమహాహామెండన్గనంజాలునే
 ధరనెందై ననుగ్రుడ్లగుబపరమాత్మాసూర్యనారాయణా॥

70

శా॥ నాకుంబ్రహ్మకథేదమంచుజగమున్గల్గించుఁబ్రాల్మాలిపే
 రాకంటంబడిభిక్షమెత్తుకొనుసాహంకారికినోక్షమె

ట్లోకష్టంబుగవ్యాససూత్రములగుంటులెట్టివర్గించనీ
యూకందంచినదియ్యమబ్బుటెటులబోసూర్యనారాయణా॥

71

శా॥ ఊహాపోహలుకాస్త్రోకోధనములున్యర్తులైతున్నానము
లోహమ్మంచువచించుటల్వృథలుసత్యంబుందయన్గగ్గయు
తాహంబొప్పగభక్తితోభవదుదంచన్నామసంకీర్తనం
బాహానేయకమోక్షమబ్బుటెటులయ్యాసూర్యనారాయణా॥

72

శా॥ ఏలావేయివిధాలయుక్తులిటులీపీలోకజాలంబుల
స్త్రీలంబున్నచుఁబెంచుచుందునుముచున్ గ్రీడించుచున్నావటం
చోలిన్నమిత్యదీయపాదభజనంబొక్కింతయున్మాననన్
బాలన్ముంచిననీశ్వముంచినసరేనాసూర్యనారాయణా॥

73

మ॥ ఒకవేళందనలోనలేనిజగమెంతోలీలకై పన్నిమా
మకమౌడెందమవస్తలెల్లఁబడుచుంబల్మాటువేరొక్కవే
ళకునిశ్చింతతనుండునీవునుమతాలాగీప్రపంచంబుఁద
ప్పకనీయందెతలంచియుందలఁపవప్పాసూర్యనారాయణా॥

74

మ॥ ధరణింజీకటివేళదవ్వువెలుగుందర్శించుకందోయికి
న్మఱియేవస్తువులై నఁదోచనటునిన్ ధ్యానించునవ్వానిక
ద్దిరయీలోకవికారముల్మదిరవంతేనింగనన్రావుగా
యరయంగాఁదనజీవితంబునమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

75

మ॥ అమరన్బంగరునుండిదానిదగుచాయన్వేరునేయంగళ
క్యముకానట్టులనిజ్జగంబెడపరాదయ్యారెనిన్నుండిచ
క్రమునంగోణమురీతినారయఁగనీత్రైలోక్యమేపారినా
శమునీయందునఁజెందుచుండుఁబరమేశాసూర్యనారాయణా॥

76

మ॥ స్థిరతన్నాత్వికభక్తిమార్గమునవిన్నేవింపఁగాలేనియా
నరుఁడెంతోజడుఁడైనకాస్త్రచణుఁడైనన్లేదుకార్యఁబహా

ధరనూహింపఁగ గ్రుడ్డికన్దరచినన్దామూసికొన్నన్సరే
చరితార్థంబిసుమంతయుంగలుగదీశాసూర్యనారాయణా॥

77

మ॥ ఆకటాసీపయిభక్తియేభవహరంబంచున్గడునూడిసే
యకమచ్చిత్తమిదేలతావకదురూహోద్వైతతత్వంబుఁబూ
వికతోడంబలుమాతెఱుంగుటకుయత్నించున్భశీశక్తిలే
మికిశౌర్యంబుస్వభావసిద్ధమగుఁజుమ్మీసూర్యనారాయణా॥

78

మ॥ జగతింగల్గునమస్తచోద్యములఁగాంచున్నానుఁదానెల్లవ
స్తుగుణంబులైలియంగనెంచుమఱియెంతోయష్టసంసిద్ధులం
బగలునాతిరిగోరుగానిమదిసర్వంబుల్విదంబ్రహ్మయ
న్పుఁగడున్నాంతివహింపదేలశ్రితబంధూసూర్యనారాయణా॥

79

శా॥ అయ్యయ్యోభవశోకముందలఁచియెట్లాత్మస్థితిన్నిల్పుదు
న్వేయ్యేలాయిహభోగవాంఛవోడమన్వేదాంతమూడున్గదా
యయ్యామానవుతెల్వివ్యర్థముసుమాయామూఁగనల్కట్లున
న్నెయ్యంబొప్పఁగనెట్లుప్రోచెదవొతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

80

మ॥ భవదీయాంఘ్రిసరోజభక్త్యమృతముంబల్మాఱునాసించునా
కవురావద్దనఁబెండ్లియన్నటులిదేలాకుష్కవేదాంతత
త్త్వవిచారంబుప్రతిక్షణంబుమదిలోఁబ్రాపించిపీడించెడి
న్పువియందీస్సితవస్తువబ్బుటరుదబోసూర్యనారాయణా॥

81

శా॥ ద్వైతంబుండుటయుక్తికాదుమఱియద్వైతంబుప్రత్యక్షభా
వాతీతంబటుగానఁగర్మములుసేయన్మానరాదెంతయున్
ద్వైతాద్వైతసమంబుబ్రహ్మమనుచున్ ధర్మంబువిరోహియై
ఖ్యాతిస్సల్పినవాఁడెయ్యత్తముఁడనంతాసూర్యనారాయణా॥

82

మ॥ భళిగాసీపనుకూలమైనయెడనాపజ్జన్మహావ్యాఘ్రము
న్లనినారేగవలెంజెలంగుఁబ్రతికూలంబైనచోఁద్రాడుపెం

జిలువట్టుల్చయ పెట్టునన్నుమఱిసీచిత్తానుసారంబుగా
 నిలస్పష్టిస్థితినాశ జరుగుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥ 83

మ॥ తృటియైనన్మదిసీపయిన్నిలుపల్లెనేకాదశీనిష్టనె
 న్నటికిన్సల్పగ లేనుదీర్థములమున్నగ్గలేకేపుణ్యసం
 కటముల్నేబలేనుగావిథవశోకంబూడ్పరమ్మంచుని
 నిటులంబిగ్గరబిల్చుచుండెదనుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥ 84

శా॥ యుక్తింజెప్పగ లేనుగానిమఱియెట్లోసీవజస్రంబుస
 దృక్తాధీడవై సమస్తజగదాధారుండవైయుంటివం
 చుక్తుల్పెక్కులికేలనమ్ముకొనినేనున్నాడసీవాడనా
 సక్తిన్నన్నెటుచేసినన్సరియెయీశాసూర్యనారాయణా॥ 85

మ॥ భళిరానాదగుపుట్టువున్మృతియునప్రత్యక్షతన్లేవిక
 న్గలయున్జాగరమున్సమానుభవమున్గన్పట్టుటన్వాస్తవం
 బులుకావవ్వెసుషావ్యవస్థనుమనంబున్లీనమౌగాననా
 కిలలోనన్సమంతువేరుస్థితియేదీసూర్యనారాయణా॥ 86

మ॥ భ్రమచేసర్వజగంబుగల్గుననివిభ్రాంతింగదాయంటిడ
 త్వమెఱుంగంబనిపూనుకొంటసహజోన్మాదంబహానన్నుబో
 లుమహాపండితమావికిన్గనుకసీలోకంబునందుష్టిలే
 శమునైనంగనఁజాలకుంటిఁబరమేశాసూర్యనారాయణా॥ 88

శా॥ జ్ఞాతంబైనపదార్థతుల్యమగునజ్ఞాతంబుదోతేరడ
 ద్జాతప్రాప్యవికారమున్మఱితదజ్ఞాతంబునందోచుటే
 భ్యాతిన్సాతీయనంబడున్గనుకజ్ఞేయజ్ఞానవిజ్ఞాతృత
 త్వాతీతంబగుభూమమీవగుదువన్నాసూర్యనారాయణా॥ 88

మ॥ క్రమతన్దేహబలంబుతగ్గుచునురాగదోంటిమాడ్కిన్విభో
 గములంబొందగలేకపాటుపడినతక్కర్మంబులన్నేయబో

కమతైస్తైననుగాలయాపనముగాక నైట్టవేదాంతవా
క్యములంబండితుఁడౌనుమాదృకుఁడనంతాసూర్యనారాయణా॥

89

మ॥ షీతియందున్మగవారలెల్లఁబితలై స్త్రీలెల్లరున్మాతలై
మతిలోఁదక్కినభూతసంచయములస్మత్ప్రాణతుల్యంబులై
సతతానందమునాకౌసంగమఱియుష్మత్పాదసంకీర్తనం
బతినిష్కామతనేనౌనర్చుటెపుడ య్యాసూర్యనారాయణా॥

90

మ॥ తనువునైల్వియువృక్షబీజములపొంతన్ఫలసూక్ష్మక్రమం
బుననన్యోన్యముగారణంబులవుచుంబూర్వాపరావస్థల
న్దనరున్వస్తువిభేదమందకటుగానన్నేనునిత్యుండనై
కౌనుచుంటిఁబలుజన్మముల్పవనచక్షూసూర్యనారాయణా॥

91

శా॥ అయ్యామెక్కడనున్నవాఁడవనుకంపాంభోధిసీకీర్తనం
బయ్యోలోకులవొంగునట్లుసలుపన్యత్నించునీదాసుల
న్నెయ్యంబొప్పఁగఁబ్రోవకిట్టులుశ్రమనైట్టంగనేలాత్వర
స్థయ్యాళించిప్రమోదమిమ్ముశ్రితబంధూసూర్యనారాయణా॥

92

మ॥ అరయంగావిపరీతభంగినిమదిష్టానిష్టముల్నాపెడున్
స్థిరతందుర్వ్యసనంబులన్నిగులనన్బ్రేమించుఁ త్కర్మమం
దురహిన్వేసటగొల్పుచుండుమఱిసంతుష్టిన్వడిన్దుల్చున
ద్ధిరచిత్తంబనుకూలశత్రువిదెకాదేసూర్యనారాయణా॥

93

మ॥ సులభాస్వాదనమెట్టులబ్బునిఁకనోర్నూచీబిలంబంతయా
కలికొండంతనునట్టులాయువరయంగానల్పమిద్ధాత్రిలో
పలభోగేచ్ఛఘనంబుగావునరసాభాసంబుసంసారమ
న్పులలిన్బ్రాజ్ఞుఁడెఱింగినిన్గొలుచుచుండున్సూర్యనారాయణా॥

94

- శా|| పాముంజావదుకఱ్ఱయున్విటుగదన్వార్తానుసారంబుగా
సామర్థ్యమునవస్తుశోదనయెడన్మంకాసమాధానము
ల్పిమంబొందవుగానజ్ఞానమునఁదుష్టింజెందరాదెందున
న్వస్వమీనీపదభక్తియోగమునఁదప్పన్సూర్యనారాయణా|| 95
- శా|| నానేరంబులునైఁచినీదుభజనానందంబజనంబున
న్బానంజేసినమస్తలోకులనుసంతోషాంబుధిన్ముంచున
ద్దానోద్యత్కవితాప్రభావమిడినన్గపాడుచున్నావుగా
యేనీయప్పికనెట్లుతీర్చఁగలనోరీసూర్యనారాయణా|| 96
- మ|| కరుణంగంటికితెప్పపోలికననుంగాపాడుచున్నావునీ
బిరుదుంజెల్లునులోకబాంధవుఁడనీవేదేవదేవుండవం
చురహిన్నిస్సజియించుచున్నగతిలోసొంపారనీకీర్తిసు
స్థిరతంజాఁచెదఁబ్రాణమున్నవఱకున్సీసూర్యనారాయణా|| 97
- శా|| చాయోషాకమలాధినాయకనమస్కారంబునీకున్నదా
మేయాంబంజలినీకువందనముస్వామీనీకుదండంబున
దేయానీకుజోహారపారకరుణాబ్ధినీకుసాష్టాంగమో
హోయయ్యామఱినీకుమ్రొక్కిదిగొనీకోసూర్యనారాయణా|| 98
- శా|| నీపై నెంతయుభక్తితోశతకమున్నేనీదయావాప్తిచే
నీపొంతన్ముగియించియిప్పుడుత్రిలోకీశత్వముంబొందిన
ట్లోపద్మప్రియమేటిసంతసముతోనున్నఁడనాతప్పుల
నేపున్మాపునునైఁచిప్రోవుననుఁదండ్రీసూర్యనారాయణా|| 99
- మ|| నినువీక్షింపనికన్నుదోయిమఱియున్నీఘాటలన్నేయఁజా
లనిహస్తంబులునీదునామమునుబల్కంబోనినోర్నీకుమ్రొ
క్కనిశీర్షంబుభవచ్చరిత్రసుధవేడ్కన్గోలఁగాలేవివి
విక్కినినుంగొల్పనిజన్మమెందుకురతండ్రీసూర్యనారాయణా|| 100

మ॥ అరయంగానకలగుతిస్మృతిపురాణాద్యర్థసారంబుఁబ
 ల్మఱునాశక్తికొలదిఁజూచితుదకిమ్మైయాధిఁగైకొంటిసం
 సరణాంభోధిఁదరింపఁజేయుటకుయుష్మద్భక్తిదక్కన్యమీ
 నరలోకంబునలేదుసాయమనియన్నాసూర్యనారాయణా॥

101

అ. నారాయణదాసుఁడు.

శ్రీ గణేశాయనమః

మృత్యుంజయశివశతకము

కంఠములు

ఓనాథ దీనరక్షక

మానుగ మముః గావుమా యుమాప్రాణేశ

భానుశశివహ్ని వీక్షణ

జ్ఞానానందమయ మాకు జయములిడు శివా

1

పెక్కులు ప్రేలెదఁ బ్రతినలు

నొక్కటియున్నిలువ దాద హో పౌరుషవా

క్కెక్కడ నాబ్రతుకెక్కడ

నక్క దివితలఁ బనఁగ నగజేశశివా

2

తప్పక యాపదకడ్డయి

విప్పగుకరుణారసంబు వెల్లిగొలిపి వి

గ్గొప్పుం దాల్చినజగముల

యస్సా మముః బెద్దగావు మా సాంబశివా

3

నాబ్రతుకు జాటఁ బెంచిన

నీవాహ్వ నాదుతోడు నీతోడుసుమా

భావజగర్వ విభంజన

కావుము తడవేల నన్నుఁ గాచునెడశివా

4

విక్కము నీ వీకుండవు

దిక్కుగలిగి వేడుకొంటి దీనుండను నా

ప్రక్కం దో దలరించుము

మ్రొక్కెద నాకోర్కె దీర్చు మోసాంబశివా॥

5

ఏప్రొద్దు భక్తితోడుత
నా పెద్దలు నేను విన్ను నమ్మితిమిగదా
రాపేల శేషకంకణ
కాపాడుము నాదుతోడు గల్గి భవ శివా॥

6

ఇప్పటికిప్పటికే యో
యప్పా నీమీఁదశతక మలరించెదనీ
గొప్పయు దక్కుం గచిన
నిప్పాపి జగంబులోన నీశ భవ శివా॥

7

నీకీర్తి చాటుకొనెదము
మాకాయుర్ధాయవృద్ధి మఱిమఱిరానీ
రాకాశశాంకమౌళీ
ప్రాకటముగఁ దోడుచెలఁగి పాలించు శివా॥

8

నీయెఱుఁ గనట్టివున్నే
మాయిక్కులు సర్వవేత్త మన్నంచికృపన్
నాయన్నఁగచి చూపుము
నీయున్నతభ క్తరక్ష నిక్క మనిశివా

9

శంభో శంకర యని ని
న్నంభారవములుగ నార్చు నాశ్రితులము క
ష్టాంభోధిఁ దేల్పుతండ్రీ
నింభావించితిమి యన్న నీవాడ శివా

10

యాచించఁ దగినవాఁడవు
నీచులఁగొనియాడి నోరు నీచయ్యెఁగదా
నీచరితామృతమన నా
వాచవిదీఅంగవలయుఁ బరమేశ శివా

11

ముదమున నాతోడలరంగఁ

బదిలముగా వేగమమ్ముఁ బాలించుము నీ

వెద నుబ్బలింగఁడవుగా

పదపడి పెక్కెండ్లుమమ్ముఁ బ్రతికించు శివా

12

ఊరులు పల్లెలు నారులు

చీరలు మఱిసకలమైన సిరులివి మేలా

యారూడిగఁ జిరకాలము

నీరూపముఁజూచుకోర్కె నెగడించు శివా

13

లోకములోనా సొగసులు

నీ కరుణంగాదె యెంత నేర్పరివారా

శ్రీకంఠభక్త రక్షణ

కై కాలానలము మ్రింగఁ గల్గితివి శివా

14

ఈదొంగ దాసునియెడ

న్నీదయగన్నర్పు తోడు నీడ వెలుంగన్

నీదివ్యగాన మహిమన్

బోదోలుదు వ్యాధిబాధ భూతపతి శివా

15

అకటా యార్తుఁడభిన్నుఁడ

నొకించుకయు నీదుకరుణ నొందిబ్రతుకుకై

వికలదశఁబల్కు చుంటిని

సకలేశ్వర మాకుహాయి సల్పుముర శివా

16

శరణమని నీదుపావన

చరణంబుల నాశ్రయించు జంటన్మమ్మున్

గరుణించు దెబ్బదేఁడులు

ధరిణిన్నీకి ర్తి నిల్పె దము సాంబ శివా॥

17

మృత్యుంజయుండనని ని

న్నిత్యము శ్రుతిచాటుచుంట విక్కంబేనిన్

అత్యనుకూల చిరాయువు

సత్యంబుగ నీదుభక్తు జంటనిడు శివా

18

శ్రుతి మతి గితి నేనెఱుంగను

గతినీవే యనుచు నెటులొ కావ్పించెను నా

బ్రతుకున జంటందోడుని

రతముంగాపాడి మీది రక్తిగను శివా

19

జోడుగఁ దోడుగ నీడగ

వేడుకతో శ్రుతుల మేళ వించుచు నిన్నుం

బాడి కసిదీర్చుకొందుము

వేదెదమాజంటఁబెంచు పెక్కెండ్లు శివా॥

20

మృత్యుంజయత్వ విభవము

నిత్యఁడఁవో నీవుదక్క నేమందెదమా

సత్యస్వరూప శంకర

గత్యనుకూలతనుఁజూపి కాపాడు శివా॥

21

అన్నియుఁ దెలిసినజాణవు

పన్నగముల సగలాదాల్చు వై భవుఁడవు ని

త్యోన్నతి మృత్యుంజయుఁడవు

కన్నారం జిరము మమ్ముఁ గావుముగ శివా॥

22

ఒక ధైర్యము మాత్రమె తా

వక నేవకులందుఁ గలదు బహువత్సరము

ల్పకరంబుగ నింటాడుట

కీకదీర్ఘాయువులఁజేయు మీశ భవ శివా॥

23

వాక్కులువాతలు సఫలమొ
నిక్కమొ! యిచ్చకమొ నీవె నిర్ణయపరచన్
జక్కనను భయమునన్నా
ప్రక్కనుఁ గాపాడు నిన్ను భావించు శివా॥

24

నాకోర్కెఁ దీఱునియెడ
న్నాకుండిన వెఱ్ఱితెంపు నన్నున్విను నే
వాకుందెలువను మూఁగటు
నీకీర్తన సొంపు తొరులు నేర్పుదురె శివా॥

25

హరహర శంభూ శంకర
దురితవిదూరా స్వభక్త దుఃఖవిదారా
కరుణాకర మృత్యుంజయ
పరిపాలన సేయుమన్న ప్రాణహిత శివా॥

26

లోకులకుఁ దెలుపనోడిన
నాకుండిన పాపచింత నవ్వెదహాయా
లీకలము నొరులు గనలే
రాకులపాతేలకావు మన్నభవ శివా॥

27

నీవెఱుఁగుదైన మూఁడుఁడ
నేవెరువునఁ దెలుపుకొందు నీకుఁడవగుటన్
గావుముతోడలరన్నే
జీవించినవఱకుఁ జంటఁ జేపట్టు శివా॥

28

కొన్నాళ్ళు దేహ మావల
నిన్నాఁతియు భోగవాంఛ నేముబ్రతికిహా
యిన్నింటాదెడుఁ జంటకుఁ
బన్నుగ దీర్ఘాయువిచ్చి పాలించు శివా

29

నాకోర్కె నీదురక్షణ

యేకమనుచు నెఱుకచెప్పి యెల్లజగములున్

నాకవిత శరణుజొరఁగా

మాశష్టము దున్ని చిరము మన్నించు శివా

30

అశ్రుతులను నీ కీర్తన

తేశమప్రాణంబులనక యెల్ల దెసలు రా

గాశ్రుతములు గాఁగవగా

మిశ్రితయలఁబాడఁజిరము మెలఁగించు శివా

31

నీ కీర్తన సేయనెడన్

లోకుల కాశ్చర్య మొదవ శ్లోకములుంగీ

తాకృతులు పాడు జంటన్

శ్రీకంఠాభ క్తరక్ష చేపట్టు శివా॥

32

కన్నీరందని శోకము

నన్నిట్టులముంచనీకు నాగవిభుషా

కన్నారఁ గావుమన్నం

బిన్నుగ నెనరుంచుమన్న పాలించు శివా॥

33

ఇదియొక వెట్టిగ వ్రాసెద

మదికిన్ దృఢిఁకొంతకొంత మఱపుభయముతో

నిదురయనక నిటలాజ్ఞ

సదయుఁడవై కావుమన్న సర్వేశ శివా॥

34

నాదీక్ష నేటిరాతిరి

నీదయచేఁ గష్టమెడసి నేముసుఖమునన్

నై దోడు జంటఁబెక్కిం

డ్లాదుకొన నృపథ మిదిగొ యాలించు శివా॥

35

నీప్రాపు చని యెఱింగిన
 నేపామరుడై నఁగాని యెట్టిల మఱచున్
 గాపాడఁగ విర్బంధనఁ
 జేపట్టి నినుం జిరాకు నేయకయె శివా॥

36

రక్షించుము రక్షించుము
 రక్షించుము నీధుదాసు అవ్వనిడకు పా
 లాక్ష లోకాధ్యక్ష
 అక్షీణకటాక్ష ప్రోవు మన్నభవ శివా॥

37

నీకన్న న్యాయకర్తలు
 నాకన్నను దుష్టమతియు నహియని చాటన్
 నీకీర్తిం జిరకాలముఁ
 బ్రాఁకింపఁగఁ గోరితన్న పాలించు శివా

38

కలమా కన్నీరోడ్చకు
 మనభక్తపరాయణుండు మనవిభుఁడభవుం
 డిల నీకష్ట మెఱిఁగి కో
 ర్కలదేవుం డిదును జెల్లరే వెఱ్రే శివా॥

39

నారోపల నావెలుపల
 నీలావణ్యంబులేక నీభక్తి యెటుల్
 జాలింగొని మృత్యుంజయ
 పాలించఁగదన్న ప్రాణ బంధుఁడవుశివా

40

బ్రతుకులు నతుకులు బితుకులు
 చతురతనింగూర్చిపాడఁ జాలినమాకున్
 బ్రతిలేకయె చిరకాలము
 బ్రతికించుమయన్న ప్రాణ బంధుఁడవు శివా॥

41

ఇదినిజమౌ మాయాయా

పదలో నీస్మరణగల్గి పటపటవ్రాయన్

బదపడి నీపాటలతో

ముదమునఁ బెక్కెఁడులులచు మోయన్న శివా॥

42

ముజ్జగముల గల సంపద

గజ్జివలెందలఁచి నీచకామసుఖములన్

బొజ్జ లదర నిన్ బాడెద

మజ్జరె మాయన్న గాఁపు మాయన్న శివా॥

43

అహోధై ర్యముతోడగు

నోహో నీదయయువచ్చు నోజగదీశా

సాహసమున నిటులుంటిన

యోహర కాపాడుమన్న యోసాంబ శివా॥

44

తెలిసెంగుత్పిత భోగము

లిలలో నీపాతభజన మెంతోపెక్కెఁ

డులు జంటఁబాయకుండెద

నలరించుము నన్నుఁదీయ నన్నభవ శివా॥

45

శారదశీతాతపహా

సారవిచంద్రానలాక్ష చారుజటాజూ

టారోధితదివ్యదునీ

పూరయశస్సాంద్ర ప్రోవు మోసాంబ శివా॥

46

సాక్షాత్కరించితన్నా

రక్షించితివన్న మంచి రసికుఁడవన్నా

యీక్షణమ తెలియనీ నా

పక్షము నీవుంటివంచు భక్తులకు శివా॥

47

స్ఫటిక నిర్మలినాకృతి
 మేటిదయన్దాసుఁ బ్రోచు మిన్నదనంబున్
 నేటికిమాకష్టములను
 మీటిన నినుఁగంటినన్న మేలిడిన శివా॥ 48

రాదు నిరూపింపఁగ నే
 మో తెలుపును చక్కదనము లొల్కె-డు నీసం
 పాదితసుందర రూపము
 సాధుల రక్షించుమన్న సర్వేశ శివా॥ 49

ముమ్మాటికి నీపదముల
 నమ్మితి నమ్మితి నిఁకెట్లు నంగాచెదవో
 సుమ్మా నీభక్తులమన
 నిమ్మాసీ కీర్తిచాట వి మ్మొర శివా॥ 50

శతకోటి మదనరూపా
 శ్రీతజనహృద్దీప వ్రకట శేషకలాపా
 అతివేగము నీ భక్తులఁ
 జతురతగాఁబ్రోవుమన్న సాంబభవ శివా॥ 51

సమయమిది మమ్ముఁబ్రోవన్
 గ్రమముగ నీ సంశ్రితానురాగముతోడన్
 శ్రమవాపి వేగఁదండ్రీ
 విమలాకారంబుఁజూపి వేంచేయు శివా॥ 52

ఇప్పుడు నాదగు కోరిక
 చొప్పున మమ్ముద్ధరించి చూడుము దయతో
 నప్పా సంశ్రిత బంధుఁడ
 విప్పగు నెనరుంచి వేగ వేంచేయు శివా॥ 53

నా యీ బిచ్చపు వ్రాతలు
 నీ యట్టి మహాత్ముమనసునెఁ గరఁగింపన్
 డాయు పెటు లక్కటా వేం
 చేయుము నా యన్నఁత్రోవు శ్రీకంఠ శివా॥

54

వలపుందలపున్నీపయి
 నిలిపితి సందియములేదు నిక్కంబుగ మం
 దులమారివేల్పు పొదువు
 కలనైనం బదులనమ్మఁగాఁబోను శివా॥

55

భయములకు నెల్లనెక్కుఁడు
 భయమౌ మరణంబు దానిఁ బాపఁగలనునీ
 దయ మా యెడఁ గలదేని స
 మయమిది వేఁగావుమన్న మదనారి శివా!

56

నీ దిక్కు దప్పదాసుని
 కేదిక్కుంగనరాద డెంత వెదకినన్
 వాదేల ప్రోవుమన్న మ
 హాదార చరిత్రవేగ నోసాంబ శివా॥

57

మృత్యుంజయ మృత్యుంజయ
 మృత్యుంజయ యనుచు నిన్ను నెప్పుడు గొల్వన్
 మృత్యువు చేరఁగ వెఱచును
 సత్యము గాపాడుమన్న సాంబభవ శివా॥

58

నీకునసాధ్యం బెయ్యది
 లోకములో లేదటంచు రూఢిగఁ దోచెన్
 శ్రీకంఠ కావుమన్నద
 యాకర వేవేగఁ త్రోవు మా సాంబ శివా॥

58

నీ భక్తికన్న నెక్కువ

యీ భువిలో సుఖములే దహీనకలాపా

నీ భవ్యదర్శనంబిడి

మాభయములఁ గొట్టి చిరము మన్నించు శివా॥

60

అద్దిర ముజ్జగములకున్

ముద్దువలపు మగఁడ వీవు పురహర యనుచున్

దద్దయుఁ బాడెడుఁ జంటన్

సద్దయుఁ జిరకాలముంచు సర్వేశ శివా॥

61

ఇహ సుఖము దూరివంటిది

మహాత్మ నీభజనకన్న మఱియానందం

బహహా యెందుందోఁచదు

దహన రవిశశీక్ష మమ్ము దయఁజూఁడు శివా॥

62

ఎంతో నానవడితి నా

వంతయు ధృతిచెడకయుంటి నాలస్యంబున్

సుంతయుఁ జేయక దాసుని

పంతంబీడేర్చుమన్న బ్రతికించు శివా॥

63

సగమిచ్చినావు తక్కిన

సగ మాయుర్దాయమిచ్చి జగమందున నీ

యగణితకీర్తి నలరఁగ

మొగమోటంబుంచి ప్రోవు మోయన్న శివా॥

64

భోగములఁ గోరనొల్లము

భోగీశ్వర భూష బ్రతుకుఁ బొదిగించినచో

నీ గానము సంతృప్తిగ

బాగుగఁ బ్రకటింపనాస పడితిమిర శివా॥

65

నాతరమ నిన్నెఱుంగన్
జేతోభవగర్వభంగ శ్రీముఖలింగా
యేతీరునఁ గాపాడెదొ
నాతోడలరించు ప్రాణ నాధభవ శివా॥

66

హాలాహాలభక్షణ మా
పాలనీ తాదికతను బాపుము త్వరగా
జాలింగొని కాపాడుము
బాలేందువతంస యన్నఁ బాలించు శివా॥

67

నేబ్రతికిన సార్థకమే
మీబుజములు కాళ్ళు కనులు మెడ లేనట్లా
నాబ్రతుకు జంటనలరం
గాఁ బ్రోచిన నిన్నుఁబాది కడఁగందు శివా॥

68

జతజంట వేఱుపాయక
బ్రతుకున నాతోడునీడ బలపడమమ్మున్
జతురత నీభజనంగన
శ్రుతిగాఁ గాపాడుమన్న కూలధర శివా॥

69

బతిమాలుకొందుఁ దండ్రీ
క్షితిలో నీపేరు మిగులఁ జెప్పెదనన్నా
జతఁబెంచి పెద్దకాలము
శితికంతా వేగ మమ్ముఁ జేపట్టు శివా॥

70

హరహర యెట్టికవితయో
మఱిమఱి నాలోనికోర్కీ మనవియొనర్పన్
గఱకఱకలమున నేడ్చెడుఁ
బఱపఱ నాపదలఁ గోసి బ్రతికించు శివా॥

71

అన్నియుఁ జిత్తులు బిత్తులు
కన్నులఁ బడుచుండెఁ దప్పు గావుము నాకున్
నిన్నుం బతిమాలుట పని
పన్నగకేయూర మమ్ముఁ బాలించు శివా॥

72

ఏదిర నీ కుండినయా
యోదార్యము శాంభవీమనోంబుజమిత్ర
కాదన నేలర తండ్రి
మోదముతో మమ్ముఁబ్రోవుమో సాంబశివా

73

అన్నా యుమామనోహర
కన్నార న్మమ్ముఁగావు కాయజవైరీ
నిన్నుంబతిమాలెద నా
యన్న ముదముతోడఁబ్రోవుమా సాంబశివా

74

వరివరివిధముల నెమ్మది
పరువెత్తుఁడు నిన్ను వేఁడ వ్రాయునెడన్నా
తరమ విను నిల్వఁబుట్టన్
వరమిమ్మన్న మఱిహాయిఁ బ్రతికించుశివా

75

తాఁగోతి మఱియు మత్తి రె
నాఁగ న్ననుబోఁటి వెట్టి నవ్వగనేలా
వేగంజంట నలర్చుము
నాగేంద్రవిభూషకావు నాన్నభవశివా

76

హరహర మృత్యుంజయ యో
పరిపూర్ణానందముక్తి వై భవకందా
నిరసించక కవఁబెంచుము
సరిసరి నీవిషముమత్తు చాలునిఁకశివా

77

అలికిఁ గోకలుగొంటయె

యూకి నుపకారమంట యోహోచాలున్

దారార్థ తనూభోగము

రార నాయన్నఁబ్రోవరా సాంబశివా

78

దేవతల కెల్లనీవే

దేవుడవో కాలకాస్త త్రిజగత్పభువా

నీవంటి వాని నమ్మిన

నేవెఱపిఁక నన్నఁబ్రోవవే సాంబశివా

79

ధైర్యము దక్కితి స్రుక్కితి

శౌర్యంబెడఁబాసె నీదు నేవకుఁదప్పన్

భావింపనన్య మెయ్యది

చేవలు చిగురించుమన్న శ్రీకంఠశివా

80

కావని కాకులపోలిక

నీబత్తులు చేవదొఱఁగి నిన్మోఱఁబెట్టన్

భావించుమన్న కవతో

నాబ్రతికుం బెంచుమన్న నగజేశశివా

81

నీవాకఁడు నేనొకఁడునె

భావనలో వ్రాతలోనఁ బాటలలోనన్

గేవల మైత్రింబొందఁగఁ

బ్రోవుము నాయన్నమంచి ప్రోడవుర శివా

82

ఎంగిలి మాటల నేని

న్నుం గొనియాడుటకు వ్రాయ నో ర్నెగలింపన్

వెంగలిని సిగ్గుబొందన

నంగజమద భేది కావు మన్నభవ శివా

83

ఈనగల నీ చమత్కృతు
లేనమ్మను నిన్నునమ్మి యేమటకానీ
రావిమ్మునీకృపా మతి
తోనాయన్నననుఁగావు దొడ్డయ్య శివా

84

అమ్మగిరి రాజసుతగీ
తమ్ముల నామనవి వినిము దమ్మునఁజిరకా
లమ్మునిచి మమ్ముఁబెంచఁగ
నెమ్మది గరఁగించుఁగాత నీ కోరి శివా

85

దీనునిపైఁ గనికారము
మానిని రాచూలి సర్వ మంగళపూ పన్
దానాడు తల్లియగుటన్
గానమ్మునఁ జాటిచెప్పుఁ గా నీకు శివా

86

జాలిగొను తల్లిపార్వతి
యాలించుము జగముగన్న యమ్మాస్థాణున్
మేలుకొలిపి మాజంటన్
బాలింపఁబంపుమనెద బాడెదను శివా

87

మానమ్ము వేల్పుప్రోడా
మానుగమాకవనుగావు మాచెలికాఁడా
జ్ఞానానంద మయాదే
వా నాయన్న ననుఁగావు పరమేశ శివా

88

పంచాస్త్ర గర్వభంజన
చంచద్దేహార్థరమ్య సత్యాకారా
పెంచుము పెంచుముకవఁబా
లించుము రాయన్న దివ్య లింగభవ శివా

89

గడునుదనము గాదిది నీ

యడుగులఁబడి వేడుకొన్న యాశ్రతులముమా

యిడుమ లేడపి కవఁబ్రోవుము

వడివడి మా యన్నప్రోచి బ్రతికించు శివా

90

నా ధైర్యమన్న హాయిగ

నీదయతోఁ బెక్కులేండ్లు నిల్చెదమంచున్

ఓ దేవ దేవ మాతో

జై దీర్ఘాయువుగనన్న యలరించు శివా

91

నిర్భయమని తోచెను నీ

యర్భకునకు జంటహాయి యాశ్రతుకంచున్

దుర్భర భాధలుతెగవా

విర్భవము భావమందు వెలసితివి శివా

92

అన్యములఁ దలఁపమేమ

నోన్యముగా జంటఁబ్రోచి తాళంకవడన్

మాన్యతను బెద్దకాలము

దన్యులుగా నుందుమన్న దయజూడు శివా

93

ఇదివిరుదు నీకుభక్తుల

సదయతరక్షించినావు శంకరుఁడవుగా

పదునాల్గు భువనములలోఁ

బదపడి చాటుదునికన్న బ్రతికించు శివా

94

ఎంతటి చలచిత్తుఁడనో

పంతముతో నొక్కమొగినిఁ బద్యశతంబున్

గంతునరచించ కుంటిన్

నంతఁదొఱుఁగఁ బ్రోవుమన్న పకుపాల శివా

95

సత్యము నీదగురక్షణ

సత్యము నీభక్తులెల్ల సౌఖ్యముగొంటల్

సత్యం బీశతక బని

సత్యతనాయన్నఁబ్రోవు సర్వేశ శివా

96

నీభక్తి గర్వవశతన్

నాభాగ్యము పండెఁ బెంచు నాయన్నమహా

ప్రాభవమొప్పగఁ దిరిగెద

నీభువిఁ బెక్కెండ్లు కీర్తి నిల్పుముర శివా

97

తంబుర మద్దెల తాళము

లిమ్ముగఁ గవగూర్చి శ్రుతుల నేముదళదిశల్

ముమ్మునఁబాడగ వాయువు

లిమ్మా చిరకాలమన్న యేపలర శివా

98

విశ్వనుజుమ్మి నీదగు

నడుగులవైభక్తి సమయ మబ్బినచో నా

కడ నీవు డకతీటదు

కడువడి మాయన్నఁబ్రోవఁగా రమ్ము శివా

99

శివశివ శివమృత్యుంజయ

భవభవ భవసాపదూర భక్తాధారా

కవగా మముఁ గాపాడుము

భువిలోఁ బెక్కెండ్లు మమ్ముఁ బోషించు శివా

100

శ్రీమృత్యుంజయ శివశతకము

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

॥ శ్రీరామాంచిత పీనవక్ష సిత రాజీవాక్ష నిశ్శ్రేయసా
ధారా పాపవిదూర వేదమయ దైత్యధ్వంత సూర్యోదయా
కారుణ్యమృత పూర చక్రధర భక్తప్రాణసంరక్షణా
పారావరగభీర భూతకర దేవా సత్యనారాయణా.

ము కుం ద శ త క ము

కందముల్పింబెద మా
కందరసానూన మధుర కవితాసుధస్థి
కందముగా నారాయణ
కందశితానందమూల కంద ముకుందా.

1

సందియమేలా సౌఖ్యము
లందించుము సంకటముల నడఁగించుమువే
గం దయతో నారాయణ
కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

2

ముందె రుచిమరగినాడను
బొందుగ నీభక్తి యిష్ట ములిడఁగ నింకే
సందియమో నారాయణ
కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

3

దెందముఁగుందగ నీకు ప
సందుగ సంతోషపరచి నన్నుతి వినుమా
మందరధర నారాయణ
కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

4

కందింపకు నా చిత్తం
బిందిరపై వలపుదలచి యిష్టాః సుఖం
బందింపుము నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

5

మం దఖిలరోగములకున్
విందుమదికి నీదు భక్తి విద్వేలకెల్లన్
నందగునో నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

6

ఇందందెందెన్ సుఖం
బందగ నీభక్తియే యు పాయంబగుని
స్సందేహము నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

7

బందంబులు పాపంబుల
కందంబులు వీనులకన యము నీదుకథా
బృందము లో నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

8

ముందెఱుంగని మందుడ నా
చందముడలపోసి కష్ట సమయములంగే
లందిమ్మా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

9

పందెము వేనెద భక్తుల
కుందప్ప మఱెట్టి యొరుల కున్నిందెలియం
గందరమా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

10

కుందింపకు నన్ శ్రితహరి

చందన నీ నవ్వులాట చాలించుము ప్రో

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

11

ఎందుకురా యాలస్యము

పెందలఁగరుణించి నీదు ప్రియదానులఁ గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

12

అందితివి చేతి కింకీ

వెందేగెదవోరి కోర్కెలి డక విశువ నిన్

దొందరపడు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

13

అందములకుప్ప నన్నుఁబ

సందుగ దయఁగనక పొద్దు జరుపుట గొప్పా

యెందప్పా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

14

పొందుము మొగమోటము మా

యందిపుడు సదా భవత్ప దాశ్రితులము గో

విందుండా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

15

అందముగఁ గాచితివి ని

స్సందేహంబయ్యె నిపుడు చల్లని తఁద్రీ

వందనమిదె నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

16

అందఱికి నీవు శ్రీతజన

మందారుడవైన మంచి మర్మము మహిలో

విందొనరుతు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

17

డెందంతింతకు హాయిన్

బొందెను నీకరుణ నిన్నుఁ బోలు ప్రభువెటన్

గందునురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

18

పొందుగ మమ్మిటు ప్రొచ్చిన

యందుకు నీ ఋణముదీర్ప నలవియె మా కో

నందకధర నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

19

సుందర పదారవిందా

నందితముచికుంద ముదిత నందా భృతగో

బృందా యో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

20

కొందలపాటింకను మా

కెందుకు సల్పెదవు త్రిజగ దీశ్వర తండ్రి

కుందింపకు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

21

సందియము మల్లి డెందము

పొందుచుడిందుపడి మిగులఁ బొగలెడు నిన్నే

మందునురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

22

దెందమున హాయి గాదిర

మొందక దోబూచి చూపు చుంటివి నీకే

సందియమో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

23

ఇందలి కష్టము ద్రుంచి మ

ముందయఁ బెక్కిఁడులుచి పోషించుము మా

ముందుండుము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

24

ముందు కరిరాజు నేలిన

దందలు నమ్ముకొనునట్లు లలరించుము మ

మ్ముందయతో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

52

ఇందాక నుంటి వెదలో

నెందేగితి వింతలోన నీశ్వర నిన్న

ట్టందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

26

ఇందందు వెదకి దస్సితి

ముందలనున్నట్లై నీవు మొఱిగి చనితివీ

వెందుంటివి నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

27

మందరధర రారా శ్రీత

మందారా రార పాప మర్దన రా గో

విందా రా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

28

ఎందేగి నావు తండ్రీ

మూదలఁ నగపడవ నాదు మొఱవినవా నీ

కుందగునా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

29

సందులు గొందులుఁ దూఱుట

పందతనము నిన్ను బయలు పర్తునిదిగొ మీ

సందువ్వితీ నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

30

పొందుగ నీవుండవి తా

వెందున్నది నీవుకాని దేదీనాపి

ల్పందపురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

31

కందర్ప కోటిరూపా

సుందరకౌస్తుభకలాప సూరిజన మన

స్సందీపా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

32

డెందమలరె నీవో య

న్నందుకు నాకభయమిచ్చి తద్దీచెవికి

న్విందయ్యెర నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

33

డెందము గుర్తిడఁజాల ద

దెందుండి పలుకుచునుంటి వీశ్వర చెపుమా

పొందుగనో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

34

విందుగ నీశంఖధ్వని

బొందుగ జేరువనెవింటి మోదముతో నా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుంచా॥

35

దెందంబుప్పొంగెను నా

బొంది పులకరించె గనుల మోదాశ్రువులి

పొందెనురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

36

సుందరనభోవినీలా

యిందగపడినావ సుజన హృదయవిలోలా

వందనమిదె నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

37

యెందెట్టివారలై న

న్నిందెలిసి నుతింపఁగలర నిర్గుణుఁడా నా

కుందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

38

సుందర పదారవింద

స్యందామృత పానమత్త సజ్జనచిత్తైం

దిందిరగణ నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

39

మందీకృత భవతాపా

బందీకృత సర్వపాప భక్తామల హృ

త్సందీపా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

40

కందర్పకోటి సుందర
 కుందస్మిత శార్ఙ్గచాప కోర్కెలలర నా
 ముందుంటివ నారాయణ
 కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

41

దెందము నీపదపద్మమ
 రందమ్మంగ్రోలి సుఖప రంసరలెప్పున్
 పొందునురా నారాయణ
 కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

42

నందిత సమస్త సంశ్రిత
 బృందా నీత క్తిలేని యిహభోగము పొ
 ల్లందునురా నారాయణ
 కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

43

పొందుగ నాకువలయు దా
 నిందెలియుదు వీవెకాని నేనెఱుంగను సూ
 ర్యేందునయన నారాయణ
 కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

44

దెందమెఱుంగని కొఱతగల
 దందుకు గుందెదను దెల్పు మదియేదో గో
 విందుండా నారాయణ
 కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

45

ఇందలి లౌకికదంభము
 లందున నా మనసునిల్ప కనవరతము విన
 జెందించుము నారాయణ
 కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

46

ఎందేనియు నజ్ఞానము

నందొర్లెడు మూఢమతు లనాక మముం గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

47

నందడితో వ్రాయుచుఁగల

ముం దిగువనుబెట్టి వెదుకఁ బోవ దొరక న

తైందేగితో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

48

ముందుండి నీవెమాయన్

జెందిన లోకంబుమాట చెప్పవలెనె యే

మందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

49

అందముగ నింతవఱకున్

ముందుండియు మాటుపల్కఁ బోవక మాయన్

బొందెదవా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా ।

50

అందముగ నిన్ను నెదం

బందెలు పడవై వకున్న మార్పెరన్ బి

ల్వందగునను నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

51

దెందపు కోర్కెలుఁగక పసి

కం దేసువఁ గాచు తల్లి కరణి ననుం గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

52

దెందముకు తర్క తత్వము

జెందింపక నిన్ను విశ్వ సింఘ మతము నా

కందించుము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

58

ముందుంటి వింతవఱకి

ద్వైందేగితో కాశ్య తుండ విల్లస్థిరతన్

బొందెదవా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

54

దెందమున భేదమేలా

క్రిందే మీదన్న యటుసరిగనీవే నే

నందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

55

దెందమున జగద్రభమ లయ

మందినపుడు మిగిలినట్టి యవ్యక్తమే నీ

వందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

56

ఎందుంజగద్రభమము నే

జెందెద నేననంగ నేమొచ్చెప్పుము మఱిని

చందంబో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

57

సందియమూడ్చి జగద్రభమ

జెందింపక నీదుభక్తి స్థిరముగ నను గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

58

అందించు న్వేదాంతము

విందు గాగ నీకునా కభేదమనుచు విం

కెందుకువెత! నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

59

అందముగ నీవునేనొక

దందమయిన నీదు సత్య సంకల్పమునా

యందేదీ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

60

ఇందేమిలేదు రుచి గో

విందా! నాకేల మెట్ట వేదాంతమునా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

61

ఇందందన్నిటి కర్తవు

పొందుగ నీవలననెల్ల పోదుములగు ని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

62

ఎందెందు వెదకినన్నీ

వుందు వెదియు గాక యంతయు న్నీమాయా

స్సందనమో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

63

ఇందెల్ల ప్రాణులకు గతి

సందర్భముఁ జూపి దాని జాడన్ ఫలముల్

పొందింతువు నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

64

సందియములేదు విన్నుఁ బ
 సందుగ భజియించు భక్త జనము లమృతమున్
 బొందెదరో నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

65

దెందమున విన్ను నమ్మవి
 పందలకున్గుర్తు చూపు స్వాతంత్ర్యము నా
 కందింపుము నారాయణఁ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

66

అందియు నందవియటు న
 న్నెందుకు మోసంబుజేసె దీశ్వర సరిగా
 ముందగపడు నారాయణఁ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

67

పొందుగ నీభక్తుఁడెజగ
 మందున సర్వస్వతంత్రుడవి దృష్టాంతం
 బుందెలుపుము నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

68

ముందు ననుఁబ్రోవకున్నన్
 బెందుల నీపరువు బయటఁ బెట్టెద నాతో
 గందుమా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

69

ఎందుకు మముఁ గల్పించెద
 వెందుకు మూఢత్వమిచ్చి యొచ్చెదవీవె
 ట్టెందుకురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

70

కుందవు పొంగవు సుంతయు

నిందకయిన స్తుతికినై న నెఱమొందివి యే

మందునురా నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

71

ఎందై నఁగ్రూరబుద్ధిని

ముందుగనీ పెంచు జీవముల నీవే చం

పందగునా నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

72

నం దెలియ కిట్లు నామది

కందించెద వెద్దువుండు కాకికి నొగులా

యెందై నన్ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

73

ఎందు కసమానకక్షలు

మందుఁడనాకేల పెంకె మాటలు నామీ

దం దయగొను నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

74

కొందలమందెడు దాసుని

ముందల గనుపించి యభయమున్ గృహతోఁబె

ట్టందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

75

మందులమారివి నీ దెస

దెందమిటుల భ్రమము జెందె ది న్విడువక పో

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

76

ఎందేనెట్టులఁగానీ

పొందుగ నీభక్తి విడువఁ బోవను నీతో

డందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

77

మందెట్టులనో పసితన

మందే నీభక్తి పొడమె బాగుగనది వి

ల్పందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

78

ఇందలి పాపపువృత్తుల

నం దొర్లించక బిరాన నమ్మకమిది బో

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

79

విందెలియరాదు మఱినా

డెందము నీయున్కి నమ్మెడిన్ దానిది ని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

80

ఎందుంటి వెట్టులుంటివి

నందేహము మాన్పినాదు సరసకురా స

ద్భృందావన నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

81

డెందము సుంతయుఁగరఁగద

డెందుకురా యిట్టు లేడిపించుట తగునా

ముం దగపడు నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

82

బందె లిడెద విను నెదనిదె

పందెము నీకంటె మొండి వాడనురా గో

విందుండా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

83

పొందుగ జలముల డాగినఁ

బందివయిన నెట్టివికృతి బరఁగిన-వినులో

గొందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

84

ఎందేగఁగలవు నామది

కందక నీమాయలెల్ల యాటడిగానిన్

జెందెదరా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

85

ఇందాఁక సహించితి నిక

ముందోర్వన్నిన్ను దండమున సాధింతున్

దుందుడుకా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

86

దెందమునొచ్చి యిటంటిన్

బొందుగ నాతప్పు నైచి పోవుము తండ్రి

తొందరపడు నారాయణ

కంద లితానందమూలకంద ముకుందా॥

87

ఎందుకు సిద్ధునొందన్

బంద నిన్ను గుడ్డు పిల్ల భ్రష్టుమించినటుల్

నిందించితి నారాయణ

కంద లితానందమూలకంద ముకుందా॥

88

ఎందుకు దెందము మఱిమఱి
 విందర్శించియును బోల్చి నేఱక మఱపున్
 తెందునురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

89

ముందెఱుగ విన్నునెడఁ గ
 న్నందున నిహమెల్ల కల్ల యని బూటకమం
 చుం దెలిసెను నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

90

ఎందైన నీకటాక్షం
 చందక నాయంతనిన్ను నరయదరమఁ గో
 విందుండా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

91

పెందలకడఁ బ్రజ్ఞానము
 జెందించుము నీదుభక్తి స్థిరపర్చుము సం
 క్రిందననుత నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

92

దెందమ్మన దుర్గర్వము
 పొందించకు భూతదయను బొందలించుము నీ
 ముందుంచుము నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

93

పొందుగ నిన్నుంబాడుట
 కుందప్పమఱెట్టివృత్తి గొల్పించకు న
 మ్నందయతో నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

94

ఎందై న నాదుమిత్రుల
కందటికి న్నిదుభక్తి నలరించుము కా
ళిందీప్రియ నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

95

ఇం దారోగ్య చిరాయువు
లందించు న భీష్టజనము లలరగఁ దుది నీ
యందుంచుము నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

96

బృందావన సంచారా
నందయశోదాకుమార నానాశ్రిత స
న్మందారా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

97

పొందుగ నీకీశతకము
సందర్శించుటకుకన్న సంతోషము నా
కెందుండును! నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

98

డెందం బదేమొద్దైర్యం
బందెను నినుఁజూడఁగలుగు నంచిప్పుడు ని
స్సందేహము నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

99

అందఱు దరియించుటః
కందములాచంద్రతారకంబుగ మహిలో
నందెలుపుము నారాయణ
కందళితానందమూల కందముకుందా॥

100

శ్రీ ముకుంద శతకము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

శ్రీ ఆనందగజపతి మహారాజాజ్ఞచే
(సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్)

అను సమస్యకుం బూర్తిగా
సత్యవ్రతశతకము

కంఠములు

హితమిత వాక్సంతతికిన్
దతభూతదయానురతికి ధైర్యోన్నతికిన్
జతురమనీషాగతికిన్
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

1

గతకిల్బిష వ్రతతతికిన్
జ్యోతద్గుర్జన సంగతికిని సూన్యతమతికిన్
శ్రీతరక్షణానురతికిన్
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

2

స్తుతిదగు ధర్మనిరతికిన్
స్వతంత్ర సంచారధీర వసుధావతికిన్
బ్రతుకేల యన్యతమతికిన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

3

అతుకు బ్రతు కన్యతమతికిన్
స్వతంత్ర పరిజీవనంబు శౌర్యస్థితికిన్
బతిపరిచర్యలు సతికిన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

4

వితథంబౌను గుమతికిన్

బ్రతిపడులనై న విజమువచ్చు సుమతికిన్

బ్రతిభయగు స్వేరధృతికిన్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

5

సతత తపస్సోద్ధ్యాయవి

యతయోగవిలబ్ధశమద మాదిలసత్సూ

నృతవాదన ప్రకృతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

6

శ్రీతజనపోషణ నిపుణా

ప్రతిమదయాశౌర్యధైర్య వై భవభర్మాం

చితమణి సూనృతమతికిన్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

7

కౌతు కతుకు దితుకెఱుంగని సు

మతికిన్సర్వోపకృతికి మానితగుణ సం

తతికిన్ సుకృతవసతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

8

అతుల ధనాధ్యునికన్నన్

శ్రుతిస్మృతి విచారచతుర సూరులకన్నన్

బ్రతుకుమఱెవ్వనికన్నన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

9

సతిసుతులఁ బాసియైనం

బ్రతిపడ్డిలు దనకునెట్టి బాధలనిడినన్

బ్రతుకున నేదెఱైనన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

10

క్షితిలోఁగూటికిగుడ్డకు

గతిలేకుండియును నెట్టి కష్టములై నన్

ధృతినినుమంతయుఁజెదరక

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

11

అతి మోహమున హఠాత్తుగ

క్షితిధనపతి కూతుఁరొకతె చేపట్టిన య

స్థు తిరిపగాని మనంబటు

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

12

వ్రతిబలములతో నోడలు

బ్రతికూలానిలముచేత వార్ధిమునుంగన్

మతిచెడనితటస్థునివలె

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

13

క్షితిని హఠాత్తువిదేశ

స్థితుఁడై గతి తెలియఁబోని చెల్వఁడురాఁగన్

మతినలరు పతివ్రతికటు

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

14

బ్రతుకునసుంకం బెఱుఁగక

స్వతంత్రరాజ్యంబుచేయు ప్రభువలెనుబతి

వ్రతవలె సహజకవివలెన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

15

చితికినయద్దఁబట్టుకు

మతివాస్తవ మెపుడు పెక్కు మాయలఁజూపన్

క్షితినది స్పష్టముగాఁగన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

16

అతగునకు దిగంతము రే

ఖతీరునన్నిజముదోచి గారడిచేయన్

మతినది గుర్తిడఁజాలిన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతిన్॥

17

క్షీతినడుగంటియు వాస్తవ

గతి పలువురు నడచుదారి గణికవలె న్నా

శతపౌందక తలచూపన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

18

బ్రతికినవఱకున్సర్పము

గతివిషమటుకల్ల వెడలఁగక్కుచు విజమన్

రతనముఁదాచు కుమతించెడ

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

19

క్షీతిలోదబ్బిటి తేల్కా

టుతీరునందోచకయుఁగడుంబాధింపన్

మతినోర్పుమంత్రమహిమన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

20

అతగునకుఁబుండు పొడమిన

గతినన్మతముతోచి నాఖి గడచి హృదయమున్

గుతుకయుఁ గొఱుకక చనదన

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

21

అతుకుడు దబ్బిఱల్లుచుఁ

గొతుకుచుబల్కొండెమారి కొఱికిన చెవితో

మతించెడును మంచివాఁడున్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

22

సతము దనగుట్టు దెల్పక
 నృతవాదముతోడ దుష్ట నీతి జరఁగునా
 మతకరినిగిడి చెడిపడన్
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

23

క్షితిన్ోర్వలేమి పాము ని
 రతమును సూన్యతముపాలు ద్రావియు విషరూ
 పతఁగల్గఁబంట నొసఁగన్
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

24

ఆతుకుమెతుకు కతుకుకొనుచు
 బ్రతుకు పరాధీనమయ్యు బలుగోఁటునసూ
 నృతమనని వంద చెడఁగా
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

25

క్షితినిజము ప్రొద్దు మహిమల
 నతికపటి యెఱుంగు తెలు ది వాంధమువలెస
 మృతివానికశక్యంబన
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

26

మృతియొందెలేక నాల్కక
 నృతమొందెను రామబలి హరిశ్చంద్రులటుల్
 బ్రతుకఁదలంచిన సుకృతికి
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

27

మృతిరానీ నాతనికిని
 జితిఁజొచ్చెదవిప్రయట్లు నేయమిననుసూ
 నృతపరనర ప్రకృతికిన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

28

మతకరి న్యాయవివాదులు

బ్రతుకులకై ధర్మసభలఁ బడియెనుఁగుఁగు

ద్వితడవుటవలె నిజముగన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

29

ప్రతివాదియు వాదియునిజ

ముతేబ్బుతగవర్లు నెఱవు మొఱయిడువ క్తల్

గతికిన పద్ధతులనఁగా

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్.

30

గతిమాలినదని రెండవ

మతిమాలిన సభకుఁద్రిప్ప మాటయుఁదప్పన్

వితగామూఁట నిజముతెగ

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

31

జతరుల సొక్ష్యము తనకెటు

జతబడుఁ దననాల్కనిజము జరుపకయున్నన్

దతదంభ సభాస్థితికన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

32

అతిరథసస్థితితోఁ గొం

డత్రవ్వ చుంచెలుకఁ బట్టు డాఁబునసత్యః

స్థితివెడలు ధర్మసభనన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

33

క్షితి కంటకయెరసముప్రాఁ

కుతెన్నునన్నిజముతోఁచి కుత్సితలోకం

బు తగిలియుఁ దగులక చనన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

34

అతగున కుబ్బు పొసంగున్
మతకరి తుదఁ దనదు ధనము మాయి కొసంగున్
మృతికజ్జఁడును దొసంగున్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

35

పతియెడ మోసము గొల్పుచు
నతినిపుణతఁగల్గిమాట లాడు కులటకున్
మితిమీఱునిందెరాఁగన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

36

మితిరేపు రే పనుచు నా
డితప్పనను చేండ్లు త్రిప్పి డిల్ల వడి తుదన్
వితఁజూపుదబ్బఱి చెడన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

37

క్రతువుమిషవెట్టి ధనముల
నతినిపుణతఁ జెనటి కూర్చి యాలికి నగలన్
మితి మీఱఁబెట్టి పొలియఁగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

38

ఉతికిన దుప్పటితీరున
మతికుద్ధతచెందుఁ జాటు మాటు తొలఁగినన్
ధృతివంతునకని తెలిసిన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

39

చతురముగ నన్మతకల్పనఁ
బ్రతిదినమున్నేయు దొంగ బ్రతుకుటకన్నన్
మృతిచెందుట సార్థకమౌ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

40

మతిలో హాలాహలము న
 మృతముం బుక్కిటను గల్గి మెలఁగెడు నీచుం
 డతిదుర్గతికిం బాల్పడ
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

41

యతివేషముంగై కొని
 మతిహీనులఁ బెదరఁగొట్టి మాటున దంభుం
 డతిభోగములఁ గృశింపగ
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

42

అతిజార విసుగుఁబతికిన్
 మతిహీనుఁడు ధనములొసఁగు మతితిరుపతికిన్
 స్తుతిపొసఁగు జగత్పతికిన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

43

క్షితిలోఁగొండె మలఁతికిన్
 మతిలో ధైర్యంబుపూత మానుషసతికిన్
 వితయగు బ్రతుకు కుమతికిన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

44

కలికిన బానిస మెతుకులు
 బ్రతుకులు స్నేహంబుపట్ల బల్కులు కొతుకుల్
 ముతకనగు చూడ్కులంటక
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

45

క్షతమువలె దేహీకిం దను
 వృతగులఁదొలిసందెయట్ల పో పడుచుతనం
 బతిలాపము చదువనఁగా
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

46

పతగములు సంజమింటం

బ్రతుకునకై కడలిఁగట్టు మార్చిఁకులపోల్కిన్

గొతికెడు లంచ మెఱుఁగవన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

47

అతుల వికారము మీస మ

నృతవాదికి శక్తిహీన నీచకుమారికిన్

క్షితిసూనృతు నెడ సొగసది

సతతము సంతస మెసంగు సత్య వ్రతికిన్

48

జత మోడ్బుదో సిఁకుల్వి

దైతన్కుబలుకల్ల పలుక దిరిపెపుటక్కుల్

క్షితిలుబ్ధత్వ మనృతునికి

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

49

ధృతి చెడకయుంట కనికర

మతికిననుననుంట స్వేర మౌ గతియుంటన్

క్షితిలో సూనృతమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

50

బ్రతుకున సింహాకృతికా

యతమంజుల సూనృతవచ నాధికధృతికిన్

హతదీ నార్తికి సుకృతికి

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

51

బ్రతుకుపకృతి సలుపుట సూ

నృతమునకు ఫలంబు నుంచి నేర్పు దెలుపుటల్

జతపడు నుస్థిరధృతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

52

గతము తలఁచి వెక్కుచుఁగడు
జతురము గాఁ దనదుడాబు చాటుఁచుఁగల్గిల్
మితిమిగులఁబల్కు చెడుగన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

53

అతుకుడు సంపద గునుపు ల
లఁతివానికి వలపుతీట లగ్గు చెనఁటికిన్
గొతుకుడు దబ్బితేకెగ్గన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

54

క్షీఁతిబచ్చ తోరణము నా
తతకల్యాణంబు న నృత దంపతులకుఁబ
ద్ధతిపు నైముడియు వృధయన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

55

అతుకుడు కాగితములు జీ
వితవిరహితమిక్కలంబు వెంట్రుకతత్సా
నృతగతినిఁదెలుప లేవన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

56

మతికిందెలి పెడివాస్త
వ్యతశాస్త్రమనంగ మనుజు నందెపొడము నై
జతగుణు తది కృత్రిమమన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

57

క్షీతియెక్కడ? దివ్యగ్రహ
తతియెక్కడ? నక్క దేవ తలమటు లనృత
స్థితి జూపు నరునికొల తగ
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

58

అతిప్రాచీన పురాణము

లితిహాసంబులు చరిత్ర లిల నమ్మమి నూ
నృతమెటు పొత్తములం దన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

59

అతిచంచల మవిదిత చి

త్తతత్వముం దెలుపగల్గితపు వ్రాతలనూ
నృతమెటు శంకల తెగవన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

60

గతము నిరూపింపగ వి

స్మృతి ప్రకృత మెఱుంగఁ జపల హృత్తుభవిష్య
త్తుతలఁప నిశ్చయమెట్లన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

61

క్షీతిఁజాటువుండు మామక

యి తడుమువైద్యంబ నాఁగ విచ్చదెలుపు నూ
నృతమె టులజ్ఞామతికన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

62

క్షీతిలో దివ్యప్రకృతి గ

ణుతింపమృద్రూపులగు మనుజుల కెటులగున్
వితథము నరశాస్త్రంబన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

63

మితిమిగిలి గొడ్డుమెసఁగున్

అతిలోభిమొగమున వెలితి హాస్యముపొసఁగున్
బ్రతుకున దబ్బటి దొసఁగున్
సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

64

అతిసహవాసము గలుగక

క్షితిమిక్కిలి ననుభవంబు చెందక వస్తు

స్థితి నొరువిఁ దెలియరాదన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

65

క్షితిఁదనతాత్పర్యముతో

నితరుల భేదింపఁ గొఱఁత యే యన ఁదన సం

గతి దేవుడెఱుఁగనీ యన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

66

క్షితి ననుమానము బ్రత్య

క్షతయుఁబ్రమాణంబు తెలుపఁ జాలదువాస్త

వ్యతమిగులు బ్రహ్మమటులన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

67

క్షితిఁదన్నెవ్వరుకనిరో

గతి తెలియఁడు గ్రుడ్డినమ్మకము గొనకున్నన్

మతినొరునిజమెటు కనునన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

68

అతుకుడకూడు కుమతికిన్

బతివ్రతాతత్వమార్థ్య వంశయువతికిన్

అతిశమము సహజధృతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

69

క్షితిదివ్యతత్వమగు నూ

న్యతత్వమఖిలేశు కరుణ నెనయకయున్నన్

అతిగానేర్చిన ఛాదన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

70

క్షీతిలో న గుత్సితలు సూ
 నృతమనశక్యంబుగా ద దేహేతువౌ వా
 రితలలు తగవు నిరూఢిగ
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

71

కృతయుగమనఁ గలియన సూ
 నృతానృతములున్కి నేక నిశ్వాసమునం
 జతపడుఁ గాలస్థికన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

72

అతిలాప మశక్తియు దు
 ర్మతిత్వముంగ్రూరచర్య మాయయు ననృతం
 బుతెవులుగల నరుగుణ మన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

73

ప్రతికూల మనఁడు చెల్లియు
 నతిక్రమము నేయఁబోవఁ డాశిత దాక్షి
 ణ్యతఁజూపు సుకృతినాఁగన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

74

వితతానందకరము సూ
 నృతమెల్లెడ మెప్పుదెచ్చి నిజముగనదియీ
 క్షీతినరు విలువ దెలుపునన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

75

క్షీతినెల్ల దానఫలములు
 నతులితమఖయోగ జప త పోతిశయము సూ
 నృతమహిమకు సరికావన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

76

క్షీతిపతులయొద్దఁ గొండెము
 లతకుచుఁ దనయోర్వలేమి నన్మత మనెడు దు
 ర్మతి నిందెంబడి చెడునన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

77

ఆతిథికి లోభిదొసంగున్
 ఆతిమాత్రముగాఁగ సోమ రయ్యమెసంగున్
 స్తుతి నిజమునకుఁ బొసంగున్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

78

ఆతికిన బూడిదపట్టెలు
 నుతికిన మడిపొత్తు పంచె బురవడిమున్నుల్
 క్షీతిసూన్యతమున రావన
 సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

79

క్షీతి నానందమయము సూ
 నృతమది వివరించి వ్రాయుటెటులొ? నిక్క
 ల్పితకవిత నిజ మెఱుఁగదన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

80

క్షీతిఁగల్గకూట సాక్షులు
 గుతర్క నాస్తికులు భ్రష్ట కుంక్షిభరులున్
 జతపడ వాన గురియదన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

81

పతిభక్తి దేవభక్తియు
 గతికొలఁదిగ దానకత్తి కరుణామతి సూ
 నృతమంటనిచోఁ గఱవన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

82

క్షితిలో సోమరిపందకు

స్వతంత్రతొకిక సుఖము సమకూరమి సూ

నృతమైనఁ బొరుషంబిడు

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

81

క్షితినుతఁబడ్డ కుక్కటు

లతగుఁడు దన్నుద్ధరించు నతినికె కీడుం

జతపర్చి దుర్గతింజన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

84

వితవిందు రోగగతికిన్

వెత పడుచును బొడ్డియాడు వెడుముదిపతికిన్

సతమనృతము దుర్మతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

85

క్షితిఁగొంటె పొగట్ట చమ

తక్కుతికల్పన లిచ్చకములు గేరడములు గ

ల్లతనమునకుఁ బిల్లలన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

86

క్షితి దాతృత్వము సత్సం

గతిత్వ మౌదార్య శౌర్య గాంభీర్యంబుల్

దతకరుణా సూనృతములు

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

87

అతికష్టమయ్యఁ జేరువ

గతినింటికి వెదకు పాంథు కై వడిగా సూ

నృతమార్గ మెఱిగినడిచిన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

88

క్షీతిలోఁ బాపము పున్నెము
హతప్రియత్వంబుఁ సంఠ తానందంబున్
మృతి శాశ్వతత్వ మనఁగా
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

89

అతిరతి వాంఛకుమితికిం
బ్రతిమర్కటచేష్ట నీచ మనుజాకృతికిన్
బ్రతుకువృధ లోభరతికిన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

90

అతుకొక్కెడ బితుకొక్కెడ
బ్రతుకొక్కెడఁ దెలియలేక వకుండై కృకుండై
ధృతిదప్పుఁ గల్గిపో తన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

91

క్షీతినిచ్చిన నిచ్చువిధయుఁ
బతియగుటకుఁ గారణంబు పరుగుట పృష్ఠం
బు తిరిపగాఁదే లోభిగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

92

బ్రతుకునఁ గృత్యాగృత్యము
లు తలఁపఁబో కొరుల బాధ లుసలుపునరులన్
మృతులనుచు వారిని విడిచి
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

93

అతగునికందక వాస్త
వ్యతదోబూచులను బుష్క భానునిమాడ్కిన్
మతిభ్రమపెట్టి వెలుగునన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

94

షీతినాత్మ భటులుమాటలు

మతికోటంబయలుదేటి మఱివాతెజిత

ల్పొతిగిలి పతివెలఁ దెల్పఁగ

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

95

షీఱిఁబుట్టియేడ్చు పురిటి చి

రుత పెద్దలకన్న మేలు రో గాన్మతమిం

కఁ దగులు దశకు నడరదన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

96

మతదంభముతోఁ జక్రాం

కితముల కాల్పులను హోమ కృతసకుకోటుల్

షీతినూన్మతఫల మొసగవు

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

97

షీతిలో నూన్మత తత్వము

మతి నెఱిఁగి నులించి నడుపు మాన్యులకున్సం

తతజీవనము క్తియనన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

98

బ్రతుకునఁ జదువులు సందెలు

జతురకళా నిపుణతయును సర్వప్రజ్ఞల్

వితనూన్మతమాడనిచో

సతతము సంతసమెసంగు సత్య వ్రతికిన్॥

99

చతురకళా విద్యాసం

గతికిన్ స్థిరధృతికిఁ బ్రకట కరుణామతి కి

క్కృతి యానందగజపతికి

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

100

సత్యవ్రత శతకము సంపూర్ణము.

మ ట్టు

నిట్టసృష్టున్గొనియాడవినాలిక చింతిపాతపీలిక, కంబమయ్య పేరువ్రాయని కేలు తుక్కుకీలు, నరసింగవిదలంపని యల్లము పాడుకల్లము, కంబమురాయని తిరునాళ్ళగననికన్నులు మేతమెడచన్నులు సింగనికి మ్రొక్కనిబ్రతుకెంగిలి మెతుకు, రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పున్గొల్వనివారు మానిసులుకారు. నిక్కమని వక్కాణించు పెద్దలమాట నమ్ముకొని నావాడినమాటలువిడిచి యిట్టి సీమపలు కులస్సీసమువంద నరసింగనిపై మతమాటలుల్లువారై నగూర్చ నలవికాని తీరున నాయిలువేల్పు నెనరుమై నేబిన్నగలిగినాడను. నిజముగా నెద్దియోకూతలు నేనిసన్నలున్దప్ప మొట్టమొదటదక్కుమేనితాల్పులకువలె మానిసులకుఁజూడదలంపులొందారు నెఱిగించుకొన జంత్రములుగాని వ్రాతలుగానిలేవు. ఏడ్పుతోఁబుట్టునెల్లరు నేడుపుతోనే గిట్టకతప్పదు. బ్రతుకు తుదమొదళ్ళ దినుసేద్యేయగు నెడ నద్దానినడుముకూడ సాజముగా నేడుపే కాకతీరదు. కావున మొత్తముపై నిట్టి వ్రాతకూత రకములన్నియు నెదోయేడుపులోఁ జేరినవే, కూడుకూర్కుకూటములకై యెట్టిమానిసులైనం దమతమ వాతచేతలనెట్లో వెలితిపడక వీలా, మంచిగాఁగొందఱు నెడ్డగాఁ గొందఱు న్పుట్టిపెఱిగెడువారెల్లఁ దమకోర్కులు నెఱవేర్చు కొనఁజెల్లని మొట్టతెలుపుకొనుచుందురుగా, నిజముగా నెవ్వరైన నేడ్వక తీరదు మఱేడ్చిన లాబములేదు, కోరుకొన్నట్లు జరుగదుకానికోర్కు లన్గొనసాగించు కొనుటకై యెట్లో దేవులాడకతప్పదు, కసింతయున్ముందుకాఁజోవుపని నెఱుఁగఁ దరముకాదు; తమంతఁదామెట్లో జరుగు మంచిచెడ్డలెంతవారేసఁ గుడువకతప్పదు, చావకతీరవిగూచివంపులాగున్నదట్టాయీ మానిసిబ్రతుకు, నిక్కముగా నందఱికన్న నెక్కువగా నుండవలెననియుఁ దాదలించినట్లెల్లవసులు జరుగవలయుననెడుగొంత మకోరిక మానిసికిఁబుట్టుతెగులు, దాపఁడు దొర కోమటికాఁపనెడు నాల్గుకొలముల కట్టుపాటువలె వాతవ్రాతచేతల పడికట్లన్నియు న్నూటికొకవంతు వెఱ్ఱివాండ్రచేత న్దక్కిన తొంబదితొమ్మిదిపాళ్ళ మోసకాండ్రచేతన్దప్ప కేర్పడినవని కొంతయైనఁ

దెవ్విత్తేటలు కలవారొప్పుకొనకతప్పునా, కూడుకూర్కు కూటములతోడనే తక్కు
 మేని తాలుపులమాడ్కిఁదనివి పొందక లేనిపోని చేతకాని వరువులకై తంటాలు
 పడుచూరకు బుససోని మంగలిపిల్లితల గొలుగునట్టిమూ నాశముచ్చట ముటికిబ్రతు
 కెట్లేనిఁగడువని యేరాయియైననేమి పండ్లూ డంగొట్టుకొనుట కనితెలిసితెలియక పిన్న
 యైన నేమి పెద్దయైన నేమి పేదయైననేమి దొరయైననేమి కోరికోరిచెడుచున్నారాహా
 పుట్టుక చావులాఁకలిదప్పికలు మేల్కీడులు హెచ్చుతగ్గులు రేపుమాపులుక్రిందు మీఁదు
 లంధటికొక్కటేకదా, యింతకున్నన మెఱుఁగఁదరముకాక దాగియున్న వేల్పుదిను
 పేదియో మనమనుకొన్న మంచిసెబ్బరలకుఁ దల్లివేరని తెలియఁజాలక పెద్దకుండల
 కెనఁకు పెట్టుచు నందరానిపండ్లకట్టు చాపుచుఁ దుదకొకరొకరిఁదూలవాఁడి తన్ను
 కొనుచు వలపుపగ పిసినారితనము తగులు పొగరుమచ్చరములన్నిక్కి యయ్యోనాకోరి
 నట్లు బ్రతుకఁజాలనై తినని యేడ్చుచున్నోలియునంత యెల్లప్పుడున్నతోడి వారికి
 మేలేకోరెడు నెవ్వరికోగాని ముప్పొద్దునన్వేల్పు నేనమ్మికొల్పు మతేయొంటికాం
 ద్రకోకాని దప్పదుగా తమతోడివారలనెల్ల తెఱంగు లన్నొప్పించి తామొక్కరే
 పెచ్చుకుడిచి తెగఁగ్రొవ్వి విఱ్ఱవీఁగి బలిమినఱఁగారు తిప్పకాయలే మొత్తముపై
 మానిసులలో నెన్నఁదైన నేలయందంతటన్ననువట్టుచుందురని నిరుకువర్చుట యొక
 పొరపాటు కానేరదు. ఔరా కూటికొఱతే కోటివిద్యలు, తమచేతికిలొంగిన పనులమెడ
 నులిమిచంపు కూఱజన్నములఁట పదునాఱుసుద్ది వేడబిములఁట పదునెనిమిది విద్య
 లట, యఱువదినఱగు పిచ్చినేర్పులఁట, యేన్నో దొంగవానివరుసలఁట, యాస్తి
 యిస్తువులఁట, కొలములఁట; మడితడులఁట, నోములఁట, పస్తులఁట, చదువు
 సందెలఁట, లెక్కలేని కొద్దిగాప్పతరముపరువులఁట, మేల్కీడులఁట, యేమీపొట్టక
 కూర్తి యొకరుచెడవలె దా బాగుపడవలె, నందఱున్నొరియనవలెదా నొక్కఁడే కొరి
 నట్లెల్ల బ్రతుకవలె; నని యడియాసన్వేగు నబ్బికాఁడోహో, వెఱ్ఱపెండ్లాడుననే తక్కి
 నయిల్లాండ్రకన్న మునుముందే తాడు తెగెనను సామెతకుఁ దార్కాణము కాక
 మానఁడు తనతోడియం దటితోఁగూడు చంచుకొని తినుచు నెల్లవారికిన్మించి గానడుచు
 కొనుచుఁదక్కినవారికన్న నెందులోనైనం దనయొక్కవన్జటుకొనకే యునుఱులనై

నన్నొప్పింప, కెల్లరికిన్మేరే చేయఁదలకొనుచుఁ గలనైన నల్లలిచ్చకములాడక,
 మోసమొల్లక, నేలన్దున్నుకొని పండించుకొనుట తప్ప మఱేపనిమీఁదనైన న్నృతుక
 నెంచ, కెల్లతెఱంగుల నిరుగుపొరుగులకు న్తోడ్పడుచుఁ, గొచెన్నఁడున్దినక, మంచి
 నీకుతప్ప మఱేవెట్టి నీళ్ళేనిన్ద్రావకొ, కయావులనేపెంచుకొని పాడికుడుచుచు, నాయా
 తెగలవారెక్కటిగాఁ బదిండ్లకుమించి యెడముగా నాయాయాళ్ళుగట్టుకొన, కెయేకొల
 ములవా రాయాకొలములతోనే పెద్దలుచెప్పిన చొప్పున నీడుజోడు జతపడుతెన్నునఁ
 బెండిలిజరుపుకొనుచు, సేద్యము, వెజ్జుఱికము, కూళమెకముల న్వేఁటాడుటయు,
 నీమూఁడువనులుతప్ప, మఱేరేనిపోని యక్కఱమాలిన వ్రాతకూఁతచదువుసందెల
 జోలియు న్దలపెట్టకొకమందుకొఱకే వెజ్జుచెప్పినచొప్పున మత్తుచిలు ముదీనుసులు
 వాడుకొనుచుఁ, దమ్ముకాపాడుట కై వేల్పున్ముప్రోద్దు లన్వేడుకొనుచు, మాటు
 కోరిన యాటపాటమాటమీటల, నొందొరులకు వేడ్కగావించుకొనువారిన్దప్పక, కం
 బమయ్య యిక్కట్టులన్ని యున్దప్పించి, కోరినన్నేండ్లు హాయిగా మన్నింపకమానఁడు,
 వ్రాతమొదలగు జంత్రములవలన నోటిపల్కుల న్మొట్టమొదటి పెద్దలు వెల్లడించు
 కుంటకుఁ గత, మాయాకుత్తుకల రవళివడి సొగసులుచెడి. చెవులకు వెగటుపుట్టించు
 ననియును, వ్రాతమొదలగు మూఁగజంత్రముల పలుకుబడికి! రేనిపోని వెట్టిమొట్టి
 వివరములు పుట్టించి, వేల్పుమీఁద నమ్మికన్వేదరఁగొట్టి, యరమఱునెప్పించి, యొందొ
 రుమికన్పాడునల్పి, కొలము మరియాదలన్మంటగలిపి, లాఁతులకులొంగియైన, నెట్లో
 పరువుమాలి, సిగ్గెడసి, యొకరికన్న నొకరెక్కుడు వారమునుకొని తెగనీల్గుచు, లం
 చములుబ్బర సొమ్ములన్మొక్క యద్దదిద్దముగాఁదేరగాఁ దిని క్రొవ్వెక్కి సోమరిపోతు
 లయి, యెల్లబోగముఁ నొందొరులన్నించి నిట్టవీఁగుచుఁ దనులోఁదమకేసరివడ, కొక
 రినొకరు మాపుకొనుచుఁ గ్రిందుమీఁదునకు రెంటికిన్వెడి, బలిమింగోరి దబ్బునమడి
 యుడుదని విజమెఱుఁగుటయే, రానురాసీనాటికచ్చతెలుఁ, గందులోనెన్ని కగాలాఁతి
 నుడి జోలికానంతయున్లేని యాసీమపలుకిపుడు పంటకు పచ్చెన్గొప్పనా, నేలయందెల్ల
 వాడుకొనంటదు నెల్లమాటలతో నెద్దాని కలుపొక్కింతయులే, కెక్కటిగా, నేయెరుపు
 రంగైన నంటించుకొనకే పెరనాడవునుండి యైనబొడుమక, తల్లితల్లివలె, నెల్లపలు

కులమిన్నయై, పెరియుచుంట, నీరేనెతీయని విలాతితెలుగు. నెన్నినాచేతనైన
కొలంది, వీనిట్టపుట్టు వేల్పువంద, న్నామంచిచదువరులెల్ల, నాయల్లి నయ్యాసీశవుల
కొనయడుగులన్దలంచియైనఁ దమపుట్టువీదేర్చుకొనఁ గలుగుదురని. యెంచువారలన్మ
ప్పించి, నాయిలువేల్పు కాపాడుఁగాక. ఈవేల్పువంధయందలి మూఱుమూలపలుకుల
కీపొత్తము కొనన్వివరము తెల్పినాఁడను.

అజ్ఞాదాదిబట్ల నారాయణదాసుఁడు.
విజయనగరముదొర పాటబడి పెద్ద.

వే ల్పు వ ం ద

పీ॥ ఏమందు నన్నన్నయివుగా కెవ్వఁడునామొఱలవిని నన్నవ గలఁడు
నీకుఁదప్ప వఁతెవ్వనికయినఁదరముకాదెందేనినాకోర్కఁబొందుసల్ప
నేల నాకీసిగ్గుమాలిన బ్రతుకు విన్నాడగన కీవెల్లి పూడుపెట్లు
నేముదిసినకొలందిన్ముమ్మరంబుగ నాపన్నిరానివంత పెనఁగొనియె॥

వింగినేలల యందెల్ల నిండునిల్ప కలిమిచెలికొల్ప జాళువావఱవతాల్ప
కనికరంబున ననుగావు నెవరుపిల్ప రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్ప॥ 1

సీ॥ తొలుచదువులె నిన్నుదెలియక మళ్ళిననాటుమాటలనినున్జాటఁదరమ
యక్కటా యేల బుయ్యార మందిడితి నిన్నరయలేకీట్లసియాడుచుంటి
దొరకిదొరకక దాఁగురుమూతలాదెదోవంతోకోనీకన్న పట్టిమీఁద
కోరిక వెలిపుచ్చనేరని యడియరి తోడనీకిట్లు కందువలు తగున॥

ఏమియనఁగలనిఁకను త్తయేడ్చుతప్ప నేరమెన్నకు నీకు జోహారొనర్తు
దొడ్డవలమురితాల్ప పెంద్రోవపిల్ప రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్ప॥ 2

సీ॥ వీనులు లేకీవువినెదు కన్నులులేక కనెదు చెరమలేక గల్చరయుదు
కయిలేక పనులెల్లఁ గావించెదవు నాల్కలేక చవిగొనెదవా కయివడి
మెయిలేక బ్రదికె దిమ్మెయి సప్పసమునింగినేలలనీవు కానిదిను సేది
నీయాటకై నాకు నెగులిడ్డునీకిదే పాటి నన్నాచుటే పాటినీకు॥

ఇంకనేదాళఁజాల నన్నేలుకొమ్ము వెంటనే కానిపించునవ్వించునన్ను
నడ్లుతొలఁగించునామనవట్టెవినుము రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్ప॥ 3

సీ॥ మోపితి నాయైపు నీపయి నీవుమేలే సబ్బదంచు నేనెఱుగలేక
నేర్చి యున్నేరక నేనూరకే కోరికోరి యీచిక్కు తగుల్చుకొంటిఁ
దలిదండ్రులెఱుకువగలగొప్పవారుచెప్పినమాటవినఁబోక చెనఁటిన్దైతిఁ
దెలిసినయట్లునేఁ దెగనీల్గినన్ను నేఁబొగడుకొనుచులాఁతిదెగడుచుంటి॥

మానలేకుంటినిటుసిగ్గుమాలి నేగికూడుకూటమిడబ్బుకక్కుర్తి గొంటి
నెట్లులేదెదొనన్ను గైపట్టి వడిగ రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్ప॥ 4

సీ॥ నీయెఱుగని దెద్దియేనిలేదైన నాగొడవఁ బెవనితో నుడువుకొందుఁ
గనుక నాబ్రతుకునఁ గలిగిన వింతలు తెలిసినకొలఁదినేఁదెల్పు కొనెద
నయిదేండ్ల బుడుతఁడనై యున్న మొదలునన్నోరిచదువులెల్లఁ దారసిల్లె
నీకూర్మి పెంపున నేనులియన్లాఁతి సరకుగొనక హాయిజరుగుచుంటి॥

తక్కునే నాల్లపంటలు న్దనివిమీట నాదిపాడుచు నిన్ను నేవేదనిమ్మ
యావుగాకీవెలితిదీర్చు నెవ్వఁడింక రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 5

సీ॥ ఆటవయేట విన్నరయు వెరవుతెల్పివైచిరి కన్నవాళ్ళోచనాకు
నానాటినుండి నేనాడుచుం బాడుచునీపేరు చాటుచుంటి నలుకొసల
నీవఱకున్నానియిఁకమీద హాయిగాఁబొడగించు నాబ్రతుకదిగినట్లు
కోరుకొన్నటునిన్నుఁ గొండాడుమై బింకమునెల్వితేటలాఁబొసఁగనిమ్ము॥

ఎల్లతఱులందునాయాద నిరవుకొనుమ యెన్న నీనింగినేలల నిన్నుమాడ్కి
గడలిపడమటఁ బంటల తడినెసంగు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 6

సీ॥ ఎఱిఁగినవాని యల్లేను దలకుమించినట్టి పల్కాల విట్టులల్లుచుంటి
నేనెందుకు న్పవ్కిరానని తెలిసియుం బేరితవెలకె సర్పెట్టుచుంటి
చెలరేఁగి మేలు వచ్చినవట్లనాగొప్ప వెలిపుచ్చుచున్ విట్టవీఁగుచుంటి
కోరితీఁపురములకొలఁది మీఱుచునల్పియైపునీనె త్తిసె మోపుచుంటి॥

ఇరుగుపొరుగుల యొప్పమినెంచకుంటిఁ గొంటెనయ్యుఁ దగవరిలాగు

మనుచుంటి

నీవుదక్కనన్నాచువాఁడెవ్వఁడౌర రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 7

సీ॥ ఎలనాఁగమీదనే యెప్పట్లనాకన్ను పైవారియిడుమనాబ్రతుకుజాన్ను
కొంకక శినితాగిక్రొవ్వుట నాపనియేల్కలతోడ నాకెందు ననని
ననునేఁబొగడుకొంటనాపుట్టువు తెగులులాఁగిగొప్పకునాతలంపురగులు
నెల్లరికన్న నేనే యెక్కువనుకొందునే సిగ్గెడసి తెగనీలుచుందు

ముదిసినకొలందిఁగొడవలన్మున్నుచుంటి నెందుకున్పవ్కిరాక యేనిట్టులంటి

తెమలనీతగులమిఁకవలమురితల్ప రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 8

సీ॥ ఈమబ్బు లీవాన లీగాలు లీమెట్టు లీపవళ్ళి మాపు లీవినుదల
యీచెర్వు లీయేళు లీమెట్ట లీకారులీ నేల కడలిది స్సీయెడళ్లు
ఈమంచి నెబ్బర లీకొద్ది గొప్పలీ రాకలు పోకలీ బ్రతుకు తెగుట
యీకోర్కు లీకూర్కు లిక్కూడుకూటము లీవితనడువడు లీతలపులు॥

కాపు నీవియినెకడ కానిపనులు కానివాడను నావెట్టు లొని వెల్ల
నిక్క మెఱిగించినన్నావు నిన్నుగొల్తు రెంటత్రాగుడు తిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఈనాటికిన్దోచి తేతండ్రికాన నిన్దొనియాడుతెల్వి నాకు నిడవేల
నింతారనీగొప్ప కొండాడనా పాడనా యాడనా వ్రాయనా మఱిమఱి
రాల్చిప్పలైనఁ గరంగునట్లీచెంగుమీటనా చాటనా నాటనాట
నాతోడివారి కీమైతాల్పులకు నిన్నుగాన్పించనాకోరికలు చెలంగ॥
మాయమైపోకునిన్బతిమాలుకొందునియ్యతుదముట్టనా మొఱనెమ్మివినుము
కడుగనీనీయడుగులనాకంటితడుల రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 10

సీ॥ వింగి నేలలనెల్లనెగడుచుండుపనులకేను దాళీకుడనీవుకావు
నామేలు సేగులునామంచి నెబ్బరతలపుల నీడలై దాపరించు
నీచెల్వ మోరిమినెనరునిండుతనిని నిన్దొల్చునడియ నిన్బెంచుచేవ
యీపునీకంటెవేతేదిన్నుగానకుండియువాలెమాడుకొనెడియెలుకువ॥
యేననఁగనికడలేమియిడుగడవగపొగరుమలుకువ కొలుగామి మొఱకడంబుఁ
కల్లనీవార్పు బొమ్మనన్నావుతండ్రిరెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 11

సీ॥ నావంతయెట్లు మనవిసల్పుకొందురాదులియైననాలోనితలపువెలికిఁ
గానిపించెదవు వాకట్టెదుటన్నానికటవవానిన్నుబొగడుతెఱంగుఁ
పైకేడ్చుటకుగూడఁబిక్కిరానై తినాకువ తెందుకిటువంటికోయ్యబ్రతుకు
కలగాని నిక్కముకాదు నిన్నుగొంటవికమేనినిట్లు నేనెగులనే॥
పెంచునామంచిహాయిసవ్వించునన్ను వేడ్కననయమునిన్దొలిపించుమాట
పాటమాటమీటలకెల్లవారలరరెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 12

సీ॥ ఏడప్పమిగిలిన దెల్లనీవేయని తెలుపుము నిన్ను నేగొలుచుకొందు
నేప్పట్లనిట్లు నన్నేడిపించెదనాయనాయోరుపెలుకనె నరులకుప్ప
నేరకచిక్కు కొంటిన్గోరికోరి యీతగులములోననే మిగులబిగిసి
ననునేదెలియఁజాలఁగనుకనీయురితప్పుకొనలేక నిన్నేడుకొనుచునుంటి॥

నీవుగాకెవ్వఁడింక నన్నవఁగలఁడు దబ్బునన్నాఁకుమన్నన్న తాళనేరఁ
గలమెలఁకువకూర్కులకుఁ బైగావెలుంగు రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఈనలు తెగలవారీనాల్గుకాళ్ళయొడలు తాలుపులిఁకమిగులుమిడుకులా
తెలియ నలనికానిదిన్నుల రాకపోకలివెల్ల నాకల్లతలఁపు పనులు
నిక్కముల్కావివ్వినీడలుగాని నాకలమెలఁకువలరాకడ చెలువులు
నికమునీవేమటినేనేహళిక్కి నిల్కడలేకయురియాటగందుఁగనుక॥

ఎన్నఁడున్దన్విగొనఁగలనేనినాకు నీకుమటివాసియే కానరాకయుండు
నెందుకీయాకదంపునన్నేలుమీవు రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 14

పీ॥ ఎయ్యెడన్నింగిలాగేనంటులేకున్నవాడనంచున్నెకిఁ బల్కుచుంటి
నన్నెల్లతెలుఁగులన్నాపాడు నీమేలు తలఁపకనాగొప్ప తెలుపుకొంటి
నికముగానాకుఁగోరికయేలేదని చెప్పుకొనుచప్పసముకానికూళ్లుతిఁటి
నుడులుడ్గిమీఁదుక్రిందులుమాసికొనియేదోమూలనుండక సిగ్గుమాలియుంటి॥

కాదుతిన్నఁగానేపితోఁకవలెనాద నరియఁడున్ద్రేలయనుమాటనాదికాద
చాలునాబ్రదుకిఁకనైనజాలిలేద రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 15

సీ॥ ఏఁగల్లకానిచో నెల్లదిన్నులు కల్లలని నిర్కు నేసల్పననువుకాదు
చీఁకటిన్నుట్టించుఁజీకటియేకానికొక్కమేలేదుహళిక్కిదక్కఁ
దలఁపులేకుంట వివ్వలను విట్టంబగుఁగాని తలంపులమానఁదరమ
నికముకల్లలకు వాసికలుగకున్నచో నీకునాకున్నేటిఁ కేకొలనగు॥

బంకనంటినయీఁగకై వడిఁజదువునఁ దగిలియెందుఁబోలేక్కిట్లుతలఁకుచుంటి
నాకునిన్గొల్చునమ్మికన్గలుగవిమ్ము రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 16

సీ॥ కూరుకులోమఱ కువగంటిఁ గలమెలఁ కువలందుఁ బొంగుక్రంగుఁ గనుగొంటిఁ
మెలఁకువనిక్కము కలకల్లయనుకొంటిఁ గానినామెరమెర న్గడవకుంటిఁ
గలమెలఁకువల నాకల్మియున్నాయకు నందు నాలేమియు నరయుచుంటిఁ
గలుగదుకల్లనిక్కము వమ్ముకాఁబోదు నాయున్కివాలెము నాకునికము॥

నన్నుగూర్చి యెఱిఁగితి నీనాటికేను నిన్ను గొల్పుతఱిన్దప్ప నేహుళిక్కి
చాలు గానటబీసట చదువిఁకేలు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 17

సీ॥ అన్నన్నసోకుడు తెమ్మన్ననాకల్ల తెల్వియేనన్ను గుందింపఁజొచ్చెఁ
దిరుపతిలోఁగుంటి తిర్మడికెరంగున త్లేలలాఁత్తిన్గొల్తు నీవుకలుగ
బడికేగనున్న తెల్విడికూడఁబోయిన తెలుగయ్యెనేను ముదిసినకొలఁదిఁ
జదుపరికంటె మే ల్చాకియన్నటుల నాకన్ననిక్కముగనె దైననయము॥

తఱిఁగెనెఱుకువ మఱుకువ పెఱుగుచుండె హాయిదిగజాతఁజెడుకోర్కె హద్దు
మీతె

నీవుతప్పనన్నాచువాఁ దెవ్వఁడింక రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 18

సీ॥ పులిపొదువుఁబిదుకఁ బోపనొ గాని నిన్దలఁపవిచెనఁటి చెంతఁజనరాదు
పామునోటన్గయి పఱుపనొఁగాపి నిగ్గనఁబోనిముక్కడి నెనయరాదు
మొసలిగఱగునేట మునుఁగనొఁగాని నిన్జేనకెడుములుచ తిండితినరాదు
వెట్టివేపిచెలిమి పెనయనొఁగాని నిన్నమ్మనితులువ కాన్కగొనరాదు॥

ఏనెనిక్కముతక్కిన దెల్లకల్ల యనుచుఁగూడుకూటములకు ర్యాడుకొంటె
పల్కువినరాదుజాకునా వలువదాల్చి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 19

సీ॥ ఏబెడదలులేక యేహాయిగాఁబండు కొంటినెట్లో మేలుకొంటిమఱల
నాకన్నకలవలె నాయుల్లమున్నాకుఁ దప్పఁబైవారెల్లఁ దరముకాదు
నింగినేలలివెల్ల నిక్కముల్కావు నాకల్లతలంపు రాకడఁగాని
కూడుకూటమి కూరుకులకోర్కియేబిద్ద మఱివినువలనునా మంచియొర్మి॥

తేటగాఁగూర్చిమైనాకుఁ దెల్పినావు నెనరుతో నెల్లదిన్నులున్నీ వెనునుచుఁ
గోరుకొన్న మేల్పిల్పు తగులుమఱల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 20

సీ॥ ఎనిమిది రెండేంద్ర యేడుదివాడన న్నొక్కింపఁగాఁగోరి మొట్టమొదట
నాతలిదండ్రులు నాతోడఁబుట్టుల తోడనాకన్న యజ్ఞాదనుండి
పొణకబండికిఁగోడె పోతులన్నానిని కమతము నేరుపు కలిమిమిగుల
నెవ్వరునాద్రోవ నెఱుఁగనియానాఁడు వెళ్ళుమైఁజొప్పుగా వింపుచుండ॥

ఇనుకలందూబినేలల నిరుసుమోయ ముఖిఁగిపోయిననుండనా మొదటి వాఁడు
దండిపై కెత్తఁగలిగె నీయండవలన రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 21

సీ॥ ఆమడామడమేర నాఁగుచుఁ దోటల వండుకొనుచుఁగ్రిందఁ బండు కొనుచు
కోతకాయలుచెఱకులుతోముగాఁదెచ్చుకొనుచు ముచ్చటలాడు కొనుచునగుచు
తెలివిమైలావులఁ జెలరేఁగితిరుగుచు గొప్పవారలపట్ల మెప్పుగనుచుఁ
జెట్టులెక్కుచునేటి చెరువులనీఁడుచు నెదురుగానని చదువెమ్మకొనుచు॥

అఱునాళ్లకునిన్గొని యాడుకొనుచు నీవునెలకొన్న నేలతా లెక్కినతటి
నీవెయ్యెఱుఁగుదుమానింత హెచ్చరింత రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 22

సీ॥ రావులుజువ్వులు మావులుమఱులు వెలఁగలుమద్దులు వేములూట్లు
నేరేళ్లుతేఁజెట్లు నెల్లులుపేఁకులు గొలుగులుజీడ్లు రేఁగులుసిరికలు
తుమ్ముళల్ తాండ్రలు విమ్ములుదబ్బలు నననెడుపొదరింద్ల నాసలంట్లు
మోదుగులూడుగు ల్పొద్దలీదెలుజేగిసలు లిమిరులుకానుగులు వెదుక్కు॥

నాటునుడులతోఁజేర్కొన రానివేశ్యనుండికొనలవఱకుఁబంద్ల నిండుమాన్లు
మిగులువీయిల్లుముపిముసి నగువుతాల్ప రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 23

సీ॥ నిక్కమెదోనేను నిరుకెఱింగెడుతిక్క వదలకక్కటనాకు వచ్చెమల్లి
కిలమెలఁకువలనా కాంచుచినుప్పులి వెల్లనాతోఁగూడఁ గల్గవనులు
కోరికలేకనా కూర్క నమిగిలిన యీవెనిక్కువమని యెన్నవలసె
నేనెహళక్కియొనెడ నిన్నుగుఱిఁచి నేననుకొన్నయదియెట్టు లొనికంబు॥

వలదు నాకేలనీవెట్టి తలఁపులింక నన్నుగాపాడునిన్గొల్చి తెన్నుదెల్పు
మోచ్చుమిరిమ్మ మంచినమ్మకముపెంచు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఏబ్రతికుంటినంచెవ్వార్లైననన్నమ్మింపఁ బూనుటనవ్వకాదె
 నాయుక్కిఁగూర్చి నేనేయులుంగుడు మతెట్లైనిఁబై వారలకేమియెలుక
 ముంగయిముద్దునీడంగననేల నాలోనికోరికలకు నేనెకోపు
 నింగినేలలివెల్లనికములుకావునాకలమెలఁకువపన్నికములుగాని॥
 కలతెలుంగిట్లునేటికిఁ దెలిసికొంటి నిడుకుగానాకుచురిమెరమెరలులేనిఁ
 కేనునన్నానకున్నకూర్కివెతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 25

సీ॥ నీనోరునీరెట్ట నీకుఱ్ఱు నీయడ్డు లీకాపుతొడబిడ్డయేల్కపాటుం
 డిసుకచల్లినరాలనినపురుమై గ్రిక్కిరిసిమూఁకలైకసిమసఁగఁదక్కు
 తెగలీండ్రమేదరదేండ్రమంగలిచాకిచాఁతానిపొన్నారిసాపలీఁడు
 కైకోలగొడగరగాండ్రమందులమూరిసటయెలుకుబె స్తపాములాఁడు
 గొడ్డురాలన్నగళతెంపికుంటిగుడ్డి పందెకాఁడంటుగాఁడులోవాడికాఁడు
 జోగిబిపినీఁడునీచెంతఁజొక్కుచుండ్రు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 26

సీ॥ జంగియల్తుడుములు చెంగులు మొరయఁ బేరాబోతుతో బాడియాడువారు
 తిరువడికోలకందినబోరతావడములు నానుములుగ్రాలఁజెలఁగువారు
 పుట్టుకొప్పులనూడ్చి చట్టవ్రంతస్మన్ని ముడుపులు చెల్లింపఁబోవువారు
 తిరిపగొట్లకుడబ్బుకురియించుచడడ్డుదండములనెప్పటితరఁగవారు॥
 కడఁగినీనిక్కమా చెల్వగాంచగోరి వేకువన్నాల్లు తెగలనార్యేనవేలు
 దద్దడంబెల్లఁజెన్ముటన్దడుపుచుండ్రు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 27

సీ॥ నీకన్నబిడ్డఁడు నేరనిపిన్నవాఁ డంచు గంటన్దడినించినావ
 యుత్తగానుల్కకొఱాహోనీడగన్గొని యంచెలనవ్వకాన్పించినావ
 యోర్మియే పెండ్రోవకూతయంచున్నిలుకడనప్పనము నీవుకాంచినావ
 పోకిరినంచునన్నోనాడకిటుకూర్మి మించినీమోలరప్పించినావ॥
 కన్నుపండువుగానిన్నుగంటి నేడు నిన్నువంటియొటవరియందేనిఁగలఁద
 పుట్టువీడేర్చునన్గయిపట్టిపెంచు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 28

సీ॥ నీసెలపుంబట్టి నేమటలితిఁగాని నిన్ను బాసియెవండు మన్నఁగలఁడు
 నీచెల్వనీచేవనీయోర్మి నీకూర్మి ముక్కంటి కేనియున్నాగడఁదరమ

తలపుడిగినవాడు తప్పమతెవ్వడు నిన్నెట్లయెట్లించు తెన్నుగనడు
నేలయెందెయ్యెడన్నీ వంటిహొయ్యలైన పెరుమాళ్ళ చెలువమింకలరబోదు॥

వేయిదండముల్యెట్టెదహొయిమీట నుండుమనయమునీవు నాయుల్లమందు
కల్మిచెలినక్కునన్దొచ్చుకన్న తండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 29

సీ॥ కలలోనమెలకువ కల్లమెలకువలో గలకల్లకూరుకున్లకనుక
నీమూడుకల్లలం చెటిగిన నేగూడగల్లగాకమటినిక్కమెటులొదు
కావునలేనినాకీవంతమటియేలమిన్నునమిద్దెలపన్నికవలె
పుట్టనీ పెర్గనీపొలియనీయేదెట్టులేనిగానీయికనేమికొటత॥

వింగినేలలతోగూడ నేనుగల్గ నీవునిక్కంబు నీకునే నీడ, నీవు
వెలుగువేణీతటియనినవివించునన్ను రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 30

సీ॥ పూతలోనిన్నిట పూడ్చబోవనిముల్చికైగవకన్నపట్కారుమేలు
నోరారనీపేరు నుడ్వబోవనిమడ్డినోటికంబెన్నిట్టు మీటనయము
వేడుకన్నీమోలనాడనిబొప్పవికాళ్ళకన్నన్వానకాళ్ళవాసి
నమ్మికన్నీతిరునాళ్ళరయనివెట్టికన్నుకన్నబుండికన్ను నెరవు॥

నినుదలంపనివెంబర మనికకన్న రాతిక్రిందనణగుకప్ప బ్రతుకుమెలుగు
తిరుగునాదండకడలికూతురుమగండ రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 31

సీ॥ కనువాడుకన్నట్టు దినుసుకన్నునూడ నీకంబెవేత్కావు నిక్కువముగ
వినువాడువీనులు వినుచునులివుగూడ నీకంబెవేత్కావు నిక్కువముగ
తినువాడునోరునుం దిండియునుంగూడ నీకంబెవేత్కావు నిక్కువముగ
మనువాడుమనుగడ మన్నించుతటిగూడ నీకంబెవేత్కావు నిక్కువముగ॥

ఏనుగాకపనులివెల్ల నీవెయగుచు నన్ను నేర్పించివీవిట్లు నవ్వడగున
కమ్మునేగూడనీవాహో కల్మిమగడ రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 32

సీ॥ మన్నించుమన్నించు మన్నించుమన్నించు మన్నించుమన్నించు మిన్నుకాల
కావుమాకావుమా కావుమాకావుమా కావుమానన విలుకానితండ్రి
కాన్పించుకాన్పించు కాన్పించుకాన్పించు కాన్పించునిడుపడు పాన్పు తేడ
యేలుమాయేలుమా యేలుమాయేలుమా యేలుమావ్రేతల మేలువాడ॥

సోఁకుమూఁకలగొంగనన్నాఁక రమ్మయదుగుచెమ్మటలాఁడనన్నాదుకొమ్మ
అలకాపరినామనవేలవినపురెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 33

సీ॥ ఏనెట్టులుండిననెల్లరున్నానేరమెంచకనన్ను మన్నించవిమ్మ
మండినన్నెట్టలై నమంచివాఁడనుచునాయాటపాటలగొని యాడనిమ్మ
విచ్చలవిడిదబ్బువెదచల్లుచెచ్చటనేనిమేలేనన్ను నెఱపనిమ్మ
కూడుతొడుగుకూర్కూటమివేడ్కలునాకోరుకొన్నట్లునడువనిమ్మ
నలువలనులనీగొప్పనన్జాటనిమ్మ తెల్వితేటలతోడనన్దిరుగనిమ్మ
కనికరమున నన్నీలోనఁగలియనిమ్మరెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు 34

సీ॥ తొలుచదువులనెల్లదొంగిలువేఁగంటిగొంగపొంగడఁగించుగొప్పచేప
కవ్వపునేలతల్పివ్వలవ్వలవీపుతీటవోరాచుతామేటిమేటి
పంటవలంతి జాపన్జుట్టుపొంగంటికొవ్వాడిచినగడికొమ్ముకాఁడ
పట్టినదల్చుహెంబాన్పుతెఱచిదిండిఁబట్టిపొట్టంజీల్చునిట్టపుట్ట
తడుపుదాల్చయేల్కెదిరిచాల్చడఁతిమగఁడకలపతాళుపకప్పు గుబ్బలియిలుదొర
చెడుగుమలకలఁజెండాడుజెగిలెకాఁడరెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు 35

సీ॥ నాయున్కియక్కఱనాకునిక్కమెకానియేనననేమొనేనెఱుఁగలేదు
వీసమందలివేయివేలవ వతుం టనికమెకానియదితూనికకురాదు
కలలోనిపోలిక న్మెలఁకువయెడఁగూడఁదలఁపులనాపనాతరముకాదు
సలిపినమేలు సేగులకుమాతేనాటికై నవచ్చున్గానిమానఁబో
తుదమొదల్లేనిచోనడ్డుతోఁచుటెట్లు కలవయెండేనిమింటిమిద్దెలకుమెట్లు
వదులనీనాకునీవట్టిపట్టుకట్లు రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 36

సీ॥ మంగలిచీలితలంగొఱునల్లేలనుఱునుపోవనిపనికుఱుకుచుంటేఁ
గొఱుకానివాఁడసంచెటిగియునెఱుఁగకగొంతెమకోరికల్గొనుచునుంటేఁ
నోరువలేకపైవారిగొప్పకుఁబెదవులుర్చి పెంకెమాటలనుచుంటేఁ
గొలుపులన్లగవరివలెవాలకమువేసివడిఁగానికూశ్లెల్లఁగుడుచుచుంటేఁ

లాఁతిమెప్పులకిటువ్రాతలదొరకొంటిసెబ్బరన్దచినామంచిచెప్పుకొంటి
నన్నయెటులేలేదోనన్నదిన్నఁబటిచి రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

37

సీ॥ తప్పకమంచిపై దలిపుట్టుగొడ్డుటికంబూడ్చఁజాలినకప్పరాడు
బుడగన్నవారలపుట్టువీడేటింపవలనగుచీకటివంకకొప్పు
సెబ్బరడుల్చివీచెంగటికెల్లరన్దపదాఁటించెడిగాలిచూలి
నినుగాంచువారికి నైఱగంటపీడుగొబ్బునఁజూపిరాఁగలపులుఁజేడు
ఒడమినిదెడునీయాల్పాడికడలిపట్టిమిగులుమింటితెర్వతోమెఱయువసిడి
నలరునీకోవెలన్గొనియాడఁదరమ రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

38

సీ॥ నింగిసేలలుకల్లనీకల తెఱగెఱ్ఱ హాయిచెడనియున్కియనెడువారు
నేర్పుసనూపిరుండినదాదాఁకఁగోర్కెగా నకతీరదంచుఁబలికెడువారు
ఎల్లదిన్నులకునీవేయక్కఱనినున్గొలిచియిడ్మరెడపఁదలచెడివారు
ఒడలుతాలుతాల్చులకుమేలొనరించినమ్మట్టువీడేఱునంచుమాటాడువారు
ఎవ్వరేమనుకొన్న నీవేయదెల్ల నిన్ననేఁడురేపులునీ వెనీవుగాక
వేఱులేదెద్దియైననా వెల్లిదీర్చు రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

39

సీ॥ తల్లిదండ్రులపోల్క యుల్లమునకుఁగూడ మయికట్టుకలుగు నేమయిననాఁడు
కావుననీవున న్గాపాడువాఁడవు కలవనునమ్మిక యలరెనాకు
నీవిలాతిచదువు లీపాడుపొత్తున న్జ్ఞుచుచునుందెని వ్వెఱదగిల్చి
నేముదిసినకొలం దిస్తీఁకటిన్మున్గి నీవెల్లుగానక నెగులుగొంటి
చెలఁగినాతన్వియాస్త్ర దొంగిలెఁదగులము పనికిమాలిన కోర్తుల న్సేనంగుచుంటి
నింకనేదాఁజాలనన్నే యిక్కొమ్ము రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

40

సీ॥ ఏరికిన్గొంగక కోరినట్లెల్ల హాయిగ ననయము నేమనఁగలనేని
యీనింగినేలల నీపగలీమాపు నాతోఁచినట్లు పన్నఁగలనేని
కూడుకూటమికూరు కులపట్లనాకుఁగా పలసిననటుల నడువఁగలనేని
కలిమిలేములఫేడు కలివిడుపులఁగూడ నేపొలివో వకనిల్లునేని

ఎందునన్నిండినేనాడుకొందునేనిఁ గ్రిందుమీదులఁగ్రిక్కిర్పియుందునేని
నీవెనేనయియలరనానిక్కువముగ రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 41

సీ॥ నాకుమీఁదేకావినలునైననేదియున్గిందుతోపమినిట్లుకుందుచుంటేఁ
గ్రొవ్వాఁడియాడునఁ గ్రొవ్వివాసలిపిన గొడవలకున్నాటుగుడుచుచుంటే
నాకుమేలొనరించినతగువారలకెగ్గుకావించిసిగ్గులేక మనుచుంటే
నాయెగతానినానిముచ్చటికంబుకప్పినామగఁటిమిన్జెప్పచుంటే॥
కోరియురిపెట్టుకొనితన్ను కొనుచునుంటే నిట్లుపెపెచ్చు నిన్ను నేఁదిట్లుచుంటే
సన్నెటుల్కాచెదొరనాకన్నతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 42

సీ॥ ఎద్దుకాదుపొఁజేలెయేనుపుట్టినగడికానిచోవంతనేఁ గలఁగనేల
పగలింటిదొరపోల్కిపట్టలేదాతనిపట్టిపోలికగానియిట్లునాకు
నీగదిన్ముదినెలనిండెందొరయుంట నెఱుకువమఱుకువనుఱకగొంటి
పల్కాఁతేఁడునెలమేపరితోడఁద్రాసుననువికిమేల్చేగులఁజెనయు చుంటే॥
గ్రుడ్డిసొట్టలతోఁబిడ్డుకుప్పలోనఁ జలివెలుంగుచూల్గలియుటన్గలిమిలేమి
రెంటనేనంటనీవురెండింటనుంట రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 43

సీ॥ ఏడుపుతప్పనాకేదియునోజగా నామేనితోడుతన్గల్గలేదు
నాయొడలద్దిరానాకదైకొంపయాయెఱుకువగూడనాకెరవుతోడువు
నామొదలున్దుదనాకూర్కుముచ్చట నేనెఱ్ఱఁజెప్పలేరెవ్వరైనఁ
జిమ్మచీఁకటిలోనఁ జిందురాడుచునుంటేఁ దెలిసినయటుతలన్గిప్పుచుంటే॥
అకటయీతెల్వితెలివికాదిఁకనికముగనమ్మికన్నన్నువిన్నొల్వ నిమ్ముతండ్రి
కలవరంబులవిల్పచుట్టలుఁగుదల్ప రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 44

సీ॥ సమ్మియునమ్మకున్నాఁడనిన్గావుననీకూర్మి నామీఁద లేకయుండెఁ
గడలిఁగై బారలఁగడువనుంకించుటనిన్నెఱుంగుటకయినేఁగడఁగుట
నిండానునెఱుకువనీచెల్వమగునెడనీవునిన్దప్పమతెవ్వఁడెరుఁగు
కోరికల్మానినిన్గొల్చినన్సోతుసంటివినాకట్టులలవియగున॥

ఏందుకున్గొఱకానినా యందునింక జాలిగొను, మేలు, నిన్పతిమాలుకొనెద
కన్నబిడ్డనిపైఁ గనికరములేద రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

45

సీ॥ చాటుచున్న వితోలుచదువులునిన్గొల్పునాతనికేముప్పలంటవనుచు
నీవెపల్కితివి, నిన్నేనమ్మకొనువాని మాలిమినప్పనమేలుదనుచు
నిన్నెఱింగినవాఁడు నీవెకాఁగలఁడని పలుమలున్నినుకులతలలువల్కఁ
దటుకుననీపేరుదలఁచినవాఁడు పెందెర్వుచేరుననిలాఁతినుడినొడువు॥

కావునఁ గలవునీవునిక్కముగనన్పు నిన్నువేడినకోరుకుల్పెగ్గునన్పు
నీకుమ్రొక్కెదవేసార్లుసాఁకునన్పు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

46

సీ॥ గిఱికి మొదల్తుద లెఱుఁగవీల్కాన పెవ్వరికైననిన్నోల్పుఁ దరముకాదు
వెలుతురుతోఁడు గుబ్బలిపట్టి, ముక్కంటిపిల్లారి, కలుముల వెలఁది మగఁడు
నీవనియెల్లడ నేర్కొనుచుండ్రుని న్నొంటివాడుకఁ బట్టితోఁచినట్లు
నినుదెల్పుఁగలపల్క నిక్కముకాఁబోవ దెమ్మెయిన్గుండేటి కొమ్ముమాడ్కి

నింగి, గాడుపు, తడి, నేలనిప్పుల, కలముకయెడయికల, మబ్బు, కయివడిబ్రతుకు
కలుగు, మాయమౌఁ గలలోని కలతెఱఁగునరెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటు
వేల్పు॥

సీ॥ ఇదిమంచి, యదిసేగి యిట్లుకొవలెనని పైవారికెల్లెల్లు పాటువాఁడు
తోఁచినల్లెల్లఁదా నేచదువరియను కొవికన్నుగానని కొయ్యదిప్పు
ఏదియునెఱుఁగని మాదిరిగాఁజీలి వలకమున్నేయు నాలిముచ్చు
ఏదియెట్లుల్లరగనీ యేదప్పమిగిలిన దెల్లఁగల్గేయను లొల్లెగఁడు

ఒడుదొడుకులలోలోపల నుడుకుచుండ । నెల్లరికిమేలెకోరుచు నిన్నె సమ్మి 48
యేయెదన్హాయిబ్రతికెడు న్నియడియఁడు । రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటు
వేల్పు॥

సీ॥ ఎవ్వరిన్నొప్పింప కెఱచితిసరయెట్టి యొదలితాల్పులకై న మిడుకెడవక
కోరితంటాల్తెచ్చు కొనకగొంతెమకోరు కులఁబెనయకకల్ల పలుకఁబోక

తాగక, వెలిచవు త్తగులక, చదువరి గోటుసల్పక, గొప్ప చాటుకొనక
నేరములెన్నకెం దేదెగనీల్గక మూతిముడ్చుకొనక పొరనెనయక
గతుకఁబోవకయప్పుల బ్రతుకఁజనక । మిడియల, న్ముదుసళ్లన గడు
పఱవక॥ 49

నమ్మినినుగొల్చువాడెనీ నెమ్మికిఁదగురెంటత్రాగుడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఎన్నఁటికైననో శ్లెత్తకతీరదు సలుపుకొన్నటుకుడ్వ వలయుఁగనుకఁ
దనకంటుహోయివం తలకెల్లనోజఁదా నేకోపనుచునెంచి యేమటిలక
పంతులస్థలుకన్న వారలుతగువారు నుడువునట్లడఁకువ న్నడుచుకొన్ను
మంచితగవరిమే ల్మఱువక, చెడుగొట్ల తోడనేయెడనేనిఁ గూడఁబోక
ఇలువడిన్దొంటిపడికట్ల నెడయకనిను । నమ్ముకొనికోరినీతిరు నాళ్ళఁగాంచు 50
వానిఁదప్పక నీవుకా పాడుచుందు । రెంటత్రాగుడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ మనమిరువురు, దక్క మఱివేలుగాఁగాన రాదు విక్కముగది న్నేదియైన
నీవువెలుఁగువువెం డియునేనుచీకటి నీవువిక్కువమిక న్నేహాళిక్కి
ఎఱుకువనీవునే మఱుకువనికముగా నీవెకిమీఁడువు నేనడియఁడ
నీకుఁగలతెఱంగు నిండుతనివినాకు గొంతెమకోర్కులు గొనుటపాడి
నడుపువాడవునీవునే నడుచువాడ । జాగునలదింకనేఁదాళఁ జాలవడిగ 51
నన్నునీలోనఁజేర్చుకో కన్నతండ్రి । రెంటత్రాగుడు తిండిమె ట్టంటువేల్పు

సీ॥ ముందండలరయక పొందికన్గనఁబోక యల్లెదన్దోచిన శ్లెల్లనుడుల
వర్సవాళులు లేకవ్రా సెదనెట్టులో పడికట్లనేడ్వ నెవ్వనితరంబు
వారు వీర్ననుమెచ్చఁ గోరికాదిట్లు నేనుడువుట నీవు వినుటకుఁగాని
యీముదియీదున నీనాటుమాటలఁ బర్కించినాడవు బళిరనీవు
యీవుసల్పఁజాల విపనులేవికలవు వింగినేలలనీ కెదురింగఁ గలదె
రొట్టెకున్రేవయిటు మొట్టపెట్టుకొందు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 52

సీ॥ నేలయందెల్లడ న్నేఁదప్పమైతాల్పు లెల్లరున్నించివా రేనికముగ
వెఱబొమ్మవలెఁజేట పెయ్యలాగుననవ్వు పాలయ్యెనిట్లు నాబ్రదుకుతుదకు
నాతోడివారికే నయముకావింపలే నైతిఁబై గాఁడూల నాడుచుంటి
గ్రిందుగాఁజూపుట కేకానియకటనా, కై, మీఁద, నునుప, నే నోమనై తి

నేమలి పురికంటికూచిచుచ్చు మెడచాచి రెమ్మ పెట్టినవేల్మాఁపు రమ్మకాలు
నినుఁగొలువఁదలపనివాఁడు నిట్టమోడు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 53

సీ॥ వండి యెదిరికి ననన్వడ్డించుమన్నాఁడ వంగదన్వేఁగు నాకుంగడివు,
జోలలఁగంటుల న్జోకొట్టు మన్నాఁడ వేయెడ నన్గను మూయనీవు
లాఁతి డప్పి నీర్పు మేతఱినన్నాఁడ పుడికెడు నానోరు తడుపనీవు
దుస్తు నూడులకు నన్దొడిఁగించుమన్నాఁడ వెప్పట్ల గుడ్డన న్గప్పనీవు
పులుసులో నిగంటెవలె నన్సలిపినావు బ్రతుకుచవి తోరెమైన నన్బడయనీవు
నన్ను నేడ్చింపనిటు పన్ని నాఁడవేల రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 54

సీ॥ నీ వెగుబ్బలిపట్టి నీ వెపిళ్ళారివి కాఁతేఁడునీ వెకాఁక నెలుఁగీవె
నెలనీవె తఱినీవె నింగినేలలునీవె ఊరుకుకల మెలఁకువలునీవె
కదలికనీవె నిల్కడనీవె మేలోగులీవె నీకన్న వేఱెదియులేదు
పెలుఁగక పెఱిగెదు తలుఁగకతఱిఁగెదు పుట్టకపుట్టెద విట్టునీవు
అడుగుచెమ్మటలోఁడ కవ్వడియనుంగ యాలకాపరివ్రేతఁ మేలువాఁడ
కడలియల్లుఁడననవిలు కానితండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 55

సీ॥ నినునమ్మికొలువకీ నింగినేలలకుఁగో పరయ నేనేలయిట్లటమటింతుఁ
దిరువతితిరునాళ్ళ తిరుకొలననుమున్గి తిరువగూడనృట్టి తిరిపెనగుచుఁ
దిరునామమున్నెట్టి తిరుముడితోడు గాఁదిరుకాపుగనఁబోవి మొరసునై తిఁ
దిరునీలుదాల్చి యేతీరుననైన మిగిలినయంకులఁగా నికొలువనై తి
తల్లిదండ్రులు పంతులు న్దగినవారు నెచ్చెలులు చెప్పినట్టుల నిరుగనైతి
గోరిచెడితి నన్నేలునీగొప్పదక్కు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు. 56

సీ॥ పుట్టినవారలు గిట్టకతీరదుబ్రతుకునఁబడికట్లు పయరకములిఁ
కెవరినడ్వడివారిఁ కింపు మైతాల్పుల కెల్లఁదలంపులెందేనివేలు
తమలోనఁబొసఁగక తన్ను కొనుచునుండ్రుమేల్సేగులన్దఱిమెలపుచుందు
ముందేమిజరుగునోమంది కెఱుకలేదు పనుల కక్కఱతెల్పవలనుకాదు

ఎవ్వరున్నిర్గుణల్పరే రేడియైన నరసినకొలందిఁబానరే యలము చుండు
విక్రమగునమ్మిక యెనన్ను నిన్నుగలుపు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ నీవుగుబ్బలినిటు నెలకొనినినుగొల్పు వారికోరికలు వేసారులిడుదు
కలతెలుగుననిను న్నాంచిమొక్కినవారి నెలనగవున నెనరొలుకఁగనెదు
తడుపుదాటుపుతిరు ముడిబిడ్డవలెఁదోచి వీయందునమ్మిక న్నెగడిచెదవు
హాయిగానీయడి యరులకెల్లన్మయి యుల్లములకువింత యొప్పొసఁగదు
కానిపించునిన్నాదని లేనిమింటి తెరువునన్నిన్ను నరసెడు దేబెయార
యొడినలరుబిడ్డనంగడి న్దడవువెడఁగు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ ౪౮

సీ॥ ఈలేవిపోవితంటా లేలయిట్లునేఁ గాంచినవెల్లని కంబనాకు
వీనింగినేల లిక్కానిపించుది నుసుకల్లయేయనుట కెట్లుల్లమొప్పు
తానులేడనుకొ నఁదరము కాదెవనికి న్ననుకనేఁదక్కఁ దక్కినదిహాళి
నేనిన్నుగొలుచుటలో నన్నునేమఱచిన మిగిలినదె నీవనఁగఁజెల్లు
కోరియనయమునిన్వేడు కొనెదనేనునన్నునీలో నఁజేర్చు నాకున్నవంత
మాన్పు దబ్బుసనీవున న్చెన్నుతండ్రి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ ౪౯

సీ॥ ఏను నాదను నివ్వెతే వఱకుండునో యావఱకన్నాకు హాయిలేదు
గొంగలు వారల నుంగులువీరను కొంటలోఁ దంటాత గుల్చుకొంటి
నాయోర్మినాకూర్మి నాతెల్వితేట లీవేలుతలఁపులఁదా ర్మాలుచెందె
మిగులనోజకులొంగి తగులమ్మునమునింగి రెంటెత్తుమైఁగుండు చుంటినిట్లు
లావుదిగజాతఁ గోరికల్ప ద్దుమీతె తనివితుదముపైనేడుపే దక్కెనట్టె
ఉడ్డకయిలుగలాఁడ విచ్చున్నవాఁడ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ ౫౦

సీ॥ విక్రమెలుఁగుపిసనే బాఱఁదోలిన నదిమళ్ళియీఁగటు లరుగుదెంచు
నకటయోజన్నావ్వు నలవికాదెందేవిఁ దోలెమైననొడలి తాలుపులకు
నీయెడన్నమ్మికఁ నేముదిసిన కొలందిన్నా యమగుచుండఁ గన్మాటంగి
వలలోనఁజిక్కి నపులుఁగులాగున వెడలెడుత్రోవతోఁచకే నడలుచుంటి
ఉన్నవాఁడనడియెడారిఁ దెన్నుతప్పి యెవ్వరున్విసఁబోనినా యేడ్పుమాన్పు
సోఁకుమూఁకలగొంగ నన్నాకుమింగ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ ౫౧

సీ॥ త్రాడునుంబామును న్దాగూడనిక్కము ల్కానిచోనురియాట కల్లుపెట్టు
కనువాడుకనుపట్టు దినుసుకన్నుండక పుట్టనేరవుతలంపు లెవియైన
ఉన్నవాడేమూడు తెన్నులై యోజమై దనకుఁదానాటాడు కొనుచునుండు
మూనాళ్ళముచ్చట నానిలుకడలేని కొతుకతకుచితుకు బ్రతుకిదేల

నికమునేటికి నీకూర్చి నేనెఱిగితిని వెకల తెఱఁగుమఱినే నేహాళిక్కి
యేనునిగుఱింపనన్ను నీలోనఁజేర్తు రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 62

సీ॥ కూరుకుకూటమి కూడుగుడ్డలనయ మేగోరినట్టుల సాగనెంతు
నాతోడిమైతాల్పు లీతోఁచుదినుసులు నాయెంచుకొన్నట్లు నడవనెంతు
వేనడ్డుగానకెం దేనిఁగావలసిన వేడుకలన్నిట్లు వీఁగనెంతు
వేయేలవేను నీవేయయియానింగి నేరలవాలాయ మేలనెంతు

జున్నదలఁచిపుల్లంబలి స్టుఱుచుంటి బిడియమెడసిమీసాలెప్పన వెట్టుచుంటి
నన్నుమన్నించికాపుమో కన్నతండ్రి రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 63

సీ॥ కొప్పులన్నొగలితే కులురాగిడులుచెంప కల్లీలువీనుల న్గమ్మలొప్ప
బాపట్లనాణి క్రోవలునొసళ్ళన్నామములు చెరమలనత్తు లలరుచుండ
మెడలఁబుస్తెలనాను మెఱుఁనల్లలుకయిన్ బిగుతగునొత్తులు సొగసుమీఱ
నడుమ లనొడికట్ట మడిమెలఁబాఁజేబు లడుగువ్రేళ్ళంన్నించు పడిచెలంగఁ

దొడరినీపెండ్లిచావడి న్దుస్తులమెయి మెలఁగుతిరుముడి క్రొత్తడి తలిరుఁబోండ్లు
తల్లితల్లికినీడలే తండ్రితండ్రి రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 64

సీ॥ తిరునీఱుపండుమాదిరి నిల్చియేడెల్లఁ బగడనాడేకను పట్టెదేల
నడుగుతాఁకునరాయి నతివఁగావించిన దండివిపడుకువె పందెదేల
కొనవ్రేలనేడాది గుబ్బలిన్నొడ్డు పట్టినమేటివిటులొద్ది డిందెదేల
కనికరమేనీకుఁగలతెఱంగోజగా గుండెబండల్పుల్పు కొనియెదేల

కోరినా మొఱ్ఱవిన్నించు కొననిదేలనవురనామిడుకెడయనిఁ కెవరికై న
నాటుమాటలనిమ్ను నెన్నందరమ్మ రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 65

సీ॥ పప్పుసాదముపుల్సు పచ్చడియూరుగా యపొగపువల్లకట్టటుకుడుము,
చిమ్మిలియిదైన చేగోడి జీడియ పుడుకు లవుగు రొట్టె సడికుడకలు
పుణుకులు బడికోడి మణతలు ముక్కులు దొణిగలు పొంగరమువడసప్ప
బుడుకులు ప్రేణిబొందెము ల్లానైల ద్రబ్బెర నిప్పటికొబ్బెరుండ
దొంగరాల్చటాసా లైద ముసరదాలు మినుసబొం దించిమంచియిమిడికదొట్టి
యంగరొల్లెలవిందు నీచెంగటనగు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 66

సీ॥ చాచనీయు త్త జంజాటముజోలి నాకేల నిన్గొల్తు నన్నేఁకొమ్ము
కాపాడుదొంపీవు కలసనినీపేరు నన్నెల్లతావుల న్జాటనిమ్ము
నీయెడనమ్మి కన్జెక్కు చెదరినీక హాయిగానాట్రతు కలరనిమ్ము
నామేనిచట్టముల్నాయనుంగులువేడుకననయముంటనన్గంచనిమ్ము
ఎదురులేకెందు నేననమ్మెదలనిమ్ము యెల్లరన్నకుమంచియే యెంచనిమ్ము
కనికరముననన్నిలోనఁ గలుపుకొమ్ము రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 67

సీ॥ తనమెడన్లఱతు లెట్లానంపఁగోరునో తనల్లవా చెంతన్నదువచు
వేక్కతైపిల్వని పేరంటమేగి కొల్వలలోనవాడిదీఁ కొనఁదలఁకుచు
నవ్వులాటలకయిన నగురిలో లేనిపోనిముచ్చటలాదఁ బోవెటయచుఁ
దొంచదువులు తనకలిదండ్రులెన్నిన పకికట్లుతప్పకనదుపుకొనుచు
పెచ్చురేగ తెన్నఁదునారి ముచ్చగాక వెలివవు కూటలారక వేట్టిగొనక
నిన్నెనమ్మికొల్పినవాడు నీవెయగును రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 68

సీ॥ ఏడుగజంబుల యెత్తునఁదెగిక్రింద కలుసుకడికిఁదల లొగ్గుచారు
విట్టుండివిట్టగా మెట్టెగ్గఱాకి నిన్నెచ్చుచునిల్వదోఁ పిచ్చువారు
బిళ్ళగన్నెఁజనన పేర్లతోఁగోవెల న్వెదలియంగడిపట్ల ననుచువారు
పుట్టువీడెటెనై పులువాపెనింకనొద్దెక్కితిమనితవ్వినె నఁగువారు
కొనసీనుచ్చటలు చెప్పుకొనెడివారు సాటిగాననినీగొప్పఁ జాటవారు
విందువేక్కలనుంటకన్నఁ దుడయ్యె రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 69

సీ॥ దురజిల్లనింకనా కురియాటతుదమొట్టె వింగినేలలివెల్ల నీవెకనుక
కాన్పుడిగిననాతు కకుఁగయమువలెఁద గుంముమాఁననాకుఁ గోర్కెలేల

వీను నాచనుతలఁ పేళ్లయైనచో నీవుకూడహరికి యేలకావు
నాకూర్కులో నీవుగాకనేనున్నాకి, కేదియున్నాని దిన్నేమిగుఱును
మరలఁ మెరమెరసుడిన్దిరుగుచుంటి హద్దుగానక నేనిటులదయచుంటి
నమ్మకంబుపోనీకునన్వడిగసాఁకు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు 70

సీ॥ టాటోటుకాఁడవదారమునేదల విడలింతునూసర వెల్లిమాడ్కి
గడ్డఁదిన్నఁదోతునై కానికూళ్ళుకుడిచి యేగోలపెట్టెద నేపిలాగు
మేలుమఱచినననుం బెంచివారినే గంపెదవీనుల కఁటిపోల్కి
మఱపించితగువారి మడినూరకేచెట్టి కన్నాటంగెదగుమి కానికరణి
కోరినేనడకించెద న్నోతిలీల నిడకొడమీకూర్చుకొంటి జం టీగవలెను
నన్నునికనెట్టులేదెదో కన్నదండ్రీ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 71

సీ॥ దండము దండము-దండము దండము దండమువలమురి శాల్పనీకు
జోహారుజోహారు జోహారుజోహారు జోహారెఱచిదిండి సూదనీకు
గొండిఁగొండిఁలు గొండిఁగొండిఁలు గొండిఁకదలి యల్లుండనీకు
కైచాపుకైచాపు కైచాపుకైచాపు కై చాపనఱఁబులు కంటివీకు
అలకాపరిదీ వెనకోలనీకు మోడుపోయెడుచెమ్మట లాఁడనీకు
మఱిమఱియుఁమ్రొక్కులో పేరుమాళ్ళనీకు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఈవెట్టునడిపింప నేనట్లునడిచెద చాళికుఁడివునా తండ్రికాన
నీకంపెవేఱునానేనుంటిననుకొంటి వలననాకిచిక్కు కలిగెనన్న
ఎల్లెడనామాట చెల్లుచుండినఁగదా యీవునన్నాకిమి నేలుగుఱుకు
నావెలికిన్దాచినీవె నేనని పైకిసిగ్గుమాలియెఱునే జెప్పుకొందు
సాఁకుమానన్న పిన్న వట్టకుపడక యడుగుచెమ్మటలాఁడ మేల్పారువుకాఁడ
దురుసుసోఁకులసూడనా తోడునీడ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 72

సీ॥ నాతల్లిదండ్రులై నన్నవేసావేంతులై ననీవే దొరవై ననీవే
నీకన్నచుట్టము నీకన్ననెచ్చెలి నీకన్నఁగైయాత నాకికేది
నిన్నుదప్పన్మఱి నన్నైననేనమ్మఁజెట్టునాపైనా కెక్కిట్టదేల
చాలునఱునితిండి జరుగనిపనియెంద మాపులనాట్రుతుకేసగింతు

కోరిననెల్లనన్ని టగుడువనిమ్ము కానియెదనన్ను నీలోనఁ గలుపుకొమ్ము
కన్నదిడ్డనిపైఁగని కరములేద రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 74

సీ॥ నాలుగుకళ్ళమె తాలుపులన్లొట్ట చలిపియేఁచెడుములు చలఁగనుఁగొని
యరుగుపొద్దుఁనూర కేనొగిలిచిపిట్ట వీఁగెడువెంబర విత్తుఁగని
తొలుచదుపులయాను తెలిసినట్లులన్నిలు నలిముచ్చలకొంటెనక్కులరసీ
తోడివారలతోడఁ గూడఁచుకొవికుడ్వక పెచ్చుఁగెగుతుల్యలఁబొడఁగని॥
మంచివారఁబిఱచిట మడియుచుంట చెనఁటిబండలు పెక్కెండ్లు మనుచునుంట
కాంచినన్లంటదడివింక వింపనీకు రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 75

సీ॥ పొంగుబ్రకుంగుట పుట్టుటగిట్టుట వికముకల్లలకు రెండిటికిలేవు
నేహళ్ళనిక్కము నీవుకనుకమన యిర్వరకు స్మృతు పెట్టుకలదు
నేలేనివాఁడను నీవున్నవాఁడవు కావునవెల్లికి న్నావులేదు
లేనినా కేలనీలేనిపోవిదిగులు వండవింటికినిప్పువంకమాడ్కి
మఱునాకెందుకీ పెంకమాటలకట యెఱిఁగినట్టుల నేఁదెగ నీల్లుచుంటిఁ
గవికరంబుననన్లపు కన్నతండ్రి రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 76

సీ॥ బాపురేచల్లకు వచ్చిముంతన్దాచునట్లునాకోర్కె నేనడఁపనేల
మనవినిల్పెదవిను మాయదిగోఁద్రేట గానీవుదక్కినన్దాచునెవఁడు
అడుగుమనాకోరు మంటివాఁడొనెల నగవునఁదలయాపి నాఁడనీవు
మానుగఁగన్న తండ్రినిమ్ముగొండాడి పాడియాడఁచునన్ను బ్రతుకనిమ్ము
తవివినెనరోర్పు లనొడఁకుతాల్చువాఁడ నింగినేలలనెల్లెడ న్నిండువాఁడ
నమ్మికొల్పవారలకుఁగ న్నట్టువాఁడ రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు ॥ 77

సీ॥ తల్లినాయనలు మొదటివారుచెల్లెండు తమ్ములుకూఁతుల తల్లికొడుకులు
నాండుపన్నండు పియ్యంకులాండ్రుండు కోడండ్రుతలిదండ్రీ తోడబుట్టు
లేరాండ్రుజగిలే కాండ్రెల్లాలిలోఁబుట్టుపియ్యంకుల మఱదండ్రు మాలుదల్లి
ఘండిపియ్యంకులు మగంట్లువాండ్రు మొదలగుమట్టుంబులిరులుపొరుగులు

నేనెటుంగనిలాతిపాం ద్రెల్లచోట్లఁ దవివినెనరో దృలన్తాయి మనఁగనిమ్ము
హెచ్చుగావొమేయనే మెచ్చనిమ్ము రెంటత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటువేల్పు 78

సీ॥ అక్కటా యాయా స్తి తక్కువపోతర మెక్కువబ్రతుకనా కెట్లువచ్చె
పీపికాదిద్ది నేఁగొప్పునస్పల్పు కొన్న సేగికిమాటు కుడ్చుచుంటిఁ
దనుగట్టుకొనుత్రా క్కుదాదెచ్చుకొన్నట్లు కోరియించిక్కు తగుచ్చుకొంటి
దిమ్మఁడుసీయాదఁ దీపినతీరన నేనిట్టపంటఁగ పైదపుకొంటి

ముదిసియున్నెడవామ కన్వదలకుంటి బిదెమెదసితగవరిలాగు ప్రేయచుంటి 79
నీగడుసువెట్టివాని వేలెదెట్లు రెంటత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥

సీ॥ ఓటిల్లుచిందర బోటిరాళ్లుప్పట్లు కుందెనగిరి యిట్కి కుందికాళ్ళు
గూఁపనా లాలంకి గుడుగుడగుంచము లల్లిగదెనబొద్దు తాళ్ళపాము
కాలికంచము కిట్టు గానగు నెట్టులు గొబ్బిళ్లు చిడుగుడు గుళ్ళుచెండు
చిక్కనావిల్లులు చీకటిమొటికిళ్ళు పుడికిళ్ళు పులియాట బోర్లపక్క

జిరుక్కుతివాటాటలు చిట్టుఖుట్టు వ్రేలబొట్టనచంద్రాళ్ళు వెన్నెలకడి 80
దొడ్డయందలముఁనాకుఁ దోదయితివి రెంటత్రాగుఁడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు

సీ॥ క్రొంగొ తరకముల కూడుకూటములకై కానిగడెల్లనే గటమచుంటి
నేనెందుకన్నన్కి రాననితెలిసియు నాముడునలిపిన న్మానకుంటి
నాదొందిమాదిరి నాయుల్లమున్నూడ ముదిసిబొత్తిగఁజెడి పోవుచుండె
నేదెన్నిదులయేంద్ర యాడుదాటిసమీద మటుకువగామాట నెటుకయకట

ఇట్టుతలరేనికొబ్బరి చెట్టుమాడ్కి : పీపమున్నమ్మకములేక నిలిచియుంటి 81
దటిఁగఁదనివితుదకువెల్లి పెటిగనారరెంటత్రాగుఁడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ తదిరాడునాకంటఁ బొడిపొడిగానేర్వఁ జాలనన్నాకుఁమా యాలఁగావ
యెటుకువకలవాని తెలుగునఁదిరుగునా దుడుకులెన్నకుపాల కడలియల్లు
నిన్ను గొటవనీక నన్నేచ్చనాలోని కంటులఁదునుముద్ద కై గలాఁడ
చాలానాకుత్త జంజాటపుందిక్క మాన్పుమాయడుగుచె మ్మటగలాఁడ

నీ యడియరులతోడ నన్మెలఁగనిమ్మ యెల్లవారలకున్నేలెయెన్న విమ్మ
మాటికెల్లెడనీపేరె చాటవిమ్మ రెంట్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 82

సీ॥ నేడప్పుకొనఁజాలఁగాదారిమాదారి బ్రతుకునవాకటైవచ్చుపేగి
కట్టనీటైన నక్కఱకాఁయిబొందియేనాకాటవ వేబుమాడ్కి
మెరిమెరలేనమ్మకవిన్ను గొల్వనిదేబవనకయు త్తతిండిచేటు
మచ్చిఁన్నన్నునీముచ్చటల్పాటనీలేనిచో మనికిఁజాలిఁపనిమ్మ
నీపుతలఁచినయెడఁగ్గనిపనియేది యన్నిటికిఁడుదమొదలయి యున్నవాడ
యీరయిదువారకములనొప్పారుతేడ రెంట్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 83

సీ॥ చెరువుపై దోతెంచు చేవవాటరిన త్తపల్లర్లు నల్లద్రావుడులఁగాంచి
కాటుకగుబ్బలిఁ గ్రమ్మమమ్ములకుఁగ్గవానజాలిఁపుఁగ్గు వరుసనరసి
నెటిఁదుపానునఁబాడునేల వెల్వడుగవ్వ నెమ్మతఱుకవిళ్ళినేబులఁగవి
పోట్లాడుపోతులఁ బొల్లాడు చిల్వలఁ బడువులై తుగ్గురేళ్ళఁదిలకించి
మజ్జరేగుడ్డకట్టిన మందికప్ప నీపుపన్నినదిన్నులెందేనివాసి
యనెదనా కేలవికఁడన్విగొనని తెల్వి రెంట్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 84

సీ॥ బొందిముసుంగుల్లమున్నప్పివై చెడుగ్గప్పుకంటె న్వాసివిప్పునల్పుఁ
గవునబోడలే కావింతుమేనితాల్పులకు మేలింటికాపులకుమించి
కటకటినేర్చి నగడుసుచదువుఁన్న నోజమైనప్పిన బైజనయము
ఏకముగమంచిమండికిఁగోడవానికే నీయెడనమ్మిక నెగడుచుండు
అ సకలవాఁడెగొడవకుఁ గు స్రరించు దబ్బజన్గానిపెచ్చుగ దబ్బరాదు
జోగిఁన్దప్పఁన్దేయచొప్పరేదు రెంట్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 85

సీ॥ నీపేరునుడువకుండిననాల్కయగురద్దు మిగుల పెందిరువడి జెగిలెకాఁడ
నీపేరు వ్రాయఁబోనికయిచెవారముసొగసుమైతికకాపు నెగడుతేడ
నీపేరుతలపోయినెటితుక్కు తిరుఁతిపసిఁడికోవెన్దిరిగడుదొర
నీపేరుచాటలేని బ్రతుకుకల్లతిరుముడితివ్వళికదారుపెరుమాళ్ళ

కదలియల్లుఁడనిడువడువతకయేల్క యలరువిల్లకానితంద్రివేఁతలమగ్గండ
బుధుతమెఱకరి, నల్లతావుడులగొంగ రెంట్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ కూటమికూడుకక్కుర్తితోనెల్లెడఁబట్టఁగూడనికాళ్లు వట్టినఁడ
 చదువరిననుకొని వదిలితగినవారి నాడఁజననిమాటలాటినఁడ
 గొఱమాలికడనగొంటునై సిగ్గటి సలుపరావిసనులు చల్పినఁడ
 మూనాళ్ళముచ్చట మేనివసతికయిగొంతెమకోరికలోరినఁడ
 కన్తికప్పనామనుగడన్నిస్తురేదు బేడిజమువట్లనిన్గొల్వవీలుకాదు
 జాలినామిఁదనీఁత్ర నేలరాదు రెంట్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్చు॥ 87

పీ॥ బ్రదుకిదియేడ్పుతో మొదలిడెఁ గాపునఁ మొట్టకోనే తుదముట్టవలయు
 మనుగడకోజయమ్మలికయేయొ నెడతనివబ్బుమనుటయోదార్చు మాట
 మొగుదలతెగుదలపగడదినైఁచో నడుమెందునేనియున్నదమకాదు
 కుడువకతీరదెవ్వఁడయినఁగావించుకొన్నట్లు మేలుపేగులకుమాటు
 తగులమువదలదెటువంటి చదువరులకుఁ తనివివిండాదదొరకొనననువుకాదు
 నుడిటివ్రాల్చిదిసన్నుగావఁదగుదీవె రెంట్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్చు॥ 88

పీ॥ ఎవఁడైనఁబై వారలేచెప్పకున్నచోఁ దగ్గన్న వారలన్దానెటుగునె
 యోజమైవచ్చిన యొడలిసనులుతప్పఁ బైకొఱర్నేర్వ కవలనెటులగు
 నేరాల్లయేండ్లపై నేదేనిసల్పిన వారువైశము కుర్వవలయుమాటు
 విందునమ్మకమున వినుగొల్పువారల కప్పసంబేయెగులంటఁబోవు
 ఎట్టివిత్తునాటిననట్టిచెట్టుపుట్టు ననుచుఁ దలిదండ్రు లుంబంతులక్కటలయి
 చెప్పినటునడ్చు వారికిఁ జేటులేదు రెంట్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్చు॥ 89

పీ॥ పంతులుమప్పుకై నకిమిదియన్నేర్చి పడుచులకున్నెవ్వ పాటువాఁడు
 మంచివారలఁబెంచి మాటుతులన్ద్రుంచి మేలెకావించెడు నేఁతేఁడు
 మిగులఁబంటలఁగూర్చి తగువారికందించి మలసెకుతొడఁబుట్టుమానటీఁడు
 పయిమూఁడు తెగలనెమ్మెయినెమ్మడిన్గొల్చి యేపారుచుండెడు నింటికాపు
 వలకడలికివరిపిరిగుబ్బలికినడుమ నలరునీకోవెల్గొంచిహాయిమించి
 పుట్టువీదేర్చుకొండ్రునీకట్టెమొక్కి రెంట్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్చు॥ 90

సీ॥ కుడియడ్గుపర్వడి కుమ్మరింపు: పణమా, చాంగణ, చాళియ, చలికి, చేబ
కన్నాత, కల్లమ్మ కళవనమా, తిణిగి, గొంతుమా, త్తాటదుగు: మొన, కిల్లి
తోరహ త్తము, తొట్టి, తొక్కిస, పారమా, రూణంపు, తాళమా, దొండివేటు
సీసము, సమసము, జేబ, కందణము, పెట్లాగు, రోబిత్తరి, లాగురింజ,
రాటము, సురాటము, న్నరి పోటు కెల్లిలోమొన, తడకా, క్కెర్లి, లో

రొంకదొట్టి

యంజమెట్లదొల్లి నీ యండగొంటి రెంట్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

సీ॥ నంజడుకలనై న నమలకయుండుట పలుమార్లు నీపేరు తలచుకొనుట
లాతియిల్లాండ్రపై లలిగొనకుండుట పొన్నునీదద్దకం బునకతుకుట
తనకొత్తకల్ల లనదోవకుండుటె న్నాల్లెననీతీరు నాళ్ళగనుట
యిర్లుపొర్లులకునె బ్బరసల్పకుండుట నీకుగుర్జాకా నికలనుడుట
తనకుగల్గినచానితో: దన్విగొనుట । నీకునియ్యదోపిచ్చుట నిక్కువముగ
మంచినడువడిరేకని న్నంచుటెట్లు । రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు 92

సీ॥ మిన్ను నేలలనెల్ల మెలగుమైతాల్పుల: గడుగన్కరమ్ముతో: గనినగాని
తానిల్లి వేగియు న్దనతోడివాకి నెమ్మినాకొంటమా విచినగాని
వెంటలనగళు: న్విడులనెందేని నీగొప్పచాటివి విచినగాని
యేకోరికలులేక నీకుగోవెంతిర్య శికతిమనాళ్ళగొ ఓపినగాని
అకటమటియెట్టిమంచినా: దైనగాని తప్పుకొనలేడులియుగొయ్య

ద్రిప్పురట్టు 93

పగడనీనమ్మకమునకే యగడులేదు । రెంట్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ సారుల, దరుకుల, గొదుల, గోపుల, జెలగిగజ్జెలగట్టి చిందుతీర్చి
వేడుకతో నొత్తు కాడు, గుమ్మతకాడు తోడరాగొంతెత్తి పాడియాది
క్షుడికయింజిప్పము వ్యడులమ్రొగించుచు నెడమకై కన్గన న్నుడుండెలిపి
మందువల్లినయట్లు మండివేలకొలంది సోలనీముచ్చట లేవలచెస్సి

నాల్గువందలయామడ ల్పలువలనుల । నయిదుముమ్మాలురెట్టింప వయిన

యేండ్లు 94

నాయగవిన్నుగొల్పిన యకడెమేటి రెంట్రాగుతాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు

సీ॥ పాడియన్కొంచునం బలిజ్రుమన్నాడ వెప్పట్టులనెనరు కుప్పవీవె
యింపమకొనికంపు నేపీచ్చువన్నాడ విటులమలాకలో నిమిదెదీవు
పాటయన్కొనిమొట్ట వడివినునున్నాడ వేతోచచమవుల నేలెదీవు
నెలయనుకొవికప్పు నేకనుమన్నాడ మౌవెయగుతల్లి వేసునీవు

మొగులువిరియనుకొనిమంట మునుగుమంటి పంకముకడలిసయి గూర్కు

వడయ్యేడ 85

కలుగునీసంపు మంచికే కన్నతండ్రి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఎనుపోతుఁ నేపి యెక్కిపాడుచునేటఁ గడిగికంచెన్గట్టఁ గలుపురఁట
దుక్కిపొలంబుల దూడలమలపిలేఁ బచ్చికమోపుతో వచ్చుపుంటె
తడుపుతాలిఁ తోలు నుడుచువల్లించుచు నంటలతోనింటి కరుగుపూట
దండినెన్నిదిరెండు సందువులన్నది గొడవుదీగినయాట విడుపుహదను

నిట్టుమెలఁకువులన్ మాపునెట్టినతటి యాబ్బుగలదొంగపెండ్లాటనడకునదను

ఖిందుతనివినఁడిననీనెనరుదలఁతు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 86

సీ॥ కటకటానిప్పెలగాఁగట్టుకొన్న పెండ్లముక్రొత్తకాపురంబుమొటికత్తె
నిల్లుగుంటముగూర్చి యిల్లాబుకోరిననగలు పెట్టుటయగుడుగొరిపించె
నెల్లెడలన్గొప్పయెకిమీండ్రమెప్పించి వేసునిలుపుకొంటవేసుపెనిచె
నెట్టననోములఁబట్టినెగడులంబిక్కిలతమీటినపంటకొమ్మలునిచె

మొదిమియూడలదింపించెఁ బొదబుజై యెరవుమిన్నెగ, బ్రాకించెనిట్టునట్టి

కల్లజుజాటపుంజెట్టు కలిగెనెట్టు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ నన్నుబొగడుచావినన్ను దెగడువాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము
నన్నుబెంచెడువాని నన్నుఁద్రుంచెడువాని వానినన్నుబగడతీరునఁగన నిమ్ము
నన్ను గాచినవాని నన్నుదోచినవాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము
వన్నుసాఁతినవాని నన్నుదాఁతినవాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము

లేమికల్మిపగడలాగోమనిమ్ము మంచిసెబ్రనగడమాడ్కిఁ గాంచనిమ్ము

విన్నునన్నుబగడపోల్క నెన్ననిమ్ము రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ నామంగింటనిల్వ నాయనానీకునే బోయుదునాఁడాఁడి పొట్టనిండ
 నాపాలికినమ్ము నాయనానిన్ను మలాకలోముంచిసీతాక మాన్తు
 నాకుఁగాన్పించుము నాయనానీమేనునిమిరి నీబడలికన్నెట్టివైతు
 నాచెంతనుండుమునాయనాయనయము నన్నులాగుననినున్నాచుకొందు
 చెల్లబిడ్డలగూర్చి కూడెల్లవదలి నుంకుతోనుంటివేనాటి నుండియిట్లు
 లానుమిఁకనైననావల్కుపానకంబు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 99

సీ॥ ఈనాటుమాటల నేనునీపేరునఁ గూర్చితివందనీ కూర్మిఁబట్టి
 నాలోటలెంచక నన్నుమన్నించుమా నీకువేయిజోహార్లు నేనొనర్తు
 వినుగొల్చువారల న్నిదద్దదండలు నెకిమీండ్రసాకుమీ వెల్లతలుల
 నెదినాకులెస్సయో యేనెఱుంగనానఁ గోరనికోర్కొ సంగుమునెనరున
 ఇదిచదివి వ్రాసినీగొప్ప యెందునేనిఁ జాటుచాటపాటలకొల్పునబ్బసమ్మ
 గావునూతేండ్లుహాయిగాఁ గల్మితల్పు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 100

వేల్పు మాట మూల మాటలు

వివరము

౧. అన్నన్న=అయ్యో, అంటు=అత్తుకొను, కలుగు, కొలుపు=వేల్పులన్నేడు
 కొనుట, నలుపు=చేయు, చెలి=నేస్తురాఁడు, జాళువా=బంగారు, నింగి = అకసము,
 నింపు=నిలుపుకొన్నవాఁడు, మెట్టు = కొండ, పావంచ, రెంట్రాగుడు=ఏనుగు,
 రెంట్రాగుడుతిండి = సింగము, రెంట్రాగుడుతిండిమెట్టు = సింగపుంగొండ,
 వంత=జారి, వలువ=బట్ట, వేల్పు=జగమున్నన్నినవాఁడు.

౨. అక్కట=అయ్యో, అరయు=పరికించు, అసియాడు=అల్లాడు, అడియరి=
 బంటు, కందువలు = ఎకసక్కెములు, జోహారు = దండము, తొలుచదువులు =

వేల్పుపన్నినమాటలు, నాటు=విలాతి, సీమ, పట్టి = బిడ్డ, పెంద్రోవ = ముత్తి, తనివి=ఓర్పు, బుయ్యారము=చెఱసాల, వలమురి=సంకు.

౩. అప్పనము = ఎల్లప్పుడు, అట్టె = అచ్చెరువుగాన్ = కయివడి=వలెను, గబ్బు=తావి, చెరమ=ముక్కుసొరంగము, నెగులు = నొప్పి, పాటి = నాయము, మెయి=ఒడలు, తీరు, తోడన్, వీనులు=చెవులు,

౪. కూటమి=కలయిక, కై = చేయి, చెనటి=పోకిరి, తెగుడు=తూలనాడు, లాఱి=పెరవాడు, సేగి=కీడు,

౫. ఉలి=కొంచము, ఏను=నేను, కూర్మి = మచ్చిక, గొడవ=కీడు, నుడువు = మాట, నులి = కొంచెము, బుడుతడు=పిల్లవాడు, మీరు = పెంపారు, మిగులు, సరకుగొనక=పాటింపక.

౬. ఆద=తలంపు, ఎనఁగు=ఒప్పు, కొండాడు=పొగడు, కడలి=సంద్రము, తటి=అదను, తన=నీరు, నలుగు=నాలుగు, పొసఁగు = కుదురు, మై=ఒడలు, వలెను, తోడన్, మాడ్కి=వలెను.

౭. అల్లు=పన్ను, అల్లుడు, అయిపు = తప్పు, తవెల=దాన, పేరి=పెద్ద,

౮. ఇడుమ = ఇబ్బంది, ఈల్లు = చచ్చు, ఎలనాఁగ = సొగసైనవడుచు, ఎడయు=ఎడమగు, కొంకు=జంకు, తగులము=కాపురము, నీల్లు=విక్కు, చచ్చు.

౯. కారు=అడవి, ఎండిన, కూర్కు=నిద్దుర, కానివాడు=వనికిమారినవాడు, తెగుట=చెల్లిపోవుట, పోక=పోవుట, చేటు, వినుదల=మింటికొన.

౧౦. చెంగు=వీణె, చెలఁగు=ఒప్పు, ఏపారు, తోచు=పొడగట్టు, నెమ్మి=హాయి, నేస్తము, నాటనాటన్=అందందన్, మైతాల్పులు=బ్రతుకువారు, మాయము=కానిపించకున్న, మోసము.

౧౧. అడియడు=అడుగులొత్తువాడు, ఇడుగడ=ఇబ్బంది, చెల్వము=అందము,

దాశీకుఁడు=ఫనిచేయించువాఁడు, కతము నెగడు=ఎదుగు, మఱికున=తెల్విలేకుంట.
మొఱకడము=మోటతనము, వాలెము=తప్పక.

౧౨. అలరు=ఒప్పు, పూవు, కఱపు = నేర్పు, మప్పు, తెఱఁగు=దారి,
నికము=నిక్కము, మీఱ=జంత్రము, ఏతములోనినగమువంతు, బ్రదిమి=బ్రతుకు.

౧౩ ఎఱుక=తెలివి, నాయన=తండ్రి.

౧౪. ఉరియాట=నందియము, చెలువులు=నడతలు, తెగ=గుంపు, వన్నిక=
చేత, వాసి=గొప్ప, హెచ్చు, హాళిక్కి=కల్ల.

౧౫. ఉడుగు=మాను, తగ్గిపోవు, ఏవి=కుక్క, జాలి=కనికరము, చిక్కము
నుడి=మాట, నరియఁడు=నక్క, తేల=తెల్లకాయ.

౧౬. అనువు=సులువు, తలఁకు=జంకు, నిరుకు=విచ్చయము, వినువలను=
వేల్పునగరు, విట్టము=ఏర్పాటు.

౧౭. గనటనట = వచ్చిరాని, మెరమెర = నందియము, వమ్ము=వనికి
రాకపోవు.

౧౮. ఎరఁగు=మొక్కు, కుందించు=ఏడిపించు, తిరుముడి=నంది, తిరు
మణిపెట్టుకొనుటావఁడు, తెలివిడి=తెలివి, సోకుఁడు=దయ్యము, రక్కసుఁడు.

౧౯. ఉర్కాడు=నందియమందు, ఎనయు = కలియు, కుంటి=పని, సొట్ట,
మొక్కడి=మోటవాఁడు, ముఱచ=మొద్దువాఁడు.

౨౦. ఉల్లము=దెందము, విద్ద=జమునియిల్లు. వెడఁగు=వెట్టివాఁడు.

౨౧. అజ్ఞాద=అవైపు, నేనుపుట్టినయూరు, కమతము=సేద్యము, తుదివాఁడు=
కడసారమువాఁడు, దండి = గొప్ప, మొదటివాఁడు=పెద్దన్న, రెండు=ఒకటికొకటి
కలిపిన మొత్తము, వేణు.

౨౨. కొనియాడు=పొగడు, నెలకొన్న=కాపురమున్న, నేలకాల్ప=కొండ,
భోముగా=బలిమిగాను, లావు=చేవ, గొప్పతనము.

౨౩. అన్నగళ = అడంగివాడు, ఊబవాడు, ఊటి = ఒకానొకచెట్టు
తేజెట్టు = కొబ్బరిచెట్టు, తాండ్ర = నల్లజీడిచెట్టు, నననెడు = పూచెడు.

౨౪. రిమ్మ = వెణ్ణి.

౨౫. కోపు = వైనము, కతము, కలతెఱంగు = సత్తెము, ముంగయి = ముం
జేయి, జంగియ = గజ్జె, మొరయ = మ్రోగు.

౨౬. గ్రుడ్డి = సుక్కురుడు, ఒకకన్ను గ్రుడ్డిగలచుక్క, తోడబిడ్డ = కోమటి,
తెంపి = ముండమోపి, పాణుడు = బాపడు, పొన్నారి = కంసలివాడు, పట్ర = కంసలి
తెగలో, జేరినవాడు, బివినీడు = సుద్దులు చెప్పుచొకరకమైన నారచబుకుతో కొట్టు
కొనుచాడువాడు, రెట్ట = జెబ్బి, లోవాడికాడు = దొంగ, సవురు = ఒప్పు, సావ
లీడు = దుబుడక్కవాడు.

౨౭. క్రాలు = మెఱయు, గజ్జెలు = కాళ్ళకుగట్టుకొను చిఱుకంచుమువ్వలు,
చట్టు = చాపతాయి, తిరువడికోరి = దాసరివాడు గుండెనంటించుకొను దివ్వెకట్ట,
తిరిపెగొట్టు = బిచ్చగాడు, తరలు = పోవు, తడుపు = గోచి, దద్దడము = చిన్నకో
వెల, మొఱయు = 'మ్రోగు', మ్రోలస్ = దగ్గరన్.

౨౮. నించు = నిండించు, ఒరపరి = రూపసి.

౨౯. అక్కు = తొమ్ము, గుండె, కల్మిచెలి = లచ్చి, సిరిహొయలు =
ఒయ్యారము, పెరుమాళ్ళు = సిరిమగడు, వెన్నుడు, ముక్కంటి = మూడుకనుల
వేల్పు, ఈనరుడు.

౩౦. పొలియు = చెడిపోవు.

౩౧. కడలికూతురు మగండు = వెన్నుడు, తిరునాళ్ళు = జాతర, దండ =
చేరుపు, నెరవు = వాసి, పూత = గందము, తొప్పడు = దేబ, మడ్డి = మొద్దు, మనికి =
బ్రతుకు, వానకాళ్ళు = వానదారలు, వెంబర = తులుప.

౩౨. ఉలివు = చప్పుడు, కల్మిమగడు = వెన్నుడు, మనుగడ = బ్రతుకు
మ్మంచు = బ్రతికినించు.

౩౩. ఆలఁగాపరి=నల్లవేల్పు, వెన్నుఁడు, అడుగు చెమ్మల లాఁడు=వెన్నుఁడు, అడుకొను=కాపాడు. ననవియకావితండ్రి=వెన్నుఁడు, విడువడు పాన్పుతేఁడు=వెన్నుఁడు, మిన్నకాలు=వెన్నుఁడు, వ్రేతలమేలువాఁడు=గొల్లతలమిందఁడు, నల్లనయ్య, సోఁకుమూఁకలగొంగ=రక్కసులవగవాఁడు: వెన్నుఁడు.

౩౪. తోడగు=దుస్తు, నెఱపు=చేయు, మంది=చూచిసిగుంపు, వలనలు=దెనలు.

౩౫. ఇలుదొర=గేస్తు: ఇంటినేలువాఁడు, ఏల్కెదిరి=రాచవారలవగవాఁడు, ఎఱచిదిండి=రక్కసుఁడు, కవ్వపునేలతాల్పు=కవ్వపుఁగొండ, కొమ్ముకాఁడు=కొమ్మువంది, కలవతాల్పు=నాగలియా యుదముగలవేల్పు. కస్సుగుబ్బలియిలుదొర=నల్లగొండన్నెలకొన్నవేల్పు, గడి=రాసి, చాల్పడఁతి=దుక్కిచాలునదొరకిన చెలువ, జగిలెకాడు=రౌతు. తామేలు=తాఁజేలు. తడుపుతాల్పు = వడుగు, విట్టపుట్టు=కంబనుండిపుట్టినవేల్పు, నరసింగఁడు, కంబమయ్య, పంటవలంతి=నేల-పొంగంటి=బంగరుకనులవాఁడు, మలక=తురక మూఁకుడు, వేగంటిగొంగ=వేయికనులవేల్పువగవాఁడు, హూంబాన్పుఁజెఱచిదిండి=బంగరుపాన్పుపేరి రక్కసుఁడు, చాల్పడఁతిమగఁడు=సీరాముఁడు.

౩౬. అక్కఱ=కతము, కోరిక, కట్టు=పయచనివప్పు.

౩౭. గొంతెమకోరిక=అడియాన, చీలి=విల్లి, దొరకొను=జతనమునబ్బు.

౩౮. కప్పరాడు=కప్పకంబము, గలిచూలి=హనుమఁడు, చూలి=బిడ్డ, తెఱగంట్లు=వేలుపులు, పైదలి=ఆడుదీ, వులుగుతేఁడు గరుడి, పాడికడలిపట్టి=సిరి, పసిడి=బంగారు. మింటితెర్వర్లు=వేలుపులు, రాడు=కంబము, తేఁడు=దొర, వంకకొప్పు=కోవెలకప్పునఁ గొప్పువలెఁజిక్కినరాయి, వీడు=నగరు, కాపురపుటిల్లు.

౩౯. ఎడపు=వేలుచేయు, కలతెఱఁగు=ఉన్నరూపు, దాకన్=వఱకున్.

౪౦. వివ్వెఱ=అబ్బరము, జంకు, మయి=ఒడలు, విలాతి=స్థిమ, నట్లు.

౪౧. నిక్కువము=నిజము, పొలివోక=చెతక, దీరువోవక=రి త్రగాక,
మను=బ్రతుకు.

౪౨. ఎగ్గు=చేటు, కీడుమాట.

౪౩. ఉఱక=ఒక్కమాటుగా, దబ్బునన్. కలగు=కలతపడు, చలివెలుగు
చూలు=బుడుడు. పెద్దగాము, పొతేలింటిదొర=నేలపట్టి, కెంపుగాము, ముదినెల=
బూదెచందమామ, మిక్కిలి వన్నెతఱిగిన చందురుడు, రెండింట=లగనమునకు,
రెండవరాసి, పడుకుప్ప=కన్నెరాపి, ఎండదొర=ప్రొద్దు, సొట్ట=సని, కప్పుమేని
గాము.

౪౪. ఓజ=సాజము, పాడి, దొడువు=నగ, మేను=ఒడలు, నుడికయిదువు=
వేయంచులక త్తి, చుట్టలగు.

౪౫. ఉంకించు=పూనికచేయు.

౪౬. తటుకునన్=దబ్బునన్, నొడవు=పలుకు, పొలుపు=సొగసు, తీరు,
మాలిమి=నేస్తము, మిమకులతలలు=ప్రాజదువుల కొనలు.

౪౭. ఎడయిక=విడిపోవుట, తలుముంవెలదిమగడు=వెన్నుడు, కలయిక=
చేరిక, కూటమి, గిటి = చుట్టుగీత, గుబ్బరిపట్టి = గొరమ్మ, గాడుపు = గారి,
కొంటి = మునుపటి, పిళ్ళారి = గుజ్జువేయ్, వెలుతురుతేడు = వగటివేయ్.

౪౮. కొయ్యద్రిప్పు = తుంటరి, పాటువాడు = బాపడు, మాదిరి =
పొలిక, లొల్లెగాడు = బిచ్చగాడు.

౪౯. అగడుపర్చు = ఎగ్గించు, నెమ్మి = నేస్తము, పొర = ఏమరిక,
పొచ్చెము, మిడుకు = ఉసులు, మిడియ = ప్రాజదువులలో ఏయొక మాటల
కూరుపు, వెలిచవులు = రంకు.

౫౦. అనుగులు = సేస్తులు, ఇలువడి = మంచినడక, తిరునాళ్ళు =
శాతర, పంతులు = బాపండ్లలో దగువానికిచ్చుదిరుదు.

౫౧. ఇరువురు = ఇద్దఱు, ఎకిమీడు = దొర, పాడి = నాయము, పాణ, వెండియున్ = మఱియును.

౫౨. ఇంగన్ = ఇకన్, వా? = దారి, పాడుక.

౫౩. కూచి = చురుకు, జగడమునకు నెళ్ళునప్పుడు వాయించువాడైము, చేట పెయ్య = పెయ్యలాగుతోబుతోచేసినబొమ్మ. చుచ్చు = మేక, చాచి = చచ్చు, రెంటము = ఎద్దుమూపురము. వెటబొమ్మ = పసులబెదరించుటకై పంట చేలలో నిల్పిన మానిసిమొగముగలబొమ్మ.

౫౪. ఆంగద = ఆశ్రయి, కంటు = పగనాడు, పడయు = పొందు, వేగు = తలడిల్లు, సూడు = పగవాడు.

౫౫. టగు = తప్పు, కీడు, కాశ్రేడు = మూడుకన్నులవేళ్ళు, ఈసరుడు, కాశ్రవెలుగు = పగటివేళ్ళు, కవ్వడి = క్రీడి, కవ్వడియనుంగు = నల్లనయ్య, వెన్నుడు, కడలియల్లుడు = సిరిమగడు, వెన్నుడు.

౫౬. అటమటించు = తలడిల్లు, అంకులు = వేళ్ళు, తిరుకొలను = కోవెలచెంతనున్న కోనేలు. తిరువగూడ = బొట్టుపెట్టె, తిరిపె = బిచ్చగాడు, తిరునామము = పంగనామము, తిరుకావు = వేళ్ళకై చేత, తిరునీలు = విబూది, నెచ్చెలి = నేస్తు, మొరసు = తెల్వరేనివాడు.

౫౭. అలము = అదుము, గిట్టు = చచ్చు, పలు = పెక్కు, పానలు = సందియము, రకములు = దినుసులు.

౫౮. అంగడి = బాజారు, ఒసగు = ఇచ్చు, చిందు = ఆట, తడవు = జాగు, దేబె = తెలివితక్కువువాడు, బిడ్డె = బిడ్డ.

౫౯. హళ్ళి = సున్న

౬౦. ఉడ్డ = నాలుగు, దనుకన్ = వఱకున్, నివ్వెట = అచ్చెరువు, రెంటెత్తు = రెండువైపులనుండుట, పొరపొచ్చెము.

౬౧. అరుగుదెంచు = నచ్చు, ఎడారి = ఇరుకనేలయడవి, కన్నా అంగు = మాయమగు, మోసపుచ్చు, విన = తెలివితక్కువు.

౬౨. కొతుకు = సందియపడెడు, మాటలునమలు, చితురు = అణగారు, వేలిమికట్టియ.

౬౩. వారాయము = ఎల్లప్పుడును.

౬౪. ఒత్తులు = బంగారుగాజులు, చెంపకల్లలు = గవుడసరములు, కొడరి = పూని, తలిరుబోండ్లు = చిగురువంటి యెడలుగల యాడువారు, తల్లి తల్లి = సిరి, మెలుగునల్లులు = కట్టదండ, మించు = మీలు, మెలపు, వట్టియ, రాగిడి = కొప్పునగ, సడి = చప్పుడు, అమాకి ఒడికట్టు = ఒడ్డాణము.

౬౫. అతివ = ఆడుది, వడుకు = బోడిరాయి, బండ = గుండు రాయి దిందు = అడగు, రొద్ది = రోప.

౬౬. పిండివంటలు :- అవుగు - అంగరొల్లలు - ఇద్దెన - ఇంచిమంచి - ఇమిడిక - కొబ్బరుండ - కుడుము - చిమ్మిలి - చద్ది - చేగోడి - జీడియ - ద్రద్దెడ - నా నైల - విప్పటి - పుడుకులు - బడికోడి - బొండ్లము - బ్రేణీలు - బొణిగలు - బటాసాలు - ముక్కులు - మజతలు - మణుగుబూలు - మినసపోక - వడ - సైదము సరదాలు - తొట్టి = మొదలుకొని.

౬౭. జంజాటము = తగులాటము.

౬౮. తలకు = జంకు.

౬౯. ఎసగు = ఒప్పు, ఒగ్గు = హెచ్చరిల్లు, తెగు = విడిపోవు, చెడి పోవు, నిట్టు = ఉపాసము. విత్వాదోపు = ఒడలిసగలన్నియు న్వేల్పునకుగాని చదువరికిగాని కొత్తనజూరయిచ్చుట.

౭౦. దురటిల్లు = ఏడ్పు. నాతుక = ఆడుది.

౭౧. గోల = ఏడ్పు, ఆడుది, గుమికాడు = కాకి, టాటోటుకాడు = మోసకాడు, తిరుగుబోతు = రంకుబోతు. మొస = కొన, గుంపు, లీల = వలెన, వడారము = బొత్తిగాను, వీనులకంటి = పాము.

౭౨. అసలు = బురద, అసలుపుట్టు = తామరపూవు, అసలు పుట్టు కంటి = పల్లనయ్య, కడలియల్లుడు = వెన్నుడు, కైచాపు - గొండిలు - దీవెనకోల - మోడుపు = తండము.

౭౩. దురుసుపోతులనూడు = వెన్నుడు, హరువుకాడు = అందకాడు, దురుసు = తలకు.

౩౪. అణుగు = తగ్గిపోవు, ఎండమావులు = నీళ్ళవలెనుండు నీడలు, ఏవగించు = రోతపడు.

౩౫. అను=గుట్ట, తాగు, చేరఁబడు, ఏచు=వెతపెట్టు, తుల్య=తుంటరి. నొగులుచు=నొప్పించు, వించు=విండించు, వక్కు=ఒడగు, లొట్ట=అణగినది, పల్లము, మగగుటీ, వెంబరవిత్తు=పోకిటీ, చలుపు=చేయు.

౩౬. చలుపు = చేయు.

౩౭. బాపురే=బళిర.

౩౮. అండ్లు=పెండ్లములు, అల్లువాండ్లు=అల్లుండ్లు, ఇల్లాలిపో(బుట్టు=పెండ్ల ముయొక్క, అన్నదమ్ములు, ఏరాండ్లు=తోటికోడండ్లు, జగిలెకాండ్లు=తోడి యల్లుండ్లు.

౩౯. తిమ్మండు=కోరి, నిట్టపంట=కకములేనిదే, ఊరకే, సీల=చీల, మేకు

౪౦. అలరు=ఒప్పు, పూవు, చెలువు=ఒప్పు, చిన్ని, అందమైన.

(ఈముప్పదియొక్కటి పిల్లకాయలయాటలు)

అల్లి - ఆలంకి - ఇల్గు - ఉప్పట్లు - కలికి - కులదికాళ్ళు - కాలికంచము - కిట్టుగానుగు - గడ్డినబొద్దు - గూవనాలు - గుడుగుడుకుంచములు - గొబ్బిళ్ళు - గుళ్ళు - చెండు - చిడుగుడు - చిక్కనాబిల్లులు - చీకటిమొటికిల్లు - చిట్టు - బుట్టు - చుండ్రాళ్ళు - అందలములు - జిల్గురాతిదాబాటలు - తాళ్ళపాము - నెట్టులు - పుడికిళ్ళు - పులియాట - బోర్లపక్క - బోటిరాళ్ళు - మండలములు - వ్రేలుబొట్టన - వెన్నెలకడి - ఒటిల్లు చిందలు.

౪౧. ఏదెన్నిదులు-ఏదిదియాలు, బొంది=ఒడలు.

౪౨. అలగొపు=నల్లనయ్య, మాటికి=మఱియును.

౪౩. ఈరై దువాలకములనొప్పొడువాడు=పదివేసములసామి, వెన్నుఁడు, కాదారిమాదారి=నడురేయి. కట్ట||అయ్యో, ఈటు=ఉత్త.

౪౪. ఉలుకు=వెలుపు, చిల్వ=పాము, తోతెంచు=కానిపించు, తిలకించు = చూచు, నల్లద్రాగుడు=జెలగ. పుల్లర్లు = ఒకదీన్నుచేస. తుపాను=గారివాన.

నేలు = పన్నెండుకాసులనాణెము, నెమ్ము = ఏముక, మేకు, మళ్ళి = చిన్నగరిటె, మజ్జరే = బళిబళి, వానజాలిపులుగు = అంచ.

౮౫. ఇంటికాపు = ఇంటివాడు, కైకాపువాడు, కటకట = వెత, కు న్తరించు = నవరించు, ఊరడించు, కావిర్రుతు = చేయుదురు, దబ్బుట = మోసము, మోసకాడు, తోడలు = సన్నాసులు = బైజ = తెల్విలేమి, మఱపు.

౮౬. చెదారము = గడ్డిపోచ, చెత్త, తలపోయు = తలంచు, తిర్వళిక = దివ్వె, నెటి = అందము, పెందిరువడి = గరుడి, పులుగులతేడు, పడక = పానువు, మెణకరి = ఒంటిజందెపువాడు, వడుగుడు.

౮౭. అడజనని = తిట్టగూడని, అడిగొంటు = చెడుగు, కొఱమూలి = పనికిరాక, కడు = మిక్కిలి, కస్తీ = అడలా, పదరి = ప్రేలి, వసతి = ఇమ్ము, సిగ్గటి = బిడియమువిడిచి, సిస్తు = అందము.

౮౮. అనువు = సుశువు, కొంచెము, ఉమ్మలిక = ఏడ్పు, అడలు, కడమ = తక్కిన, మిగిలిన, తెగుదల = కొన, మొగదల = ఎదురు, వ్రాలు = అక్కరములు.

౮౯. అక్కటులు = కవికరముగలవారు, ఈరాటులు = పన్నెండు, వైళము = బిలుబిలు, విత్తు = గింజ.

౯౦. నేతేడు = దొర, పడుచు = కన్నియ, కన్నెటికము కానిబోగముది, మప్పు = నేర్పు, మాటుతులు = పగవారు, మలయు = తిరుగు, మానటిడు = పెద్ద, వలిపిరి = చలి.

౯౧. (ఈముప్పదిరెండు జెట్టిపట్లరకములు):- అంజమెడపట్లు - కుడియడుగు పరువడి - కుమ్మరింపు - కన్నాత కందణము - కల్లము - కళనరము - కెల్లి - కెల్లి - కిర్లి - గొంతుమాటు - చాంగణ - చాళియ - చలికి - చేబ - జేబ - తిణిగి - తోరిహత్తము - తొట్టి - తొక్కిన - తాళము - తడకాలు - దాటడుగుమొస - పొరము - పణము - పెట్లాగు - బరిపోటు - మొస - రూణింపు - రొండివ్రేటు - రింజ - రాటము.

౯౨. కానిక = కట్టుము, నంజాడు = కొచు, పొన్ను = బంగారము, లలి = కూర్మి.

౯౩. ఆకొంట = ఆకలితోనుండుట, ఇల్లి = పస్తు, కొల్చు = వేయ్యల
నొల్చుట, కొయ్యదిప్పు = చెడుగు- నగళు = పట్నము, వెంట = అక్కట.

౯౪. అయిదుముమ్మాలు రెట్టింపనయినయేండ్లు = నూటయిరువదీయై
దేండ్లు, ఒత్తుకాడు = సుతికాడు, కారులు = ఆటతీరులు, కొప్పలు = చిం
దులు. కడికయి = వలచేయి, గుమ్మెతకాడు = మద్దెలకాడు, చిప్ప = తాళపు
చిప్ప, మవ్వడులు = పడిపొచ్చు తగ్గునడినడకలన్ మూడు తెఱగుల యాటపా
టవాదెముల మెలపుతీరులు.

౯౫. ఎప్పట్టుల = ఎచ్చోట్టుల, కంపు = గబ్బు, తల్లివేరు = కుంకటి
వేరు, నెల = చందమామ, ముప్పదిరేణువళ్ళు, పంపు = సెలవు, మలాక =
మంచిగందము, మొగులువిరి = నీళ్ళు, పంకము = పాలు.

౯౬. అంట = విస్తరి, కుట్టుడాకు, అడరు = ఒప్పు, అదను = తరు
ణము, ఎన్నిది రెండు పండువులు = పదాలుపండువులు, కంచె = కంపకోట,
తొలునుడులు = ప్రాణిదువులు. పురట = పూట, పుంటె = సంజ, హదను =
అదను.

౯౭. ఇగురు = చిగురు, మొటిక = మొలత, గుంబము = గుమ్మము,
నెట్టనన్ = తుదకు, పొదలు = ఎదుగు, ముదిమి = ముసలితీకము, అంబి =
ఆఱబిడ్డలు, దించు = దించు.

౯౮. ఓము = కాచు, పగడ = ఒక, ఒక్కటి.

౯౯. అబాడి = ఆవుపాలు, అనుము = త్రాగుము, నుంకు = పస్తు.

౧౦౦. లోటు = వెలితి, లెస్స = బాగు.

వి.వి. రోడ్ల పనులకు సంబంధించి

వ్యయించిన మొత్తం 3075647

